

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

NÁLEZ A PRÁVO NA NÁLEZNÉ SE ZAMĚŘENÍM NA NÁLEZ VĚCI

rigorózní práce

Markéta Hlaváčková

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická
Katedra občanského práva
Občanské právo a civilní proces

NÁLEZ A PRÁVO NA NÁLEZNÉ SE ZAMĚŘENÍM NA NÁLEZ VĚCI

rigorózní práce

Markéta Hlaváčková

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, duben, 2021

Markéta Hlaváčková

Na tomto místě vyjadřuji upřímné poděkování JUDr. Alexandru Šimovi za cenné rady, připomínky a odborné vedení, které mi věnoval při zpracování této rigorózní práce.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Vymezení podstatných pojmů.....	10
2.1. Res nullius	10
2.2. Věc ztracená a věc skrytá	13
2.3. Věc opuštěná.....	14
2.4. Originární nabytí vlastnického práva.....	18
2.5. Nabytí vlastnického práva k věci od neoprávněného	21
2.6. Právní rozdíly v povaze nalezených věcí.....	26
2.6.1. Movité věci.....	26
2.6.2. Informace (a věci bez hmotné povahy)	27
2.6.3. Nemovité věci.....	28
2.6.4. Horní úprava, báňské předpisy a lesní zákon	30
2.6.5. Stavební předpisy	33
2.6.6. Zákon o vodách	36
2.6.7. Předpisy upravující archeologické nálezy	38
2.6.8. Zákon o střelných zbraních a střelivu.....	45
3. Historický exkurz nálezu a práva na nálezné.....	47
3.1. Právní úprava nálezu a nálezného v římském právu	47
3.2. Právní úprava nálezu a nálezného v ABGB	50
3.3. Právní úprava nálezu a nálezného mezi lety 1918 – 1950 se zaměřením na Osnovu roku 1937.....	57
3.4. Právní úprava nálezu a nálezného ve středním kodexu (zákon č. 141/1950 Sb.).....	60
3.5. Právní úprava nálezu a nálezného v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. 63	
4. Platná právní úprava nálezu a nálezného v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. 68	
5. Trestněprávní důsledky neohlášení nálezu	77
6. Benešovy dekrety ve vztahu k nálezu a náleznému.....	80
7. Mezinárodní právo a právo EU v oblasti nálezu a nálezného.....	87
7.1. Mezinárodní právo.....	87
7.1.1. Dohoda č. 150/1947 Sb., o reparacích od Německa, o založení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata	87

7.1.2.	Úmluva o řešení záležitostí vzešlých z války a okupace (tzv. Převodní smlouva)	90
7.1.3.	Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (99/2000 Sb. m. s.)	91
7.2.	Stručné shrnutí mezinárodních úmluv a Benešových dekretů ve vztahu k nálezům.....	92
7.3.	Právo EU.....	92
7.4.	Mezinárodní soudní praxe	93
8.	Nálezy a nálezné – příklady z praxe	94
8.1.	Uskutečněné nálezy na území České republiky.....	94
8.1.1.	Nález stříbrných mincí – Blanensko	94
8.1.2.	Nález mincí v Pardubickém kraji (Plchůvky na Chocoňsku a Chýšť na Pardubicku)	95
8.1.3.	Tzv. modřanský poklad	96
8.1.4.	Tzv. hrušovanský poklad.....	97
8.1.5.	Nález pokladu na vrchu Zlatník	98
8.2.	Tzv. štěchovický poklad	99
9.	Soukromoprávní dispozitivnost a smluvní volnost ve věci nálezu a nálezného	106
10.	Závěr.....	110
11.	Cizojazyčné resumé.....	115
12.	Seznam použitých pramenů.....	118
12.1.	Literatura	118
12.2.	Důvodové zprávy	125
12.3.	Články	125
12.4.	Judikatura	127
12.5.	Právní předpisy	128
12.6.	Stanoviska	130
12.7.	Ostatní	131

1. Úvod

Tématem této rigorózní práce je právní úprava nálezů a s tím souvisejícího práva na nálezné, se zaměřením na nález věci. Důvodem, pro který jsem zvolila toto téma, je skutečnost, že tuto oblast práva považuji za zajímavou, avšak nepříliš prozkoumanou. Zároveň se dle mého názoru jedná o oblast poměrně komplikovanou, s mnoha neznámými, které se budu snažit v této práci ozřejmit. Jelikož má nález a právo na nálezné potenciál dalekosáhlých mezinárodních důsledků, zejména s ohledem na pozůstatky na území jednotlivých států po světových válkách, je téma možná až neprávem přehlíženo. Tato práce si klade za cíl nejdříve zmapovat historický vývoj institutu nálezů, práva na nálezné a určení vlastnického práva k předmětu nálezů a následně popsání aktuální právní úpravy nálezů. Pro úplnost ještě předestírám, že práce je zaměřena na nález věci a záměrně se nevěnuje nálezům zvířat, jelikož jsem toho přesvědčena, že nález zvířat je možné považovat za samostatná téma, které by tuto práci v jejím rozsahu neúměrně navýšilo. Cílem této práce jsou tedy nález věci – „pokladů“, ať již hmotné či nehmotné povahy, a zjištění, zda v případě jejich uskutečnění vzniká nálezci právo na nálezné či jiný nárok.

První kapitola je věnována vymezení základních pojmů z hlediska jejich obsahu a principů. S jednotlivými pojmy bude v tomto dokumentu následně pracováno, považuji proto pro přehlednost a ucelenost za žádoucí nejdříve provést analýzu těchto podstatných pojmů. V případě učinění nálezů mohou na tento institut dopadat nejen soukromoprávní předpisy – občanský zákoník, ale i normy veřejného práva, a proto se v rámci této kapitoly věnuji rovněž právním rozdílům v povaze nalezených věcí. Rozdíly je možné spatřovat jak v rámci postupu nálezce při ohlášení nálezů, tak určení práva na nálezné či odměny, případně určení nabytí vlastnického práva k danému nálezů. Jedná se zejména o dopady předpisů upravující archeologické nálezů, báňské a stavební předpisy či zákon o střelných zbraních a střelivu.

Následující kapitola mapuje historické ukotvení nálezů a práva na nálezné v jednotlivých etapách dějin a soudní praxe v těchto obdobích. První etapou, která bude předmětem zpracování, je období římského práva, následováno obdobím účinnosti AGBG. Jako třetí období z pohledu nálezů a nálezného je v této práci užita éra let 1918 až 1950 se zaměřením na Osnovu roku 1937. Na tuto navazuje

etapa komunistických občanských zákoníků, a to zákoníku z roku 1950 a zákoníku z roku 1964. Pro takovéto rozdělení jednotlivých období jsem se rozhodla zejména z toho důvodu, že se jedná o etapy, které jsou právně a společensky v zásadě ucelené a v praxi přijaté. Je nicméně potřeba zdůraznit, že i v rámci účinnosti některých zákoníků docházelo k různým společenským změnám, které budou do této práce reflektovány, ať už se jedná o světové války, nástup a konec komunistické strany ve vedení naší země atd.

Na kapitulu historického zmapování nálezu a nálezného a její jednotlivé podkapitoly navazuje kapitola čtvrtá, která je věnována právní úpravě nálezu a práva na nálezné zakotvené v aktuálním občanském zákoníku. V páté kapitole budou vymezeny podmínky, za kterých je možné považovat nález věci – pokladu, respektive jeho neohlášení, za trestný čin. Nejenže se tedy v takovém případě nálezce nálezného nedočká, může být navíc, v souladu s trestními předpisy, uznán vinným a potrestán odnětím svobody, případně může dojít k postihu nepoctivého nálezce dle správních předpisů.

Jelikož i tzv. Benešovy dekrety mohou mít ve vztahu k určení vlastnického práva k nálezu a náleznému významný vliv, věnuji se analýze relevantních dekretů v kapitole šesté. Benešovy dekrety od svého vzniku budí značné emoce, mnohokrát byly předmětem přezkoumání před Ústavním soudem, a jejich rozbor je, zejména z pohledu případných nálezů věcí, které byly na našem území zanechány v souvislosti s druhou světovou válkou, podstatný.

Jak jsem již uvedla shora, na určení vlastnického práva k nálezu a práva na nálezné může mít rovněž vliv mezinárodněprávní úprava. Zejména po poměrně rychlém konci druhé světové války zůstaly na dotčených územích věci vojsk (ať už se jedná o věci válečné či osobní povahy) účastných druhé světové války, které jsou do dnešních dnů předmětem nálezů či zájmu hledačské obce. Mezi takové patří i tzv. štěchovický poklad, který prakticky od konce druhé světové války hledají nejrůznější osoby, kdy některé této zálibě obětovali celý svůj život a často i veškeré své finanční prostředky. Mezinárodnímu prvku, případně právu Evropské unie, v institutu nálezu a nálezného je věnována kapitola sedmá, kde budu usilovat o analyzování dopadů mezinárodních či evropských předpisů do tohoto institutu.

Kapitola osmá této práce je zaměřena na jednotlivé příklady nálezů, a to jak ty uskutečněné, tak na ty doposud nerealizované. V rámci této kapitoly bude nejprve provedena analýza nálezů, ke kterým na našem území došlo, jak v nich nálezci postupovali a jak se následně zachovaly orgány veřejné správy v případě určení nálezného či jiné odměny, případně zda bylo přistoupeno k potrestání nečestných nalezců.

Závěrečná kapitola je věnována tématu soukromoprávní dispozitivnosti a smluvní volnosti ve věci nálezů a nálezného, limity této volnosti a důsledky uzavírání takových soukromoprávních smluv. V této kapitole bude pozornost upřena zejména na ustanovení paragrafu občanského zákoníku, který zakotvuje právo zjednat si osobu k nalezení věci. Zároveň bude proveden rozbor, zda se jedná o nový právní institut zavedený zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, či zda bylo možné vstupovat do takovýchto soukromoprávních jednání i před jeho účinností.

2. Vymezení podstatných pojmů

Nejprve je třeba vymežit a analyzovat základní pojmy vztahující se k nálezům a práva na nálezné. Po jejich vymezení se budu ve druhé části této kapitoly věnovat právním rozdílům v povaze nalezených věcí, jelikož předmět nálezů může mít vliv na práva a povinnosti nálezce – například dle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, či zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních).

2.1. Res nullius

Věc ničí, věc bez vlastníka, věc bez pána. Všemi těmito výrazy můžeme přeložit latinské označení *res nullius*. Zřejmě nejčastěji se při výkladu tohoto pojmu užívá termín „věc ničí“, avšak i s označením „věci bez pána“, ačkoli tento působí až archaicky, se můžeme v dnešní době setkat, a to v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen jako „NOZ“), v části týkající se přivlastnění zvířat (§§ 1046 až 1049 NOZ). Užití tohoto termínu v dnešní době ve vztahu ke zvířatům nicméně považuji za přiléhavé a na místě. U *res nullius* můžeme rozlišovat dvě situace, a to případ, kdy věc, která dosud nikomu nepatřila a žádná osoba k ní tudíž doposud nenabyla vlastnické právo, na straně jedné, a případ, kdy věc sice dříve vlastníka měla, avšak tento ji opustil, čímž k ní pozbyl vlastnické právo, na straně druhé.¹

Římské právo však u *res nullius* rozlišovalo dokonce šest kategorií, a proto se výše uvedené rozdělení věci ničí na dvě kategorie může zdát, z pohledu římské právní vědy, poměrně zjednodušené. Podrobný rozbor jednotlivých skupin věci ničí z úhlu římského práva nepovažuji pro účely této práce za potřebný a vhodný, avšak zejména s ohledem na významnost římského práva považuji alespoň rámcově zmínění jednotlivých kategorií za žádoucí. První skupina je tvořena divokými zvířaty žijící na svobodě (*ferae bestiae*). Zařazení této kategorie do výčtu jednotlivých *res nullius* je vcelku logickým vyústěním dané doby, jelikož právě divoká zvířata byla v zákonících a dalších právnických spisech hojně zmiňována. Pro druhou skupinu bylo užíváno označení *insula in mari nata* – ostrovy, které v moři nově vzniknou, ostrovy vzniklé v řece či opuštěná řečiště.

¹ FRÝDEK, Miroslav. *Kurs římského práva*. Ostrava: Key Publishing, 2011. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-119-1, s. 114.

Třetí skupinou je *res inventae in litore maris*, tedy to, co je nalezené na břehu (kupř. perly či drahokamy). Věci opuštěné (*res derelictae*) jsou čtvrtou skupinou a předposlední skupina je tvořena věcmi válečných nepřátel, latinsky označované jako *res hostiles*. V případě *res hostiles* je možné rozlišovat mezi soukromoprávní a veřejnoprávní okupací. Veřejnoprávní okupací přicházely dobyté pozemky a movité věci do vlastnictví státu, kdežto u soukromoprávní okupace přecházelo vlastnictví do rukou okupanta, nikoli státu, a jednalo se pouze o ty ukořistěné movité věci nepřátel, které byly v době započetí válečného konfliktu na území římské říše.² Šestou, a zároveň poslední, skupinu tvoří opuštěné pozemky, které jejich vlastníkem opustil a neobdělával je. Takovéto pozemky jsou latinsky nazývány *ager desertus*.³

V současné době je vlastnické právo vnímáno jako právo k věcem, bez rozdílu, zda se jedná o věci hmotné či nehmotné. Tento výklad však nebyl přijímán vždy. Ačkoli již obecný zákoník občanský z roku 1811 (ABGB) znal rozlišení mezi hmotnými a nehmotnými věcmi, výkladem bylo dovozeno pouze vlastnictví k věcem hmotným. Nejinak tomu bylo i v občanském zákoníku z roku 1950 či občanském zákoníku z roku 1964, kde lze rovněž sledovat snahu o možnost nabytí vlastnického práva pouze k věcem hmotným.⁴

V otázce způsobů nabývání vlastnického práva se NOZ navrátil k možnosti nabytí vlastnického práva k věci jejím přivlastněním. V ustanovení § 1045 NOZ zákonodárce výslovně uvádí, že věc, která nikomu nepatří, si za předpokladu, že tomu nebrání zákon či právo jiného na přivlastnění, může každý přivlastnit. Platí tedy zásada okupační volnosti. Přivlastnění však přichází v úvahu pouze v situaci, kdy je daná věc považována za *res nullius*. Věci ničí může být i věc opuštěná, tedy věc, u které se vlastník svého vlastnického práva vzdal.⁵

² Srov. SOMMER, Otakar, SPÁČIL, Jiří, ed. *Učebnice soukromého práva římského*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Klasická právní díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-616-5, s. 228-229 a HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910, s. 372-373.

³ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. přeprac. vyd., (V nakl. Academia vyd. 1.). Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0243-X, s. 25.

⁴ Srov. KINDL, Milan a Aleš ROZEHNAL. *Nový občanský zákoník: úskalí věcných práv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-517-3, s. 90 a VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6005-0, s. 45

⁵ Kupř. dle ustanovení § 1045 odst. 1 věta druhá uvádí, že věc movitá, kterou vlastník opustil s úmyslem, že ji již nechce nadále jakou svou držet, se stává věcí, která nikomu nepatří (právní

A contrario tak není možné řádné přivlastněné věci, která by svého vlastníka měla.⁶

Přivlastnění představuje tradiční institut okupace, jedná se o originární způsob nabytí vlastnického práva a svědčí každému. Jak již bylo uvedeno výše, je, vyjma případů, kdy panuje zvláštní zájem na jejím omezení, případně úplném vyloučení, stanovena zásada okupační volnosti. Pojem okupace (*occupatio*) užívalo již římské právo či AGBG a jedná se tak o institut, který se v právu objevuje již od samých počátků.⁷ *Occupatio* je mnohdy považována za vůbec nejstarší nabývací způsob a dle názorů římských právníků byla historickým východiskem pro vznik vlastnického práva. Okupace je v prostém významu jednostranné zmocnění se věci – fyzické uchopení věci (*apprehensio*). Římany byla považována za prvotní způsob nabytí soukromého vlastnictví, při kterém dochází k jednostrannému nabytí držby k *res nullius*.⁸ Lze konstatovat, že úprava NOZ v této oblasti do jisté míry vycházela z AGBG, kde se opuštěná věc dle § 386 AGBG stávala věcí ničí a každý si ji tak mohl přivlastnit. V ustanovení § 382 bylo dále uvedeno, že: „*Věcí ničích může být přivlastněním nabýváno všemi členy státu, pokud toto oprávnění není omezeno politickými zákony nebo pokud některým členům nepřísluší přednostní přivlastnění.*“ I zde se ovšem muselo jednat o zcela jasné případy, kdy vlastník věc *animo derelinquendi* opustil – zřejmý projev vůle přestat být vlastníkem věci. Jelikož NOZ nezná nemovitě

domněnka). Naopak ryba v rybníku nebo podobném zařízení, který není veřejným statkem, se za věc bez pána nepovažuje.

⁶ Srov. SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 2. 5. 2020) a KINDL, Milan a Aleš ROZEHNAL. *Nový občanský zákoník: úskalí věcných práv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-517-3, 90 a VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6005-0, s. 45.

⁷ Srov. PETR, Bohuslav in SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 254 a ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s. 456.

⁸ Srov. VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6005-0, s. 46 a HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910, s. 372; BOHÁČEK, Miroslav. *Nástin přednášek o soukromém právu římském*. Praha: Miroslav Boháček, 1945, s. 116-117 a BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. přeprac. vyd., (V nakl. Academia vyd. 1.). Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0243-X, s. 198.

věci, které by nikomu nepatřily, nepřipouští ani jejich okupaci a opuštěné nemovitosti připadají do vlastnictví státu.⁹

Pro úplnost ještě uvádím, že právní věda zná i věci, které jsou z předmětu vlastnictví vyloučeny. Jedná se o věci, ke kterým, bez ohledu na svoji hmotnou či nehmotnou povahu, není možné nabýt vlastnické právo (nikomu nepatří) a které tedy nemohou být předmětem soukromých práv. Mezi věci vyloučené z obchodu – *extra commercium*, jak jsou tyto věci souhrnně označovány, se řadí kupříkladu vzduch, moře, kosmický prostor, Měsíc, ale i voda plynoucí či voda spodní.¹⁰ V případě spodní vody toto konstatoval ve svém rozhodnutí ze dne 16. 12. 1931, sp. zn.: (RC) RV I 1612/30 Nejvyšší soud České republiky, kde uvedl, že spodní voda je věcí, která nikomu nepatří a kterou není možné si přivlastnit.

2.2. Věc ztracená a věc skrytá

S věcí ztracenou a věcí skrytou se v právní úpravě setkáváme až v situacích, kdy dojde k jejich nálezů.

Výkladem právní úpravy lze dojít k závěru, že za ztracenou je považována taková věc, nad kterou její vlastník ztratil faktickou moc a tedy i možnost výkonu vlastnického práva, to vše bez předchozího projevu vůle již nadále tuto moc nemít. Rozhodujícím znakem, pro který je možné věc považovat za ztracenou, je ztráta skutečné vlády nad věcí za předpokladu, že takovouto ztrátu lze pokládat za trvalou a její znovunalezení do jisté míry za náhodu.¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. 4. 1922, Rv I 7/22 (Vážný 1642), které je aplikovatelné i ve současné právní úpravě, konkrétně stavuje, že: „*Věci „ztracené“ vyznačuje pozbytí skutečné vlády nad nimi za okolností, že stav ten dlužno pokládati za trvalý a znovunabytí vlády nad věcmi za věc pouhé náhody. Nárok na nálezný není vyloučen ani tím, že nálezce ihned poznal, komu nalezená věc patří, ani tím, že byl k vlastníku v poměru učňovském.*“ Věc pak může být ztracena nejen vlastníkem, ale i držitelem. Vlastnictví k věci se ovšem samotnou

⁹ Komentář k § 1045 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabývání vlastnického práva obecně, bod 4. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

¹⁰ KINDL, Milan a Aleš ROZEHNAL. *Nový občanský zákoník: úskalí věcných práv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-517-3, s. 90-91.

¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. 4. 1922, Rv I 7/22 (Vážný 1642).

ztrátou věci nemění a z povahy věci dovodíme, že lze uvažovat o ztrátě věci movité či ztrátě zvířete. Za ztracenou věc lze tedy kupříkladu pokládat i věc, kterou nájemce zanechal v bytě při odstěhování. Pokud si však např. obyvatel bytu svou věc pouze založil s tím, že ji jen v současné chvíli nemůže nalézt, ale dá se očekávat, že tato bude nalezena, nelze ji za ztracenou považovat.¹²

Pro kompletnost ještě uvádím, že v předchozí právní úpravě nebyl činěn rozdíl mezi věcí živou a neživou a zvíře bylo považováno za movitou věc zvláštního druhu. Současná právní úprava se od tohoto pohledu odchyluje¹³ a živé zvíře je vnímáno jako smysly nadaný živý tvor zvláštního významu a hodnoty.¹⁴

Skrytou věcí se rozumí věc movitá, která byla před zásahy třetích osob jejím vlastníkem úmyslně skryta¹⁵. Úkryt může vlastník hledat jak v nemovitých, tak v movitých věcech a ačkoli se dá zpravidla předpokládat úmysl věc skrýt, nemusí tomu tak být v každém případě. Lze si představit situaci, kdy si vlastník věc pouze odloží, následně však proběhnou takové stavební úpravy, které věc zakryjí či zazdí, čímž dojde k jejímu skrytí¹⁶. Na rozdíl o věci opuštěné vlastník neprojevuje vůli věc dále nevlastnit, projevuje pouze vůli věc ukrýt např. z obavy z jejího odcizení.¹⁷

Jelikož na nález věci nedopadá jen úprava soukromoprávní, ale můžeme se také setkat s dopady norem práva veřejného, bude vždy třeba posouzení povahy nalezené věci. Jednotlivým rozdílům se věnuje kapitola 2.6. této práce.

2.3. Věc opuštěná

Opuštěná věc je věcí, kterou její vlastník opustil s úmyslem již nebýt jejím vlastníkem, na rozdíl od věci ztracené či skryté, kde vůli vlastníka dále věc

¹² ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008. *Zákony - komentáře*. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 597-598.

¹³ V ustanovení § 494 NOZ.

¹⁴ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, 461-462.

¹⁵ Ustanovení § 1063 NOZ dává příkladný výčet možných způsobů skrytí, a to zazdění či zakopání.

¹⁶ K zakrytí věcí však může dojít nejen lidskou činností, ale i živelnými pohromami (povodně, sesuv půdy apod.).

¹⁷ Komentář k § 1063 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Obecně, bod 1. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

nevlastnit nenacházíme. Jelikož v praxi mohou nastat sporné situace, a také tyto v minulosti nastávaly, přichází zákonodárce v současné právní úpravě s časovými limity, kdy nastanou účinky derelikce v případě, že po uvedené dobu nevykonává vlastník svá vlastnická práva.¹⁸ Již právnické školy Sabiniánů a Prokuliánů se zabývaly otázkami, jakým okamžikem nastanou účinky nabytí vlastnického práva k okupované věci. Každá z právnických škol se k tomuto stavěla jinak s tím, že v případě divokých zvířat Prokuliáni zastávali názor, že vlastnictví k divokému zvířeti nastává již okamžikem jeho spatření a trvá po dobu jeho pronásledování. V případě, že však bude pronásledovatel neúspěšný a divoké zvíře nechytí, jeho vlastnické právo zanikne. Sabináni k této problematice přistupovali, dle mého názoru, vhodnějším způsobem, který mohl zabránit mnoha sporům a nedorozuměním. Dle jejich přesvědčení nabýval pronásledovatel vlastnické právo až zmocněním se divokého zvířete.¹⁹

Vlastnické právo je chráněno zákonem nevyšší právní síly, tedy ústavním zákonem. Právo každého vlastnit majetek je tedy zaručeno Listinou základních práv a svobod (dále jen jako „LZPS“), konkrétně článkem 11. S vlastnickým právem jsou však spojeny i povinnosti, které jsou vyjádřeny v odstavci třetím uvedeného článku LZPS, kde je poměrně stručně, avšak o to jasněji, zakotveno, že vlastnictví zavazuje. Vlastnictví nesmí být zejména zneužito k újmě druhých a jeho výkon nesmí poškozovat, nad míru stanovenou zákonem, lidské zdraví, přírodu a životní prostředí.

Vlastník věci je oprávněn svá práva vykonávat jak komisivně, tak omisivně. Je oprávněn s věcí disponovat, zničit ji, může docházet k jejím různým úpravám a rovněž vlastníku svědčí právo věc opustit.²⁰ Právo věc opustit (*ius dereliquendi*) je součástí obsahu vlastnického práva a jeho podstatou je projev vůle vlastníka již nadále nebýt vlastníkem věci, vzdát se vlastnického práva

¹⁸ Ustanovení § 1050 NOZ stanoví, že takovou dobou je uplynutím tří let u věci movitých a u věci nemovitých uplynutím deseti let. U movitých věcí zákonodárce nabízí ještě další zpřesnění účinků opuštění, a to tak, že v případě, kdy byla movitá věc, která měla pro vlastníka zřejmě jen nepatrnou hodnotu, zanechána na veřejně dostupném místě, považuje za opuštěnou bez dalšího.

¹⁹ Srov. KRÜGER, Paul, ed. *Justiniánské Institute: Iustiniani Institutiones*. Přeložil Peter BLAHO, přeložil Michal SKŘEJPEK. V Praze: Karolinum, 2010. *Fontes iuris romani*. ISBN 978-80-246-1749-7, s. 97 a SOMMER, Otakar, SPÁČIL, Jiří, ed. *Učebnice soukromého práva římského*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. *Klasická právnická díla* (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-616-5, s. 228.

²⁰ KINDL, Milan a Aleš ROZEHNAL. *Nový občanský zákoník: úskalí věcných práv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. *Pro praxi*. ISBN 978-80-7380-517-3, s. 97.

a současně i fyzické opuštění věci, dobrovolné a definitivní pozbytí držení věci – *animus et corpus*. Jedná se o jednostranné právní jednání, ke kterému je vyžadována způsobilost osoby, která jej činí. Takovýto projev je ovšem možné učinit i konkludentně.²¹ Samotné fyzické opuštění věci však nemůže vyvolat takový právní následek, že se jedná o věc opuštěnou, pokud není výrazem vůle zaměřené na zánik vlastnického práva.²² K tomu, aby bylo možné věc považovat za opuštěnou, je třeba, aby ji za opuštěnou považoval sám vlastník. Nestací tedy, aby ji za opuštěnou vnímal pouze nálezce, a rovněž za opuštění věci nelze považovat dočasné neužívání věci vlastníkem, při respektování časových limitů nastavených NOZ, či opuštění věci z donucení.²³ Musí se tedy jednat o úmysl vlastníka přestat být vlastníkem věci s tím, že tento úmysl je označován jako *animus derelinquendi*.²⁴ Současně je třeba na tomto místě zdůraznit, že NOZ výslovně uvádí, že v případě pochybností není možno předpokládat, že věc byla opuštěna, jelikož se má za to, že každý si chce své vlastnictví podržet. Přiklání se tedy k právní domněnce, že v případě pochybností se má za to, že se nejedná o věc opuštěnou, ale o věc ztracenou, ke které nelze bez dalšího nabýt vlastnictví.²⁵

Zajímavý výklad věci opuštěné přinesl ve svém předloňském rozhodnutí Nejvyšší soud České republiky²⁶, když konstatoval, že: „*Opuštění (věci) je jednostranné, neadresné právní jednání, jímž vlastník věci jednoznačně, bez jakýchkoliv pochybností, dává (navenek) najevo, že věc opouští a že ji nadále nehodlá vlastnit, a to také fyzicky učiní. Může tak učinit jakoukoliv srozumitelnou a určitou formou, včetně konkludentního jednání.*“ Dále Nejvyšší soud přichází s výkladem povinnosti písemné formy, které se v případě derelikce nemovité věci, dle jeho názoru, neuplatní. Nejvyšší soud k tomuto uvádí, že: „*Ustanovení § 560 o. z. se pro případ derelikce nemovité věci neuplatní, neboť nejde o právní*

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2015, sp. zn.: 22 Cdo 2528/2015.

²² Srov. Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2005 sp. zn.: I. ÚS 696/02, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2004, sp. zn.: 28 Cdo 1254/2003 a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 5. 2008, sp. zn.: 2 As 74/2007-55.

²³ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6005-0, s. 47.

²⁴ REBRO, Karol a Peter BLAHO, *Rímské právo*. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, n.p., 1991. ISBN 80-215-0158-8, s. 239.

²⁵ Konkrétně ustanovení § 1051 NOZ, které uvádí, že: „*Má se za to, že si každý chce podržet své vlastnictví a že nalezená věc není opuštěná. Kdo věc najde, nesmí ji bez dalšího považovat za opuštěnou a přivlastnit si ji.*“

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2019, sp. zn. 21 Cdo 2257/2018.

jednání, jímž se převádí věcné právo k nemovitosti, ani se takové právo nemění ani neruší. Přejed vlastnického práva na stát je totiž zákonným důsledkem derelikce a vlastník tak své právo na stát nepřevádí a samozřejmě toto právo ani nezaniká. Právní účinky derelikce nastávají v okamžiku, kdy vlastník takto platně projeví svoji vůli, tedy věc opustí, bez ohledu na to, zda stát s tímto souhlasí či nikoliv.“

Podstatné, z hlediska obsahu této práce, však bude posouzení právní povahy derelikce a zániku vlastnického práva. Dle závěrů Nejvyššího soudu se zde jedná o přechod vlastnického práva, kde se ovšem věcné právo nemění ani neruší. Pokud Nejvyšší soud uvažuje o „přechodu“ vlastnického práva, jednalo by se tak o derivativní způsob nabytí vlastnického práva, neboť přechod práva je vedle převodu jednou ze dvou podskupin tohoto typu nabytí práva. Ustanovení § 1045 odst. 2 NOZ však svou konstrukcí nabízí výklad spíše takový, že se jedná o originární způsob nabytí vlastnického práva, kdy *ex lege* vlastnické právo derelikventa opuštěním zaniká a na straně státu vzniká nové vlastnické právo. Obdobný problém již řešili kupř. v Polsku, kdy úprava opuštění nemovité věci byla v polském občanském zákoníku dříve pojata v zásadě stejně jako nyní v České republice. Jediný rozdíl, který je však z tohoto pohledu irelevantní, lze spatřit v tom, že vlastníkem opuštěné nemovité věci se stávala obec, v jejímž územním obvodu byla věc umístěna, kdežto v České republice připadá nemovitost do vlastnictví státu (čl. 179 § 2 polského Kodeksu cywilnego). Panující názor byl a je takový, že opuštění věci je jednostranné právní jednání, jehož důsledkem je originární nabytí vlastnického práva ze strany obce.²⁷

Problematické je rovněž vyjádření Nejvyššího soudu, že „v důsledku derelikce nedochází k zásahu do právního postavení jiných subjektů než toho, kdo věc opustil (ztratil vlastnictví), jinak řečeno, derelikce se nijak neprojeví v právním postavení jiných osob“. Toto tvrzení, jako zjevně nesprávné, označili doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D., a doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D., když uvedli, že takovýto závěr Nejvyššího soudu je příliš paušální a nebere v úvahu jednotlivé specifické situace, které mohou nastat a které objektivně mohou negativně dopadnout na jiné osoby (nemovitost může být zatížena věcným

²⁷ TÉGL, Petr, MELZER, Filip, *K rozsudku NS ve věci opuštění nemovité věci*, BULLETIN ADVOKACIE (cit. ze dne 20. 3. 2020).

právem třetí osoby – zákazem zcizení, předkupním právem apod.).²⁸ S názorem Nejvyššího soudu, že v důsledku derelikce věci nedojde k zásahu jiných subjektů, než toho, kdo věc opustil, se lze ztotožnit, s ohledem na výše uvedené, jen velmi těžko.

2.4. Originární nabytí vlastnického práva

Klasifikací nabývání vlastnického práva se zabývali již právníci ve starověkém Římě. V zásadě lze říci, že rozlišovali mezi třemi způsoby nabytí vlastnictví, a to nabytí vlastnického práva dle práva civilního (*ius civile*), dle práva národů (*ius gentium*) a dle práva přirozeného (*ius naturale*). Ze stejné podstaty dělení nabývání vlastnického práva vychází i v Gaiovy instituce či Justiniánské instituce.²⁹ V praxi nicméně římscí právníci přistupovali k dělení nabytí vlastnického práva ze dvou pohledů, a to dle okolnosti, zda nabyvateli vzniká oprávnění nezávisle na předchozím vlastníkovi věci (originární způsob nabytí vlastnictví) či zda současný vlastník své právo od předchozího vlastníka odvozuje (z dnešního pohledu se jednalo o derivativní způsob).³⁰

Dnešní právní věda zná vedle původního a odvozeného způsobu nabytí vlastnického práva i dělení jiná. Kupříkladu je možno rozlišovat nabytí vlastnického práva mezi živými (*inter vivos*) a pro případ smrti (*mortis causa*), či dle toho, zda jde o nabytí vlastní anebo nabytí zástupcem. Teorie dále rozlišovala nabytí bezprostřední (immediátní) a prostředecné (mediátní).³¹ Pro účely této práce je však relevantní rozlišování mezi originárním a derivativním způsobem nabytí vlastnického práva. S ohledem na uvedené proto další výše uvedená dělení ponechávám pouze v rovině příkladné, nikoli podrobně rozpracované.

²⁸ TÉGL, Petr, MELZER, Filip, *K rozsudku NS ve věci opuštění nemovité věci*, BULLETIN ADVOKACIE (cit. ze dne 20. 3. 2020).

²⁹ Srov. GAIUS. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3, s. 111.; DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. ISBN 978-80-87382-41-7, s. 196 a KRÜGER, Paul, ed. *Justiniánské Instituce: Iustiniani Institutiones*. Přeložil Peter BLAHO, přeložil Michal SKŘEJPEK. V Praze: Karolinum, 2010. Fontes iuris romani. ISBN 978-80-246-1749-7, s. 95.

³⁰ Srov. PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-332-5, s. 14 a FIALA, Josef. *Občanské právo*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2012. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788073579487, s. 80.

³¹ PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-332-5, s. 14.

V 1. polovině 17. století přichází myslitel přirozenoprávní školy Hugo Grotius³² s terminologií dělení nabývacích způsobů na originární a derivativní. Obecný občanský zákoník (dále jen jako „ABGB“) následně nabízel jako nabývací tituly okupaci, příbytek, odevzdání nebo knihovní vklad.³³ Později byl novelou doplněn další způsob nabytí vlastnického práva, a to složením nabývací listiny k soudu.³⁴ Dělení nabývacích způsobů v ABGB však Antonín Randa, který je označován za zakladatele moderní české soukromoprávní nauky, podrobil poměrně značné kritice, když v zásadě uvedl, že jej považuje za poměrně nelogické (chybné) a neúplné. Dle jeho názoru v uvedeném dělení absentuje kupř. vyvlastnění či vydržení a nález je nesprávně zařazen pod okupaci. Nepřichází však pouze s kritikou, ale přináší vlastní systém nabývacích způsobů, které uvedu níže.³⁵

Jak bylo uvedeno výše, způsoby nabývání vlastnického práva můžeme dělit dle různých kritérií s tím, že jedním ze základních způsobů je právě dělení na derivativní a originární.³⁶ Pro úplnost je žádoucí alespoň okrajově zmínit derivativní způsoby nabytí vlastnictví. Antonín Randa rozlišoval mezi dvěma skupinami odvozeného nabytí vlastnického práva, a to mezi věcmi nemovitými a věcmi movitými. Nemovitosti bylo možné nabýt odevzdáním, univerzální sukcesí a soudním příklepem u věci prodané nucenou dražbou. U věcí movitých uváděl odevzdání, separaci plodů a univerzální sukcesí. Do kategorie originárních způsobů nabytí vlastnického práva, které jsou považovány za starší než derivativní a dříve zcela převažovaly, řadí Antonín Randa okupaci (chycení zvířat, nabytí ostrova, nabytí kořisti a nabytí věcí opuštěných), separaci (plodů, zvířat a vyhražených hornin), akcesi (naplavením, vystavením, osetím a osázením, opravou), expropriaci, upravení (zpracování) a spojení movitých věcí, vydržení

³² V díle s názvem *De iure belli*.

³³ Originární způsoby nabývání vlastnického práva upraveny v § 381 – 422 ABGB.

³⁴ Srov. RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008. Klasická právníká díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, s. 91 a DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. ISBN 978-80-87382-41-7, s. 196.

³⁵ RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008. Klasická právníká díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, s. 91-92 a RANDA, Antonín, *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1917. s. 91.

³⁶ FIALA, Josef. *Občanské právo*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2012. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788073579487, s. 80.

pravé a knihovní, promlčení (nálezu, strže, nabytí nevyhražených nerostů majetníkem hor), nabytí ostrovů v řekách splavných státem, ale v neposlední řadě i nález pokladu, který je pro tuto práci podstatný.³⁷

Na vznik a koncept středního občanského zákoníku, jak je v praxi často nazýván zákon č. 141/1950 Sb., měla významný vliv sovětská právní úprava, a tak nebylo překvapením, že se největší důraz kladl na socialistické vlastnictví. Zákon opouští zájem jednotlivce, jako tomu bylo v ABGB, ale upřednostňuje zájem státu. Současně dochází k redukci originárních způsobů nabytí vlastnického práva, kdy jako původní způsoby nabytí vlastnictví úprava zakotvovala vydržení, nabytí vlastnického práva k věci nikomu nenáležící, k věci přirostlé a zpracované či ztracené nebo skryté.³⁸

Jelikož během poměrně dlouhé účinnosti občanského zákoníku ze dne 26. 2. 1964 docházelo k významným změnám, ať už se jednalo o změnu státního režimu či změnu územní, docházelo k mnoha změnám i tohoto předpisu. K úpravám docházelo i v možnostech originárního nabývání vlastnictví. Kupříkladu přivlastnění, které je mnohými považováno za nejstarší způsob nabývání vlastnického práva, zákon přímo nedefinoval. Jelikož si lze přivlastnit pouze věc ničí, kdy tento pojem však tehdejší úprava neznala, bylo třeba hledat možnosti okupace ve zvláštních předpisech. Těmito byly třeba zákon č. 102/1963 Sb., o rybářství, který byl později nahrazen zákonem č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství) či zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon).³⁹ Jako další způsob původního nabývání vlastnictví, který doznal změn, lze zmínit

³⁷ Srov. VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6005-0, s. 46 a RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008. Klasická právnická díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, s. 93-94.

³⁸ Srov. VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8, s. 570-573 a zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. Digitální repozitář dostupné z http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_12.htm.

³⁹ Srov. ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan, ELIÁŠ, Karel, *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009, 2471 s. ISBN 978-80-7400-108-6, s. 758 a Komentář k § 1045 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabývání vlastnického práva obecně, bod 2. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

institut vydržení. Tento nebyl původní verzí zákona definován a nikterak upraven. Vlivem okolností byla však tato možnost opět do právní úpravy zakomponována.⁴⁰ Oproti stávající úpravě lze spatřit zásadní rozdíl v nabytí vlastnického práva, které vždy nabýval stát, a detentorovi vznikalo jen oprávnění uzavřít smlouvu o osobním užívání věci.⁴¹

Současná úprava⁴² ctí tradiční systematiku úpravy nabývání vlastnictví a mezi originární způsoby nabývání vlastnictví řadí okupaci, nález, přírůstek, vydržení, nabytí od neoprávněného a nabytí rozhodnutím orgánu veřejné moci.⁴³ Vybrané původní způsoby nabývání vlastnického práva jsou touto prací blíže zpracovány s tím, že rozbor zbývajících způsobů, který by zřejmě vystačil k samostatné rigorózní práci, je záměrně vynechán a věnuji se analýze jen některých, pro tuto práci zásadních.

2.5. Nabytí vlastnického práva k věci od neoprávněného

Způsob nabytí vlastnictví k věci od neoprávněného, v praxi často označovaného za nevlastníka, je podle převažujícího názoru zařazen mezi originární způsoby nabytí vlastnického práva. Stejně tak se k tomu staví i důvodová zpráva k NOZ. Označení „nevlastník“ však není zcela přesné, jelikož kupř. komisionář může vlastnické právo k věci oprávněně převést druhé straně vlastním jménem, i když vlastníkem není.⁴⁴ Předně je vhodné zmínit obecný princip, který byl užíván již v římském právu a je připisován právníku Ulpianovi⁴⁵, a to, že nikdo nemůže převést na jiného více práv, než sám má (*nemo plus iuris ad alium transfere potest, quam ipse habet*).⁴⁶

⁴⁰ Novelou č. 131/1982 Sb. byl zapracován § 135a.

⁴¹ BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7, s. 461.

⁴² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴³ Komentář k § 1045 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabývání vlastnického práva obecně, bod 4. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

⁴⁴ Důvodová zpráva k § 1109 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dostupné z právního systému ASPI.

⁴⁵ Zásada *nemo plus iuris ad alium transfere potest, quam ipse habet* byla zřejmě poprvé popsána v díle *Digesta*.

⁴⁶ Komentář k § 1109 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabytí vlastnictví od neoprávněného obecně, bod 1. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

Přestože se mohou vyskytnout situace, kdy ke změně vlastníka dojde, je třeba konstatovat, že pokud není někdo vlastníkem věci, není ani oprávněn vlastnické právo k věci na jiného převést. V průběhu doby doznal tento způsob nabytí vlastnického práva rozličných změn s tím, že v něm byly promítnuty kupříkladu i podstaty státních uspořádání (režimů), ve kterých byly tyto změny přijímány.⁴⁷

Ustanovení o nabývání vlastnického práva od nevlastníka znal již AGBG, když v rámci ustanovení §§ 367 a 368 zakotvil možnost nabytí vlastnictví od neoprávněného. Jednalo se ale o privilegium vůči shora popsané a obecně respektované zásadě.⁴⁸ V případě, že se jedná o poctivého držitele věci movité, který dokáže, že tuto věc nabytí buď ve veřejné dražbě nebo od živnostníka k tomuto obchodu oprávněnému, případně za plat od toho, komu ji původní vlastník sám k užívání, k uschování nebo v kterémkoli jiném úmyslu svěřil, nabývá takovýto držitel k věci vlastnictví a předešlý vlastník je oprávněn k náhradě škody, avšak pouze vůči těm, kteří jsou mu za to zodpovědní. Toto se neuplatí v případě, že držitel mohl pojmout důvodné podezření o poctivosti své držby či v případě, že na sebe převedl věc za nápadně nepatrné ceny.⁴⁹

Střední občanský zákoník se možnosti nabytí vlastnického práva od nevlastníka věnoval v zásadě pouze v ustanovení § 154, kde byla zakotvena možnost podání žaloby na vydání věci. Dá se říci, že střední občanský zákoník v podstatě vycházel z pojetí ABGB, nicméně ochranu stávajícího vlastníka rozšířil ve dvou případech i na věci nemovité.⁵⁰ Ochrana spočívala ve vyloučení možnosti žalovat oprávněného držitele, který věc nabytí úředním výrokem nebo ve veřejné dražbě i mimo úřad provedené. V případě věci movité nebylo možné domáhat se úspěšně žalobou na vydání věci ani tehdy, nabytí-li tuto věc do držení za úplatu buď od někoho, kdo je oprávněn s takovými věcmi obchodovat, anebo od toho,

⁴⁷ Srov. DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-935-9, s. 62 a Komentář k § 1109 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabytí vlastnictví od neoprávněného obecně, bod 2. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

⁴⁸ Komentář k § 1109 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabytí vlastnictví od neoprávněného obecně, bod 1. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

⁴⁹ Ustanovení §§ 367 a 368 zákona č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský ze dne 1. 6. 1811.

⁵⁰ Komentář k § 1109 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabytí vlastnictví od neoprávněného obecně, bod 1. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

komu ji žalobce sám svěřil. V těchto případech nabýval k věci oprávněný držitel vlastnického práva. V odstavci druhém tohoto ustanovení bylo však výslovně uvedeno, že toto se neuplatní v případě, kdy žaluje o vydání věci socialistická právnická osoba a je-li na vrácení věci obecný zájem.⁵¹

Jak již bylo uvedeno výše, během účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, docházelo k mnoha změnám, které měly dopad do různých oblastí. Změny se nevyhnuly ani nabývání vlastnického práva od neoprávněného. Vyjmenovávání a podrobné rozpracování všech změn však není předmětem této práce, navíc by ji značně a neúměrně rozšířilo, a proto je vědomě nastiňuji pouze rámcově. Občanský zákoník relativně přísně respektoval zásadu, že nikdo není oprávněn převést více práv, než má sám. Přestože explicitně neznal možnost nabytí vlastnického práva od nevlastníka, lze dospět k závěru, že v praxi toto možné bylo, byť oproti současné právní úpravě v dosti omezené podobě. K prolomení výše uvedené zásady došlo v průběhu doby v případě nabytí vlastnictví od nepravého dědice v dobré víře⁵², v případě převedení organizací na občana poskytnutou službou vlastnictví k věci či jejímu užívání⁵³, v případě prodeje věci zhotovitelem, prodejem nevyzvednuté zásilky⁵⁴ či v případě mezinárodního obchodního styku, kde byla zakotvena možnost nabytí vlastnictví od nevlastníka tak, že kupující nezískal vlastnické právo od prodávajícího, který nebyl vlastníkem prodávaného zboží, jen tehdy, pokud by v době, kdy mělo dojít k nabytí vlastnického práva, kupující věděl, že prodávající není vlastníkem věci a že tudíž není ani oprávněn se zbožím nakládat.⁵⁵ Částečně se do českého právního řádu způsob nabytí vlastnického práva od nevlastníka – v rámci obchodních vztahů – dostal ještě prostřednictvím zákona č. 513/1991 Sb. (§ 446), obchodního zákoníku. Tato úprava byla ovšem podrobena kritice, která danému

⁵¹ Ustanovení § 154 zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku, ze dne 25. 10. 1950.

⁵² Ustanovení § 486 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ze dne 26. 2. 1964 „*Kdo v dobré víře něco nabyl od nepravého dědice, jemuž bylo dědictví potvrzeno, je chráněn tak, jako by to nabyl od oprávněného dědice.*“

⁵³ Ustanovení § 228 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ze dne 26. 2. 1964 „*Převede-li organizace na občana poskytnutou službou vlastnictví k věci, nemohou být proti němu uplatněna práva jiných osob týkající se této věci. Totéž platí, jestliže občan poskytnutou službou nabude práva věc užívat.*“

⁵⁴ Ustanovení §§ 656 a 773 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ze dne 26. 2. 1964.

⁵⁵ Ustanovení § 325 zákona č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu) „*Kupující získává vlastnické právo i tehdy, jestliže prodávající není vlastníkem prodávaného zboží, ledaže v době, kdy mělo dojít k nabytí vlastnického práva, kupující věděl, že prodávající není vlastníkem a že ani není oprávněn zbožím nakládat.*“

ustanovení zejména vytýkala nedůvodné zvýhodňování (větší ochranu) dobré víry v rámci úplatného obchodního styku a některými byla dokonce považována za protiústavní.⁵⁶ Judikaturou Nejvyššího soudu bylo dále konstatováno, že takovéto nabytí vlastnického práva není možné v případě nemovitostí.⁵⁷ Lze říci, že úprava v obchodním zákoníku kopírovala pravidlo používané pro mezinárodní obchod uvedené výše a že v obchodních vztazích převážil zájem na právní jistotě obchodníka, který nabyl zboží od jiného obchodníka (podnikatele).⁵⁸

O tom, že se jednalo, a stále jedná, o složité a aktuální téma svědčí i rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 2016, který se vztahuje k předchozí právní úpravě (zákon č. 40/1964 Sb.). V krátkosti lze uvést, že nejdříve Nejvyšší soud rozhodl, že vlastnické právo od nevlastníka nelze nabýt jinak, než v případech uvedených v zákoně a že se tak nabyvatelé nemohli stát vlastníky nemovitosti, když byl původní právní titul prohlášen za absolutně neplatný. V souladu s tímto konstatováním Nejvyššího soudu bylo následně rozhodnuto jak obecným, tak odvolacím soudem, avšak při opětovném rozhodování této otázky, k podanému dovolání, Nejvyšší soud otočil. Z rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu, kterému byla věc postoupena, vyplývá, že ačkoli do té doby Nejvyšší soud zaujímal názor, že nelze ani pomocí dobré víry získat vlastnické právo od nevlastníka, je třeba respektovat Ústavním soudem ustálený právní názor, kterým byla upřednostněna dobrá víra před vlastnickým právem, a rozhodl, že podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 bylo možno nabýt vlastnické právo k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevlastníka, a to na základě dobré víry nabyvatele v zápis do katastru nemovitostí.⁵⁹

Současná právní úprava účinná od roku 2014 odstranila dvojkolejnost úpravy v občanském a obchodním zákoníku a nabytí vlastnického práva od

⁵⁶ Srov. ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 479 a KOTÁSEK, Josef, *K nabytí od nevlastníka*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2005, č. 2, s. 134, dostupné z <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7685> (cit. ze dne 2. 5. 2020).

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 2. 2007, sp. zn.: 32 Odo 792/2004.

⁵⁸ Srov. ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš, a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-354-7, s. 1102 a JEHLIČKA, Oldřich a Jiří ŠVESTKA. *Občanský zákoník: komentář*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 1996. Beckova edice komentované zákony. ISBN 80-7179-063-X, s. 366 a ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Obchodní zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, [1994]-. Beckova edice komentované zákony, s. 393.

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 3. 2016, sp. zn.: 31 Cdo 353/2016.

neoprávněného se v zásadě věnuje v pěti paragrafech (§§ 1109 až 1113 NOZ). Oproti předchozí úpravě lze říci, že dochází k poměrně značnému rozšíření okruhu možností, v rámci kterého lze nabýt vlastnictví od neoprávněného, a také ke komplexnějšímu zpracování daného institutu. Zákonem jsou stanoveny obecné společné podmínky tohoto způsobu nabytí vlastnictví, kterými jsou dobrá víra, existence řádného titulu a skutečnost, že věc není předmětem veřejné evidence. Jako další podmínku lze zmínit úplatnost převodu. Byť je tato podmínka teoreticky obecně akceptována, samotné ustanovení § 1109 na ni odkazuje jen v písmenu b) a k jejímu splnění zřejmě postačí i povaha nabývacího právního titulu. Okamžikem splnění těchto podmínek dochází k nabytí vlastnického práva nabyvatelem a tomu se dostává ochrany vlastnického práva v celé jeho šíři.⁶⁰

K tomuto je ještě žádoucí zmínit princip materiální publicity. Jedná se o významný institut, dle kterého lze nabýt vlastnické právo od nevlastníka, který však může být jako vlastník ve veřejném seznamu zapsán. Takto evidovaný vlastník je pak považován v souladu s touto zásadou za vlastníka věci. Vedle tohoto je pak ale, dle ustanovení §§ 985 a 986 NOZ, skutečný vlastník oprávněn domáhat se odstranění takového nesouladu. Toto se uplatní u věcí zapsaných ve veřejném seznamu, kde je posílena ochrana nabyvatele, který jedná v dobré víře v zapsaný stav. Druhou oblastí jsou věci nezapsané ve veřejném seznamu a věci movité, kde je zavedena generální klauzule nabytí vlastnického práva od neoprávněného a jeho privilegované způsoby. U těchto privilegovaných způsobů⁶¹ je dobrá víra presumována, když je, po vzoru germánského práva, zvýšena ochrana vlastníka. V případě, že vlastník ve lhůtě tří let, počínaje ztrátou nebo odnětím věci, prokáže, že mu byla věc odňata svémocně či ji pozbyl ztrátou, je ten, kdo věc získal, povinen tuto věc vlastníku vydat.⁶² V situaci, kdy se nebude jednat o případy dle předchozí věty, je důkazní břemeno obráceno. Získal-li tedy takto někdo movitou věc, stane se jejím vlastníkem jen tehdy, pokud prokáže dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo. V případě, kdy však

⁶⁰ Komentář k § 1109 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část II. Obecné společné podmínky nabytí od neoprávněného, bod 13. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

⁶¹ Ustanovení §§ 1109 a 1110 NOZ.

⁶² Srov. ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 480 a KOTÁSEK, Josef, *K nabytí od nevlastníka*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2005, č. 2, s. 134, dostupné z <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/7685> (cit. ze dne 2. 5. 2020).

vlastník prokáže, že věc pozbyl ztrátou či úmyslným trestným činem, toto se neuplatní. Zákonodárce uvádí, že u trestné činnosti se musí jednat o úmysl, avšak ztráta je z povahy věci nedbalostní jednání, tudíž je na zvážení, zda by nebylo vhodné rozšíření i o nedbalostní trestné činy.⁶³

2.6. Právní rozdíly v povaze nalezených věcí

2.6.1. Movité věci

V rámci institutu nálezů je možné konstatovat, že nejčastěji se zřejmě bude jednat o nálezů věcí movitých. Obecně je právní vědou rozlišováno mezi nálezem věci ztracené a věci skryté, kdy vymezení těchto pojmů bylo učiněno shora. Na rozdíl od nemovité věci, která ze své podstaty nemůže být věcí ztracenou, v případě věci movité či zvířete lze o jejich ztracení a následném nálezem uvažovat. Problematice nálezů zvířat se ovšem v této práci věnovat nebudu, kdy důvody pro toto rozhodnutí jsem uvedla již v úvodu této práce.

Nález věci – její objevení či spatření – není právním jednáním ve smyslu ustanovení § 545 NOZ, nýbrž právní skutečností. Jak již bylo uvedeno výše, věc nelze bez dalšího považovat za věc opuštěnou, jelikož zákon vychází ze zásady, že každý si chce vlastnictví podržet.⁶⁴ Pokud dojde k nálezem věci ztracené, je nálezce povinen tuto vrátit jejímu vlastníku či tomu, kdo ji ztratil (tedy i nevlastníkovi). Nálezce má pak v takovém případě právo na úhradu nutných nákladů a nálezného. Při nálezem věcí skrytých, na rozdíl od nálezů věcí ztracených, bude zpravidla méně často dohledán vlastník věci. Že se v zásadě jedná o zvláštní případ nálezem ztracené movité věci, je možné spatřit i ve znění ABGB, které v ustanovení § 395 uvádí, že se jedná o věci neznámého vlastníka zakopané, zalděné nebo jinak skryté. V aktuálně účinném občanském zákoníku pak zákonodárce v ustanovení § 1063 výslovně uvádí, že o nálezem skryté věci platí totéž, co o nálezem věci ztracené. Pokud však vlastník věci o úkrytu věděl, náleznému nálezci nenáleží.⁶⁵

⁶³ VANĚK, Jakub. *Nabytí vlastnického práva od neoprávněného podle nového občanského zákoníku*. Právní rozhledy, 2014, č. 2. s. 46.

⁶⁴ Komentář k § 1051 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část II. Věc nalezená je ztracená, nebo opuštěná?, bod. 7 (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

⁶⁵ Komentář k § 1063 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část II. Nález věci skryté; bod. 2. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

Samotnému vymezení pojmu nález, práva na nálezné, oznámení nálezu a případného nabytí vlastnického práva k němu bude věnována celá následující kapitola, proto na tomto místě téma úmyslně blíže nerozvádím.

2.6.2. Informace (a věci bez hmotné povahy)

Jelikož předmětem nálezů mohou být i věci bez hmotné povahy, je třeba zmapovat i tyto. Zákon nehmotné věci definuje jako práva, jejichž povaha to připouští a jiné věci bez hmotné podstaty. A jako takovéto mohou být rovněž předmětem vlastnictví.⁶⁶ Pokud mohou být předmětem vlastnického práva, je jejich vlastník oprávněn s nimi v mezích právního řádu libovolně nakládat, tedy může je i opustit, skrýt či může dojít k jejich ztracení. A v takových případech pak tedy může dojít k jejich nálezům. Stávající právní úprava v této oblasti do značné míry vychází z ABGB, když za předmět vlastnictví jsou považovány jak věci hmotné, tak věci nehmotné.⁶⁷ V případě nehmotných věcí mohou do problematiky nálezů zasahovat ještě další právní předpisy, jako je zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách či zákon č. 408/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů.⁶⁸

Je zjevné, že vlastnictví k věci hmotné a věci nehmotné se bude jak z teoretického, tak praktického hlediska lišit a že právní režim těchto věcí nebude stejný. Některé právní názory se kupříkladu kloní k tomu, že pokud NOZ hovoří o věcech, jsou tím povětšinou myšleny jen hmotné věci. A třeba u omezení vlastnického práva se budou ustanovení NOZ vztahovat pouze na věci hmotné, protože věci nehmotné mají, např. co do omezení práv duševního vlastnictví, svůj vlastní právní režim (vizte již zmíněný zákon o ochranných známkách či autorský zákon). K totožnému závěru dochází i v případě přivlastnění či nálezů, když dovozují, že věci nehmotné z jejich povahy nelze opustit a není tedy ani možné, aby tímto způsobem došlo k zániku vlastnického práva, avšak uplatní se princip

⁶⁶ Ustanovení § 496 a § 1011 NOZ.

⁶⁷ Ustanovení §§ 353 ABGB a § 1011 NOZ.

⁶⁸ Srov. ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 224 a komentář k § 496 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část III. Věci nehmotné (JUDr. Tomáš Kindl) dostupné z právního systému ASPI.

vstupu do „*public domain*“ – volné dílo, které není chráněno majetkovými autorskými právy.⁶⁹

Ačkoli se zřejmě nebude jednat o časté předměty nálezů, lze si představit, že když už k takovému nálezů dojde, bude mít značnou hodnotu, ať již materiální, nebo nemateriální. Zejména po druhé světové válce mohly na našem území zůstat věci, a to i nehmotné, které mohou být z hlediska historického, ale i celospolečenského velmi zásadní. Může se jednat například o informace k číslům účtů či o úschovách v tuzemských či zahraničních bankách, kde mohou být uloženy finance či movité věci vysoké hodnoty. Dále si lze představit nález informací o výrobních postupech, know-how či určitých recepturách. Pro ilustraci si můžeme představit situaci, ve které dojde ke ztrátě receptury na nápoj Coca-cola. V tomto případě by se jistě jednalo o informaci nevyčíslitelné hodnoty, ačkoli hmotný předmět, na kterém je informace zachycená, může být zcela obyčejné hodnoty. Zároveň je ovšem třeba střízlivě přiznat, že k takové situaci s velkou pravděpodobností nikdy nedojde, tento „poklad“ je bezpochyby velmi pečlivě a důkladně chráněn. V případě nálezů nehmotné povahy bude zřejmě častěji docházet v situacích, kdy budou nalezeny informace o rodinné historii, které budou mít zpravidla cenu pouze pro členy té dané rodiny, nikoli celospolečenskou.⁷⁰

2.6.3. Nemovité věci

Jak již bylo uvedeno shora, problematika opuštění nemovité věci, jejího případného nálezů a nabývání vlastnického práva k ní je téma poměrně složité, stále živé a v minulosti prošlo mnoha změnami.

Vůbec samotná možnost opuštění nemovitosti nebyla v minulosti přijímána bez výhrad. Kupříkladu v ABGB možnost věc opustit zakotvena byla a ta mohla být kýmkoli okupována. Opuštěním věci ovšem nedocházelo k zániku věcných břemen váznoucích k věci a okupant nabyl věc i se všemi věcnými

⁶⁹ Srov. SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 138-139 a LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9, s. 1758-1759.

⁷⁰ SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 315.

břemenu.⁷¹ Ten, kdo věc okupoval, musel být schopen prokázat, že věc byla derelikvovaná, jelikož v pochybnostech se mělo za to, že věc opuštěna nebyla.⁷² Nebyla rovněž shoda na tom, zda k opuštění věci je současně nutný výmaz vlastnického práva z veřejných knih. Nejvyšší soud k tomuto zaujal negativní postoj, když konstatoval, že výmaz vlastnického práva na základě opuštění nemovitosti bez současného převodu vlastnického práva na nabyvatele je nepřipustný.⁷³

Ani předchozí právní úprava (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník) nebyla jednoznačná. Ačkoli Ústavní soud konstatoval⁷⁴, že právo opustit věc je součástí obsahu vlastnického práva a jeho podstatou je projev vůle vlastníka nadále vlastníkem nebýt, v odborné literatuře se objevovaly i názory opačné a někteří dokonce vyjádřili názor, že takovéto jednání bude v rozporu s dobrými mravy, a bude tedy od počátku neplatné (v případě, že se jím bude chtít vlastník zbavit na úkor státu, zchátralé či jinak poškozené či zatížené nemovitosti).⁷⁵

Současná právní úprava již nezpochybňuje princip a podstatu vlastnického práva a možnosti opuštění věci – je zde dán princip autonomie vůle vlastníka a dispoziční volnost. Na rozdíl od římského práva a AGBG však již není možná okupace opuštěné nemovité věci, když tato ze zákona připadne státu (§ 1045 odst. 2 NOZ).⁷⁶ V souladu s ustanovením § 1050 odst. 2 NOZ nastávají účinky derelikce uplynutím deseti let od posledního výkonu vlastnického práva (za nevykonávání vlastnického práva však nebude považováno například to, když

⁷¹ RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008. Klasická právnická díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, s. 107.

⁷² SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. V Praze: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. Právnická knihovna, s. 218.

⁷³ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír, *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl druhý (§§ 285-530). Praha: CODEX Bohemia 1998 (reprint původního vydání), 2014, ISBN 80-85963-60-4, s. 385.

⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2005 sp. zn.: I. ÚS 696/02 či nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2006, sp. zn.: I. ÚS 185/05.

⁷⁵ SPÁČIL, Jiří in ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan, a kol. *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání*, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1236, ISBN 978-80-7400-004-1, s. 710.

⁷⁶ PETR, Bohuslav in SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 258.

vlastník nebude sekát trávu).⁷⁷ Jak uvedeno výše, stát se stává vlastníkem nemovitosti, která je mnohdy zatížena nejen faktickými, ale i právními vadami (např. služebnosti, zástavní právo, zákaz zcizení). Dle ustanovení § 1106 NOZ platí, že kdo nabude vlastnické právo, nabude také práva a povinnosti s věcí spojené a přejímá také závady vážnoucí na věci zapsané ve veřejném seznamu dle § 1107 odst. 1 NOZ.⁷⁸

Z povahy věci tak tedy nemovitá věc nemůže být věcí ztracenou, může však býti věcí opuštěnou, ke které, za splnění zákonných podmínek, může nabýt vlastnické právo pouze stát.

2.6.4. Horní úprava, báňské předpisy a lesní zákon

V rámci této oblasti je vhodné nejdříve zmínit císařský patent č. 146/1854 ze dne 23. května 1854, obecný horní zákon. Účinnost tohoto zákona byla poměrně dlouhá, když vezmeme v potaz, že ji pozbyl až roku 1957. Zásadu horní svobody a rovnost v postavení subjektů lze označit za hlavní a zásadní myšlenku tohoto předpisu. Zákon zaručoval rovnost konkurenčního boje všem společenským vrstvám, oproti dřívějšímu zvýhodňování feudální vrchnosti a současně, pokud stát vstupoval do právních vztahů z pozice podnikatele, neměl výhradní vlastnické právo k vyhrazeným nerostům. Právě období, kdy pozbyl účinnosti císařský patent a došlo k přijetí nového zákona č. 41/1957 Sb., o využití nerostného bohatství (horní zákon), se významně projevilo na jeho znění a vycházel z ústavní zásady, že nerostné bohatství je národním bohatstvím, kterému je třeba poskytnout zákonnou ochranu.⁷⁹

Na konci 80. let minulého století byly přijaty dva zákony, které jsou s mnoha novelizacemi účinné dodnes. Konkrétně se jedná o zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) a zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě. Je vidět, že zákony

⁷⁷ ELIÁŠ, Karel, *Opuštění nemovitosti: Vlastníci se bát nemusejí*. Právo, ze dne 16. 12. 2012. s. 21, dostupné z <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=10474> (cit. ze dne 11. 5. 2020).

⁷⁸ Komentář k § 1045 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část IV. Opuštěná nemovitá věc, bod 16. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

⁷⁹ MAKARIUS, Roman. *České horní právo*. Ostrava: Montanex, 1999. ISBN 80-7225-033-7, s. 14-17.

týkající se horního práva tak mají od dob jejich vzniku zpravidla poměrně dlouhou výdrž.

Z hlediska povolování samotné těžby a nabývání vlastnictví z těžby je zásadní rozdělení na výhradní či nevýhradní ložiska a na vyhrazené či nevyhrazené nerosty. Za výhradní ložisko je považováno ložisko vyhrazených nerostů, tvořící nerostné bohatství. A nerostné bohatství na území České republiky je pak je vlastnictvím České republiky. Horní zákon dává možnost nabývání vlastnictví k nerostům z výhradních ložisek ve vlastnictví státu pouze osobám oprávněným k tomuto dobývání v dobývacích prostorech. Nabytí vlastnictví k nerostnému bohatství tak může pouze osoba k dobývání oprávněná.⁸⁰ Ložisko nevyhrazených nerostů je dle § 7 horního zákona součástí pozemku a na takové se nebude nevztahovat ustanovení horního zákona. Na takové ložisko však může dopadat kupříkladu právní úprava zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

Horní zákon považuje za nerosty tuhé, kapalné a plynné části zemské kůry s tím, že ve druhém odstavci § 2 horního zákona přináší taxativní výčet věcí, které horní zákon za nerosty nepovažuje (např. vody s výjimkou mineralizovaných vod, z nichž se mohou průmyslově získávat vyhrazené nerosty; přírodní léčivé vody a přírodní stolní minerální vody, i když se z nich mohou průmyslově získávat vyhrazené nerosty, dále léčivá bahna a ostatní produkty přírodních léčivých zdrojů či rašelina). Na tuto definici následně navazuje členění na nerosty vyhrazené a nevyhrazené. Horní zákon dále přináší taxativní výčet vyhrazených nerostů (§ 3 – např. magnezit, ropa, hořlavý zemní plyn, drahé kameny) s tím, že veškeré další nerosty jsou pro účely tohoto zákona považovány za nevyhrazené. V pochybnostech, zda se jedná o vyhrazený či nevyhrazený nerost, pak nastupuje Ministerstvo průmyslu a obchodu v dohodě s Ministerstvem životního prostředí České republiky, které jsou oprávněny k vydání rozhodnutí, o jaký nerost se jedná.⁸¹

⁸⁰ PETR, Bohuslav in SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 255.

⁸¹ MAKARIUS, Roman. *Horní zákon: komentář k zákonu č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)*. V Ostravě: Anagram, 2012. ISBN 978-80-7342-237-0, s. 8-9.

Dle zákona o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě je každý povinen bezodkladně oznámit odcizení, ztrátu nebo nález výbušniny anebo porušení nákladu či přepravního obalu výbušniny Policii České republiky nebo příslušné organizaci, jde-li o výbušninu, s kterou organizace nakládá. V případě porušení této povinnosti, tedy i neoznámení nálezu, je toto jednání považováno za přestupek a může být uložena pokuta do 50.000,- Kč u fyzické osoby a u právnické osoby či podnikající fyzické osoby až do výše 2.000.000,- Kč.⁸² Stejně jako u zákona o střelných zbraních a střelivu, nepřináší ani horní zákon či zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě výslovné ustanovení týkající se práva na náleznou či jiné odměny. Bohužel přináší zejména sankce, což za příliš motivující rozhodně označit nelze. Důvodová zpráva k §§ 11 a 12 daného zákona nicméně uvádí, že v případě objevu jednotlivců a organizací, k nimž dojde mimo rámec státem organizovaného vyhledávání ložisek, je povinen toto bezodkladně oznámit Ministerstvu životního prostředí a Ministerstvu průmyslu a obchodu, a zároveň se zmiňuje i o odměně, popřípadě o náhradě účelně vynaložených nákladů pro takové objevitele. Zákon však toto výslovně neuvádí a bližší informace nám k tomu nepřináší ani judikatura.⁸³

Jak bude uvedeno dále, u zákona o střelných zbraních a střelivu je možné uvažovat o analogickém užití příslušných ustanovení občanského zákoníku o nálezném v případě, že stát nabude odevzdáním nálezu k předmětu vlastnické právo a současně majetkový prospěch. Jelikož zákon o střelných zbraních a střelivu rovněž zmiňuje povinnost nahlásit například výbušninu, lze dle mého názoru i v tomto případě uvažovat nad užitím analogie občanského zákoníku a přiznání práva na náleznou či jiné odměny. I zde bych však považovala za spravedlivé, kdyby toto nálezcovo právo vzniklo pouze za situace, kdy stát vlastnické právo k věci nabude a bude s tím spojen jeho majetkový prospěch.

Okrajově lze rovněž zmínit nálezy dle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ze kterého plyne oprávnění každého vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí a sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody (např. houby, borůvky, lesní jahody atd.) a suchou klest, která leží na

⁸² Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě.

⁸³ Důvodová zpráva k zákonu č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) dostupná z www.beck-online.cz.

zemi. Ačkoli není definován pojem „vlastní potřeba“, lze usuzovat, že se bude jednat jak o vlastní potřebu jedince, tak i jeho rodiny. Pokud by ovšem sběr probíhal pro komerční účely, jednalo by se zcela zjevně o porušení zákona, které však v praxi bývá často nepotrestáno.⁸⁴ Takový stav pak nahrává tzv. česačům, kteří častokrát ke sběru plodů využívají nástroje, které rostliny a keře ničí, což je zajisté velmi nežádoucí jev, který by bylo vhodné vymýtit.

2.6.5. Stavební předpisy

Při zkoumání možných nálezů a práva na nálezné je třeba vzít v potaz i stavební předpisy. Jelikož v rámci provádění stavební činnosti může dojít k nepředvídanému nálezu kulturně cenných předmětů, detailů stavby či archeologických nálezů, přichází zákonodárce s úpravou institutu nálezu taktéž ve stavebních předpisech.⁸⁵ Platný právní řád u náhodných (neočekávaných) archeologických nálezů rozlišuje dva právní režimy. Prvním je postup dle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči a týká se nálezů, které byly učiněny při jiné činnosti, než kterou lze podřadit pod příslušná ustanovení stavebního zákona. Této problematice se blíže věnuje kapitola 2.6.7. rigorózní práce. Druhý režim postupuje dle ustanovení § 176 stavebního zákona, kde jsou upraveny nepředvídané nálezy kulturně cenných předmětů, detailů stavby nebo chráněných částí přírody anebo archeologických nálezů v případě, kdy k těmto nálezům dojde při postupech podle stavebního zákona nebo v souvislosti s těmito postupy.⁸⁶

Ustanovení § 176⁸⁷ stavebního zákona je ve vztahu k ustanovení § 23⁸⁸ zákona o státní památkové péči zvláštní právní normou. Jsou-li splněny podmínky

⁸⁴ PETR, Bohuslav in SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 255.

⁸⁵ Ustanovení § 176 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

⁸⁶ Srov. Komentář k § 176 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) dostupné z právního systému ASPI a Komentář k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část II. Vztah stavebního zákona a zákona o státní památkové péči v případě archeologického nálezu dostupné z právního systému ASPI

⁸⁷ Ustanovení § 176 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

(1) Dojde-li při postupu podle tohoto zákona nebo v souvislosti s tím k nepředvídaným nálezům kulturně cenných předmětů, detailů stavby nebo chráněných částí přírody anebo k archeologickým nálezům, je stavebník povinen neprodleně oznámit nález stavebnímu úřadu a orgánu státní památkové péče nebo orgánu ochrany přírody a zároveň učinit opatření nezbytná k tomu, aby nález nebyl poškozen nebo zničen, a práce v místě nálezu přerušit. Tuto povinnost může stavebník přenést smlouvou na stavebního podnikatele nebo na osobu zabezpečující přípravu stavby či provádějící jiné práce podle tohoto zákona. Stavební úřad v dohodě s příslušným dotčeným

dle stavebního zákona a archeologický nález byl učiněn při postupu podle stavebního zákona nebo v souvislosti s tímto postupem (práce, pro něž je třeba povolení, ohlášení nebo souhlas podle stavebního zákona), bude aplikován § 176 stavebního zákona. V případě, že se bude jednat o činnosti, na které není ve stavebním zákoně pamatováno nebo se jedná o činnosti, které ze své působnosti vylučuje, bude postupováno výlučně dle zákona o státní památkové péči. Mezi tyto činnosti můžeme zařadit lesnické a zemědělské práce, provádění geologického průzkumu nebo výzkumu dle ustanovení § 2 zákona č. 62/1988 Sb.,

orgánem stanoví podmínky k zabezpečení zájmů státní památkové péče a ochrany přírody a krajiny, popřípadě rozhodne o přerušení prací.

(2) Hrozí-li nebezpečí z prodlení a nepostačují podmínky stanovené stavebním úřadem podle odstavce 1, může orgán státní památkové péče nebo orgán ochrany přírody do 5 pracovních dnů od oznámení nálezu stanovit opatření k ochraně nálezu a rozhodnout o přerušení prací. V takovém případě může stavebník v pracích pokračovat až na základě písemného souhlasu orgánu, který rozhodl o přerušení prací. Kopie rozhodnutí a souhlasu se zasílá příslušnému stavebnímu úřadu.

(3) Na základě oznámení nálezu podle odstavce 2 může stavební úřad po dohodě s orgánem státní památkové péče nebo orgánem ochrany přírody vydané stavební povolení ve veřejném zájmu změnit.

(4) Ministerstvo kultury může na návrh orgánu státní památkové péče nebo Archeologického ústavu Akademie věd České republiky rozhodnout, že se jedná o nález mimořádného významu, a z vlastního podnětu jej prohlásí za kulturní památku. Kopie rozhodnutí se zasílá příslušnému stavebnímu úřadu.

(5) Na základě rozhodnutí podle odstavce 4 může stavební úřad po dohodě s Ministerstvem kultury vydané stavební povolení ve veřejném zájmu změnit nebo zrušit.

(6) Stavebník může uplatnit nárok na náhradu nákladů, které mu vznikly v důsledku postupu podle odstavců 2 a 3, u orgánu státní památkové péče nebo orgánu ochrany přírody, anebo v důsledku postupu podle odstavce 5 u Ministerstva kultury, a to ve lhůtě 6 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, na jehož základě mu tyto náklady vznikly; jinak nárok na jejich náhradu zaniká.

⁸⁸ Ustanovení § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

(1) Archeologickým nálezem je věc (soubor věcí), která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí.

(2) O archeologickém nález, který nebyl učiněn při provádění archeologických výzkumů, musí být učiněno oznámení Archeologickému ústavu nebo nejbližšímu muzeu buď přímo nebo prostřednictvím obce, v jejímž územním obvodu k archeologickému nález došlo. Oznámení o archeologickém nález je povinen učinit nálezce nebo osoba odpovědná za provádění prací, při nichž došlo k archeologickému nález, a to nejpozději druhého dne po archeologickém nález nebo potom, kdy se o archeologickém nález dověděl.

(3) Archeologický nález i naleziště musí být ponechány beze změny až do prohlídky Archeologickým ústavem nebo muzeem, nejméně však po dobu pěti pracovních dnů po učiněném oznámení. Archeologický ústav nebo oprávněná organizace učiní na nalezišti všechna opatření nezbytná pro okamžitou záchranu archeologického nálezu, zejména před jeho poškozením, zničením nebo odcizením.

(4) Jde-li o archeologický nález uvedený v odstavci 2, má nálezce právo na odměnu, kterou mu poskytne krajský úřad, a to do výše ceny materiálu; je-li archeologický nález zhotoven z drahých kovů nebo jiných cenných materiálů, v ostatních případech až do výše deseti procent kulturně historické hodnoty archeologického nálezu určené na základě odborného posudku. Nálezce má právo na náhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s archeologickým nálezem. O náhradě rozhodne a náhradu poskytne krajský úřad. Podrobnosti o podmínkách pro poskytování odměny a náhrady nálezci stanoví obecně závazný právní předpis.

(5) O archeologických nálezech, k nimž dojde v souvislosti s přípravou nebo prováděním stavby, platí zvláštní předpisy.

o geologických pracích, či práce nevyžadující povolení, ohlášení či souhlas např. § 103 stavebního zákona.⁸⁹

V případě uskutečnění nálezu je stavebník povinen neprodleně oznámit, že k nálezu došlo, učinit nezbytná opatření k záchraně nálezu a přerušit práce prováděné v místě nálezu. Přerušeni prací je spojeno s účinky dílčího či úplného pozastavení účinnosti stavebního povolení (případně jiného obdobného titulu k provádění stavební činnosti). Jedná se o preventivní opatření, které má za účel, v případě, že se charakter nálezu potvrdí, předejít nevratnému poškození nejen samotného nálezu, ale i okolností nálezu (např. jeho místo a okolí).⁹⁰ Tímto postupem mohou stavebníkovi vzniknout náklady, které je oprávněn uplatnit u příslušných orgánů v šestiměsíční prekluzivní lhůtě počínající dnem nabytí právní moci rozhodnutí, na jehož základě mu tyto náklady vznikly.⁹¹

O tom, že se jedná o komplikované téma, svědčí i rozhodnutí Městského soudu v Praze, sp. zn.: 9 A 35/2016, ze dne 25. 9. 2018. Z rozhodnutí vyplývá, že se žalobce domáhal po Ministerstvu kultury uhrazení takto vzniklých nákladů, avšak Ministerstvo kultury odmítlo náhradu nákladů provést s odůvodněním, že v daném případě se nejednalo o nepředvídatelný archeologický nález. Tento názor zastával k podanému rozkladu i ministr kultury. Městský soud v Praze nicméně konstatoval, že: *„dle jeho názoru ustanovení § 176 stavebního zákona dopadá na veškeré archeologické nálezy, ke kterým dojde při postupu dle stavebního zákona nebo v souvislosti s tím, nikoliv pouze na nálezy nepředvídané... Smyslem a účelem právní úpravy zakotvené v § 176 stavebního zákona je především ochrana zájmů státní památkové péče, které se týkají mj. též archeologických nálezů učiněných při přípravě a provádění staveb; účelem ustanovení § 176 odst. 6 je pak kompenzace prokazatelných nákladů, které stavebníkovi v zákonem stanovených případech vzniknou. Bylo by zjevně v rozporu s účelem zákona a postrádalo by jakýkoliv smysl, aby oprávnění orgánů státní památkové péče, stavebního úřadu či Ministerstva kultury, a na druhé straně povinnosti a možná*

⁸⁹ Komentář k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část II. Vztah stavebního zákona a zákona o státní památkové péči v případě archeologického nálezu dostupné z právního systému ASPI.

⁹⁰ Komentář k § 176 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) dostupné z právního systému ASPI.

⁹¹ Komentář k § 176 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), Komentář LEGES, dostupné z právního systému ASPI.

omezení stavebníka, které jsou zakotveny v § 176 stavebního zákona, byly spojeny pouze s nepředvídanými archeologickými nálezy (které navíc dle žalovaného takřka neexistují), zatímco těch předvídaných, at' již by byly jakkoliv výjimečné a mimořádně hodnotné, by se netýkaly.“

Ohledně odměny pro nálezce a určení vlastnictví movitého archeologického nálezu nepřináší stavební zákon speciální úpravu, a proto bude v případě uskutečnění nálezu postupováno dle ustanovení § 23 odst. 4 a § 23a odst. 1 zákona o státní památkové péči.⁹² Problematika nálezu a s tím souvisejícího práva na odměnu uskutečněného v režimu předpisů upravujících archeologické nálezy je blíže popsána v části 2.6.7. této práce.

2.6.6. Zákon o vodách

Jak již bylo uvedeno výše, voda spodní (podzemní) je věcí bez pána a není možné její přivlastnění. Stejně tak povrchové vody nemohou být pro svou neovladatelnost předmětem práv vlastnických, ale ani jiných soukromých práv s vlastnictvím spojených a nejsou ani součástí ani příslušenstvím pozemku, na němž nebo pod nímž se vyskytují. Povrchové a podzemní vody jsou dle § 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), považovány za *res nullius* a jsou vyloučeny z obchodu (*res extra commercium*).⁹³ Vody, které nejsou povrchovými a podzemními, jsou naopak způsobilé stát se předmětem vlastnického práva či jiných soukromých práv. Koncepce povrchové a podzemní vody vychází z římskoprávního pojetí vlastnictví, kdy jeho podstatou je panství nad věcí a pokud tyto věci není možné ovládnout, nelze je ani považovat za předmět vlastnictví. Vlastnictví k těmto vodám se nabývá kupříkladu povoleným odběrem. Právní teorie uvádí, že je možné nabýt vlastnické právo i odběrem nepovoleným, avšak jedná se o otázku spornou.⁹⁴ Samotné přivlastnění však není, dle některých názorů, výhradně spojeno s povoleným či nepovoleným odběrem, jelikož případný nepovolený odběr je záležitostí správního trestání, nikoliv nabývání vlastnictví. Povrchové a podzemní vody jsou

⁹² Komentář k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část II. Vztah stavebního zákona a zákona o státní památkové péči v případě archeologického nálezu dostupné z právního systému ASPI.

⁹³ Toto judikoval i Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku ze dne 4. 6. 2008, sp. zn.: 22 Cdo 1244/2007.

⁹⁴ Důvodová zpráva k § 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), dostupné z právního systému ASPI.

tedy pro svou neovladatelnost vyloučeny z předmětu vlastnického práva, jsou považovány za živel, který je možné ovládnout až po odebrání z tohoto živlu. K odebrané vodě je pak již možné vlastnické právo nabýt.⁹⁵

Na rozdíl od povrchové a podzemní vody, které jsou neovladatelné a neobchodovatelné, vody vodovodní a vody splaškové jsou považovány za věci, které ovládnout lze, rovněž s nimi může být obchodováno, a tudíž na ně bude možné užít ustanovení § 497 NOZ (přiměřené užití ustanovení týkajících se věci hmotných).⁹⁶

Současná právní úprava zákona o vodách zachovává principy předchozí právní úpravy obecného užívání povrchových vod podle zákona č. 138/1973 Sb., o vodách.⁹⁷ V souladu s ustanovením § 6 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), je každý oprávněn odebrat pro vlastní potřebu vodu z povrchové vody (bez souhlasu vodoprávního úřadu), která se nachází kupříkladu v jezeře, vodním toku či vodní nádrži.⁹⁸ Při obecném nakládání s povrchovými vodami je však nutné dodržovat zákonem stanovená pravidla, zejména se nesmí ohrožovat jakost nebo zdravotní nezávadnost vod, poškozovat břehy, vodní díla a zařízení, zařízení pro chov ryb a porušovat práva a právem chráněné zájmy jiných, zhoršovat odtokové poměry, narušovat přírodní prostředí.

V této souvislosti je ještě vhodné zmínit možnost přivlastnit si minerální vodu odběrem z volně přístupných zdrojů v souladu s lázeňským zákonem⁹⁹, který je založen na obdobném principu.¹⁰⁰

⁹⁵ KRECHT, Jaroslav, *Vody a jejich právní povaha*. Právní rozhledy, 23-24/2014, s. 843, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 5. 5. 2020).

⁹⁶ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9, s. 1762.

⁹⁷ Důvodová zpráva k § 6 zákona o vodách dostupné z právního systému ASPI.

⁹⁸ PETR, Bohuslav in SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 255.

⁹⁹ Zákon č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých zákonů (lázeňský zákon).

¹⁰⁰ PETR, Bohuslav in SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 255.

2.6.7. Předpisy upravující archeologické nálezy

Jak již bylo nastíněno výše, při uskutečněném nálezů je vždy třeba posuzovat samotný předmět nálezů, jelikož na něho nemusí dopadat pouze soukromoprávní úprava. Normami práva veřejného se budou řídit zejména archeologické nálezů. Především se bude jednat o zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, kde se dle § 23 odst. 1 za archeologický nález považuje věc nebo soubor věcí, které jsou dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovaly se zpravidla pod zemí (může jím být ovšem i věc nalezená pod vodou či na povrchu). Výklad této definice je nutné provádět ve spojení s definicí archeologického dědictví dle čl. 1 odst. 2 Maltské konvence¹⁰¹. Z tohoto pohledu je pak za archeologický nález považován jakýkoli prvek archeologického dědictví (pozůstatek, objekt či jiná stopa po lidstvu z minulých období). Nebude se ovšem jednat o jakoukoli věc, která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka, nýbrž jen taková, z níž lze vysledovat vývoj historie lidstva a jeho vztah k přirozenému prostředí. I přes využití Maltské konvence však není možné definici archeologického nálezů považovat za vyčerpávající a bezproblémovou. Lze však konstatovat, že se musí jednat o takovou věc, která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka. Není pak rozhodné, zda se jedná o věci movité (např. mince, nástroje, zbraně) či nemovité (např. zbytky lidských sídlišť či pohřebiště). Lidské kosterní pozůstatky jsou považovány za archeologický nález pouze v případě, kdy se jedná o neznámého člověka. V případě, že je možné nalezené kosterní pozůstatky přiřadit ke konkrétnímu člověku, nelze jej, v souladu s ustanovením § 493 NOZ, považovat za věc.¹⁰² Takto se vyjádřil i Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku sp. zn.: 22 Cdo 2773/2004 ze dne 15. 12. 2005.

I nadále se výše uvedená definice archeologického nálezů jeví jako problematická. Tuto skutečnost dokládá i to, že není postaveno na jisto, co je přesně zamýšleno pod termínem „novověk“. Časová limitace „do novověku“, jak ji užívá zákon o státní památkové péči, stejně jako určení „z minulých období“, které zavádí Maltská konvence, je značně neurčitá. Není ani zřejmé, zda měl

¹⁰¹ Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy byla podepsána v maltské Vallettě 16. ledna 1992. Česká republika se k této úmluvě připojila jejím podpisem v roce 1998 ve Štrasburku. K ratifikaci došlo v roce 2000 (99/2000 Sb. m. s.).

¹⁰² Komentář k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část I. Archeologický nález dostupné z právního systému ASPI.

zákonodárce na myslí „do počátku novověku“ či „do konce novověku“. S ohledem na čl. 1 odst. (ii) Maltské konvence ovšem můžeme dojít k závěru, že za archeologický nález bude považována i věc z období novověku, tj. zahrnuje období od počátku vývoje lidstva do konce novověku. Zde nicméně nastává další potíž, jelikož ani datace novověku není bohužel jednoznačně daná. Některými je za počátek novověku považován rok 1492, česká historiografie ovšem spojuje pojem raného novověku s nástupem Habsburků na český trůn – rok 1526. Naneštěstí ani konec novověku není jasně dán, když některými je spojován s koncem 18. století, některými s koncem první světové války a dle některých trvá do současnosti.¹⁰³ Z důvodové zprávy k § 23 zákona o státní památkové péči pak vyplývá, že: „*Za archeologické nálezy se považují především pozůstatky výrobní, stavební a jiné činnosti člověka, i jeho další zásahy do původního terénu a přírodního prostředí především z období, z nichž nejsou písemné prameny (nebo jen částečně), a které jsou dnes zachovány zpravidla pod zemí. Jsou jimi věci movité i nemovité.*“¹⁰⁴ V průběhu doby bylo v rámci legislativního procesu usilováno o zpřesnění definice archeologického nálezu, avšak do dnešních dní se tak nestalo. Jedno z uvažovaných znění dávalo přesnější časové určení 70 let „*Archeologickým nálezem je významný hmotný pozůstatek života a činnosti člověka, který již neslouží svému účelu, je starší 70 let a uchoval se mimo prostředí současného života v zemi, na jejím povrchu, pod vodou nebo v hmotě stavby.*“ S ohledem na 2. světovou válku a události po ní, když na území Československa, resp. České republiky, mohly zůstat mince, obrazy, šperky, militaria a jiné cennosti, by se tak jistě jednalo o zajímavou skupinu nálezů.¹⁰⁵ Jelikož ke zpřesnění definice archeologického nálezu nedošlo, není postaveno na jisto, zda by se jednalo o nálezy archeologické či nikoli. Pro objasnění tedy zkusme využít důvodové zprávy k zákonu o státní památkové péči, která uvádí, že v případě nálezů věcí ukrytých či ztracených, se bude jednat o archeologický nález tehdy, když z období, z něž nález pochází, nejsou dochovány písemné prameny. Pokud tedy bude uskutečněn nález z druhé světové války, o archeologický nález by se tak jednat nemělo, jelikož z té doby je možné dohledat nejen písemné prameny, ale například i fotografie, videozáznamy či

¹⁰³ Komentář k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část I. Archeologický nález dostupné z právního systému ASPI.

¹⁰⁴ Důvodová zpráva k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

¹⁰⁵ SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 13. 5. 2020).

výpovědi svědků – pamětníků. K parametrům archeologického nálezu se na svých webových stránkách vyjadřuje i Archeologický ústav Akademie věd ČR, Praha, v. v. i. Archeologický ústav zastává názor, že aby bylo možné věc považovat za archeologický nález „...musí projít procesem, který způsobí, že neslouží již svému původnímu účelu nebo dalšímu účelu, pro nějž byly adaptovány.“ A dále, že: „Za archeologické nálezy jsou tak považovány vedle pravěkých a středověkých artefaktů i nálezy z období novověku včetně moderních dějin jako jsou například pozůstatky vojenské techniky z druhé světové války s výjimkou funkčních zbraní nebo munice.“¹⁰⁶ S ohledem na výše uvedené, zejména na znění důvodové zprávy, nelze s názorem Archeologického ústavu, že o archeologický nález by se jednalo i v případě pozůstatků vojenské techniky ze 2. světové války, vyjma funkčních zbraní či munice, souhlasit.

Jsem toho přesvědčení, že časová limitace novověku, kterou někteří zasazují až do současnosti, není příliš šťastnou. Při přijetí této premisy by se pak veškeré nalezené věci, které jsou dokladem nebo pozůstatkem života člověka, a za které lze *ad absurdum* považovat v zásadě jakoukoli věc, zřejmě staly nálezem dle zákona o státní památkové péči, což se dá důvodně předpokládat, že záměr zákonodárce při konstrukci tohoto zákona nebyl. Nadto při přijetí tohoto zákona, tj. v druhé polovině 80. let minulého století, si lze jen těžko představit, že měl zákonodárce na mysli, že o archeologické nálezy se bude jednat i v případě nálezů z druhé světové války – cca 40 let staré artefakty. Ačkoli je tento zákon v účinnosti již více než třicet let, nebyla nedokonalost – neurčitost časového určení – bohužel odstraněna ani judikaturou. *De lege lata* je tedy definice archeologického nálezu, zejména neurčitá časová limitace „do novověku“, v praxi způsobila činit značné potíže a její zpřesnění a vyjasnění časového období, ve kterém budou považovány nálezy za nálezy dle zákona o státní památkové péči, je více než na místě. V rámci zpracování této práce jsem se rovněž zamýšlela nad možnými kritérii pro stanovení jasné hranice novověku, dle které by bylo rozlišováno mezi nálezy, které budou považovány za archeologické a které nikoli. Ve svých úvahách docházím k závěru, že pevné stanovení letopočtu by správné nebylo, jelikož fixní stanovení termínu (letopočtu) by adekvátně nereagovalo na potřeby dané doby. Jako vhodnější bych tedy považovala stanovení období, po

¹⁰⁶ Co je archeologický nález, dostupné z <https://www.arup.cas.cz/co-je-archeologicky-nalez/> (cit. ze dne 25. 1. 2021).

jehož uplynutí by se na nálezy nahlíželo jako na archeologické, a tedy jejich nález a další s tím související záležitosti by se řídily dle zákona o státní památkové péči. Časový úsek, který bych měla za správný a legitimní, je uplynutí 100 let od skrytí či ztracení věci. K určení období sta let docházím zohledněním předpokladu průměrné délky lidského života, který se v České republice pohybuje zhruba okolo 80 let (muži 76,08 a ženy 81,89) a nadále se prodlužuje.¹⁰⁷ Věku nad sto let se nicméně nedožívá mnoho lidí, a proto navrhované období dává určitou rezervu k tomu, aby se zásah do ústavně zaručených práv na vlastnictví minimalizoval. K tomu by, jak jsem již uváděla výše, zcela absurdně docházelo v případě, kdy bychom přijali premisu, že veškeré nalezené věci, které jsou dokladem nebo pozůstatkem života člověka, by se považovaly za archeologické nálezy. Na základě uvedeného mám tedy za to, že by změna zákona o státní památkové péči v tom, že za archeologický nález bude považován nález věci, která je pozůstatkem nebo dokladem života člověka a u níž lze prokázat nebo důvodně předpokládat, že k jejímu skrytí či ztracení došlo před více než sto lety, by vyřešilo problematiku neurčitosti termínu „do novověku“. Bylo by konečně postaveno najisto, z časového z hlediska, co archeologickým nálezem je a co nikoli. Současně by se zamezilo dotčení vlastnického práva osob, které předmětné věci ztratily či skryly a které jsou stále na živu.

V případě, že se nebude jednat o archeologický nález v rámci stavební činnosti (zpracováno v kapitole 2.6.5.), bude při uskutečnění nálezu postupováno dle ustanovení § 23 odst. 2 zákona o státní památkové péči. Tato úprava ukládá nálezci nebo osobě odpovědné za provádění prací oznámit nález, jež nebyl učiněn při provádění archeologického výzkumu¹⁰⁸, Archeologickému ústavu nebo nejbližšímu muzeu buď přímo, nebo prostřednictvím obce, v jejímž územním obvodu k nálezu došlo. Lhůta pro oznámení nálezu je poměrně krátká, jelikož nálezce je povinen oznámit nález do druhého dne od nálezů a osoba odpovědná za provádění prací do druhého dne poté, co se o archeologickém nálezu dozvěděla.

¹⁰⁷ Naděje dožití aneb kolika let se můžeme dožít v našem kraji? dostupné z <https://www.czso.cz/csu/xu/nadeje-dozeni-aneb-kolika-let-se-muzeme-dojit-v-nasem-kraji> (cit. ze dne 28. 3. 2021).

¹⁰⁸ K tomuto je oprávněn Archeologický ústav Akademie věd ČR, příp. jiné oprávněné organizace nebo osoby.

Ustanovení § 23a, které je speciální normou k § 1063 NOZ, se věnuje otázkám ve vztahu k movitému archeologickému nález. Stávající právní úprava zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, předpokládá existenci tzv. pokladního regálu, který vylučuje užití obecné úpravy soukromého práva při nález movitých archeologických nálezů. Tento princip je rovněž obsažen v zahraničních úpravách¹⁰⁹ v různé podobě, avšak jeho podstatou je to, že nalezený movitý archeologický nález je od okamžiku učinění nález ve vlastnictví stanovené veřejnoprávní korporace a další právní jednání, jako je třeba protokolární předání archeologických nálezů mezi oprávněnou organizací a vlastníkem (státem) má pouze deklaratorní účinky a na samém vlastnictví nic nemění. V působnosti civilního práva naopak tuto problematiku zcela ponechává např. rakouská či japonská úprava.¹¹⁰

Jak vyplývá z judikatury Nejvyššího soudu České republiky¹¹¹, v případě nemovitých věcí, které jsou součástí jiné nemovitosti a které budou považovány za archeologický nález, platí, že objevení takového nález nedopadá na vlastnický režim nález, jelikož takovýto nález není samostatnou nemovitou věcí, ale tvoří součást již existující nemovité věci.¹¹²

Úprava práva na nálezný, respektive práva na odměnu, jak jej pojmenovává zákon o státní památkové péči, je ve vztahu k NOZ úpravou speciální. V případě drahých kovů bude odměna ve výši hodnoty materiálů, ačkoli kulturněhistorická hodnota bude zpravidla mnohonásobně vyšší. V ostatních případech je maximální odměna ve výši 10 % kulturně historické hodnoty nález (určené znaleckým posudkem), což může ve skutečnosti být kupř. 30 % tržní ceny, ale jelikož se jedná o limit horní hranice odměny, na rozdíl od NOZ, kde je nálezný stanoveno ve výši 10 % bez dalšího, mohou být také vyplacena kupř. jen dvě procenta nebo také desetina procenta. Nálezce má současně právo na náhradu

¹⁰⁹ Tento princip obsahují například právní úpravy na Slovensku, v Polsku, Itálii či Spolkové republice Německo.

¹¹⁰ Komentář k § 23a zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část I. Vlastnictví movitých archeologických nálezů dostupné z právního systému ASPI.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 1. 2009, sp. zn.: 1 As 93/2008.

¹¹² Komentář k § 23a zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část I. Vlastnictví movitých archeologických nálezů dostupné z právního systému ASPI.

nákladů¹¹³ spojených s učiněním takového nálezů a její výši stanoví příslušný krajský úřad. Jejich výše však zřejmě nebude nikterak horentní, jelikož prováděcí předpis počítá s náklady typu jízdného atd.¹¹⁴ Odměny stanovené zákonem o státní památkové péči nepovažuji za příliš šťastné a pro nálezce motivující.

Jak již bylo uvedeno výše, provádět archeologický výzkum je oprávněno provádět Archeologický ústav Akademie věd ČR, případně jiné oprávněné organizace. Na osoby, které hledají poklady ve svém volnu, zákon nepamatuje. Takovéto osoby tedy ani nejsou oprávněny provádět archeologický průzkum či výzkum. A pokud například použijí detektor kovů nebo jiný obdobný prostředek, nejenže neobdrží nálezný, protože již nepůjde o nález náhodný, ale nadto se dopustí nelegálního archeologického výzkumu. K tomuto je ještě třeba uvést, že ani pojem „archeologický výzkum“ není bohužel platnou právní úpravou definován a není tak tedy jasně řečeno, co se pod tímto pojmem skrývá a co je naopak zákonem při hledání pokladu zapovězeno. Uvedené stanovisko Ministerstva kultury se omezuje pouze na hledání pomocí detektorů kovů, a vyvstává tak otázka, jak by se z pohledu práva nahlíželo například na hledáče, kteří ke své práci užijí kupř. studium archivních dokumentů, výpovědi pamětníků atd. Závěrem konstatuji, že předmětné stanovisko Ministerstva kultury, které zapovídá přiznat odměnu nálezci, kteří užili detektor kovů, není závazný výklad právních předpisů, jelikož k tomuto není ministerstvo oprávněno, a může být pouze jakýmsi nezávazným návodem při řešení daných situací.¹¹⁵ Tomuto tématu se dále budu v rámci rigorózní práce věnovat ještě v podkapitole tzv. štěchovického pokladu.

Mám za to, že právní úprava týkající se archeologických nálezů by si zasloužila, zejména co se týče práva na odměnu a provádění průzkumů, doznat značných změn, které by nálezce více motivovaly k nahlášení a odevzdávání realizovaných nálezů. Nejen odevzdání, ale i řádné a včasné nahlášení místa

¹¹³ Podmínky uplatnění a uhrazení nákladů jsou stanoveny vyhláškou č. 66/1988 Sb., ministerstva kultury České socialistické republiky. Konkrétně ustanovení § 19 odst. 4, které dává příkladný výčet takovýchto nákladů (jízdné a náklady spojené s telefonováním atd.).

¹¹⁴ Srov. SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 13. 5. 2020) a Komentář k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část V. Odměna za nález a část VI. Náhrada nutných nákladů dostupné z právního systému ASPI.

¹¹⁵ Stanovisko Ministerstva kultury, odbor památkové péče, ve věci nálezného za archeologický nález ze dne 26. 7. 2007, č. j.: 9711/2007.

nálezu může být zásadní, jelikož pro odborníky může hrát důležitou roli i okolí nálezu, nejen nález samotný. Za platnosti stávající úpravy se tak do dispozice státu nemusejí dostat věci a informace o nalezištích, které jsou pro něho z hlediska kulturněhistorického velmi významné, což je jistě politováníhodné. Navíc v případě nálezů věcí skrytých náleží vlastníkovu pozemku polovina hodnoty nálezů, zatímco u zákona o státní památkové péči je to hodnota drahých kovů, případně 10 % kulturně historické hodnoty nálezů. Jedná se tak o nerovné postavení vlastníka nemovité věci ve dvou právních předpisech, což může být v praxi předmětem sporů, a i proto by mělo dojít k nápravě.

Určitý posun v nahlížení na amatérské hledače nově přinesly Archeologické ústavy Akademie věd v Brně a Praze, které od dubna 2021 zřídily portál, který má sloužit ke sběru dat plynoucí ze spolupráce archeologů s amatérskými hledači. Tento krok archeologických ústavů má za cíl uspokojit touhu po samostatném amatérském pátrání a současně ochránit takto objevené nálezy před zničením či zatajením. Archeologické ústavy se v tomto nechaly inspirovat západoevropskými zeměmi, kde takto nastavená spolupráce úspěšně funguje.¹¹⁶ Byť je tato změna ve vnímání amatérských hledačů jistě žádoucí a vítaná, rozhodně ji nelze považovat za bezproblémovou. Mnoha amatérským hledačům umožní legální způsob provádění průzkumů pod vedením archeologů a v souladu s platnými zákony. V tiskové zprávě archeologických ústavů se bohužel nikterak nehovoří o nálezném či jiné odměně, kterou by amatérští hledači za své nálezy obdrželi. Toto je dle mého názoru poměrně zásadní, jelikož odměna za řádně oznámené a odevzdané nálezy je zajisté pro značnou část hledačů právě tím důvodem, která by je k ohlášení motivovala. Nicméně v dokumentaci k Archeologické mapě ČR jsou pak uvedeny základní principy spolupráce mezi amatérskými hledači a archeologickými organizacemi. Zde je jasně stanoveno, že každý výzkum formálně vede oprávněná archeologická organizace pod vedoucí osobou z jejích řad. Tím jsou archeologické nálezy evidované v Archeologické mapě ČR učiněné v režimu archeologického výzkumu a je tedy vyloučeno, aby

¹¹⁶ AMČR-PAS: Archeologové představují platformu pro spolupráci s amatérskými hledači, dostupné z https://www.arup.cas.cz/wp-content/uploads/2021/03/AM%C4%8CR_PAS_FINAL-1.pdf (cit. ze dne 1. 4. 2021).

amatérský hledač, byť spolupracující v tomto projektu a třeba i skutečný nálezce, požadoval výplatu odměny podle ustanovení § 23 památkového zákona.¹¹⁷

2.6.8. Zákon o střelných zbraních a střelivu

I zbraně, zbrojní průkaz či licence, průkaz zkušebního komisaře, munice, střelivo či výbušnina se mohou stát předmětem nálezu.¹¹⁸ V případě, kdy k takovému nálezu dojde, je nálezce povinen oznámit nález útvaru policie, nejbližšímu příslušníku policie nebo obecnímu úřadu, který toto oznámení předá nejbližšímu útvaru policie. Jak již bylo nastíněno shora, zákon o zbraních ukládá pouze povinnost nález odevzdat, o nálezném či odměně za odevzdání věci se nezmiňuje. Dle některých názorů by však toto mělo vést k aplikaci občanského zákoníku s tím, že by mělo být rozlišováno mezi dvěma režimy.¹¹⁹ Prvním režimem by byla situace, kdy by z odevzdaného nálezu státu vznikl majetkový prospěch. Zde by měla odměna nálezci náležet, jelikož stát se jejím odevzdáním obohatí, a to buď přímo (věc si ponechá ve svém vlastnictví) či nepřímo (věc bude prodána). Za druhý režim je považována situace, kdy k majetkovému prospěchu státu nedojde, případně bude mít s odevzdaným nálezem ještě dodatečné náklady. Může se jednat o případy, kdy kupříkladu bude muset stát věc nechat odborně zlikvidovat. Pak by spravedlivé nebylo, aby stát odměnu nálezci vyplácel. Ačkoli komentář k zákonu o zbraních v této věci odkazuje na předchozí právní úpravu občanského zákoníku, není důvodu, proč by se tento princip neměl uplatnit i v současné právní úpravě.¹²⁰ S názory vyslovenými autory komentáře či JUDr. Pavlem Salákem ve své článku uveřejněném v Právních rozhledech¹²¹ se lze ztotožnit, jelikož stejně jako u archeologických nálezů, tak u zbraní, by měla mít společnost zájem na řádném a bezpečném odevzdávání zbraní, kdy nálezné by jistě posloužilo jako motivace k těmto činům.

¹¹⁷ AMČR-PAS Základní principy používání a návod pro archeology, dostupné z <https://zenodo.org/record/4114129#.YGYTuj8zVPY> (cit. ze dne 1. 4. 2021) a AMČR-PAS Základní principy používání a návod pro spolupracovníky, dostupné z <https://zenodo.org/record/4114082#.YGYTuj8zVPY> (cit. ze dne 1. 4. 2021).

¹¹⁸ Všechny předměty jsou uvedeny v ustanovení §§ 68 a 70t zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních).

¹¹⁹ TERYNGL, Jiří, KREML, Antonín, *Zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2010, ISBN 978-80-7357-461-1.

¹²⁰ SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 2. 10. 2020).

¹²¹ Tamtéž.

V případě odevzdání nálezů dle ustanovení § 68 zákona o zbraních je věc u příslušného veřejného orgánu uložena po dobu šesti měsíců, a pokud se v uvedené době nepřihlásí jejich vlastník, případně věc do vlastnictví státu. U nálezů dle ustanovení § 70t zákona o zbraních není lhůta pro uložení věci stanovena, a tyto připadají do vlastnictví státu bez dalšího. Rovněž opuštěné zbraně či zakázané doplňky zbraně připadají do vlastnictví státu.

Závěrem je ještě vhodné zmínit tzv. zbraňovou amnestii, které zpravidla doprovází novelizace zákona o zbraních a střelivu a která má, dle mého názoru, významný pozitivní vliv na kontrolu počtu nelegálně držných zbraních v České republice. Tento institut proběhl doposud naposledy v roce 2014, avšak nyní je po sedmi letech možnost beztrestného odevzdání nelegálně držných zbraní občanům dána znovu, a to v období od 30. ledna 2021 do konce července 2021.¹²² I tato zbraňová amnestie je součástí novely zákona o zbraních a střelivu.¹²³ Další zbraňová amnestie je Ministerstvem vnitra plánovaná opět ve spojení se změnami zbraňové legislativy, a to na rok 2022.¹²⁴ V rámci novely trestního řádu a trestního zákoníku je ovšem momentálně zákonodárnou mocí uvažováno o zavedení trvalé zbraňové amnestie – pokud někdo dobrovolně odevzdá nelegálně držnou zbraň, nebude za nedovolené ozbrojování trestně stíhán.¹²⁵

¹²² Zbraňová amnestie, dostupné z <https://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-policie-lbk-zpravodajstvi-zbranova-amnestie.aspx> (cit. ze dne 9. 2. 2021).

¹²³ Zákon č. 13/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní a střeliva, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁴ Ministerstvo vnitra připravilo změny zbraňové legislativy, dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/ministerstvo-vnitra-pripravilo-zmeny-zbranova-legislativy.aspx> (cit. ze dne 12. 11. 2020).

¹²⁵ Podle sněmovny má být komerční šíření nacistických symbolů trestné. Poslanci řešili i vydírání těhotných žen, dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3257516-podle-snemovny-ma-byt-komerčni-sireni-nacistických-symbolů-trestně-poslanci-resili-i> (cit. ze dne 25. 1. 2021).

3. Historický exkurz nálezů a práva na nálezné

Tato kapitola se zabývá historií nálezů a práva na nálezné. Je totiž pravdou, že bez znalosti minulosti, současnost pochopit nelze. Znalost historie je nezbytná k tomu, aby mohlo dojít k poučení se z chyb, případně aby se bez relevantních důvodů neopouštělo to, co je historií vyzkoušené a osvědčené. Z tohoto důvodu jsem kapitolu historického exkurzu do práce zařadila a v následujících podkapitolách bude historie nálezů a práva na nálezné rozebrána.

3.1. Právní úprava nálezů a nálezného v římském právu

Významu a nadčasovosti římského práva z pohledu vlastnictví jsem se věnovala již v předchozích částech této práce, zejména v části 2.4. týkající se originárních způsobů nabytí vlastnického práva, a proto na tomto místě již jen navážím a zaměřím se na nález věci.

Římské právní prameny pracovaly toliko s nálezem pokladu. Právní úprava pokladu prošla v římském právu dlouhým a složitým vývojem. Nález pokladu byl římským právem považován za specifický způsob nabytí vlastnictví, kdy poklad byl vnímán jako věc ničí a nabývacím titulem k němu byla okupace.¹²⁶ Pokladem rozumíme drahocenné věci¹²⁷, které byly po dlouhou dobu skryté na pozemku, ve zdi či v movité věci a jejich vlastníka již nelze zjistit.¹²⁸ Římský právník Paulus pak kupříkladu přichází s touto definicí pokladu: *Thensaurus est vetus quaedam depositio pecuniae, cuius non exstat memoria, ut iam dominum non habeat: sic enim fit eius qui invenerit, quod non alterius sit. alioquin si quis aliquid vel lucri causa vel metus vel custodiae condiderit sub terra, non est thensaurus: cuius etiam furtum fit.* Tedy: „Poklad je stará úschova peněz, u nichž neexistuje povědomí o tom, komu patří. Proto poklad patří tomu, kdo jej našel, protože nepatří nikomu jinému. Ale jinak je tomu v případě, že někdo něco uložil pod zem buď z důvodu strachu, nebo za účelem zisku, pak se nejedná o poklad

¹²⁶ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6005-0, s. 49.

¹²⁷ Kupříkladu peníze.

¹²⁸ SOMMER, Otakar, SPÁČIL, Jiří, ed. *Učebnice soukromého práva římského*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-616-5, s. 229.

a ten, kdo jej vezme, spáchá krádež.“¹²⁹ Paulova definice pokladu nebyla definicí jedinou¹³⁰, avšak byla chápána jako nejpřesnější. O tom, že se jednalo o stěžejní definici pokladu, svědčí i skutečnost, že se v různých modifikacích objevovala i v moderních kodifikacích (např. ABGB¹³¹).¹³²

K naplnění povahy pokladu tedy musí být splněno několik podmínek. Za první podmínku je považováno úmyslné skrytí věci, nikoli jen její ztracení či opuštění. Rovněž se musí jednat o věc, jejíž původní vlastník sice může být za různých okolností dohledatelný, nicméně není možné jej objektivně dopátrat. Poslední podmínkou je pak cennost věci. V případě, že se však bude jednat o uložení něčeho z důvodu obavy či za účelem zisku, nebude se jednat o poklad, avšak o věc skrytou a pokud se někdo tohoto zmocní, bude se jednat o krádež. V obecné rovině byl výraz „*pecuniae*“ chápán jako peníze, ve skutečnosti byl ovšem jeho význam mnohem širší a byl v něm zahrnut veškerý cenný majetek, tedy například i šperky. V původním významu byl pod výrazem *pecuniae* spatřován i dobytek (*pecu*).¹³³

Z výše uvedeného nastínění významu výrazu *pecuniae* vyplývá, že se nebude jednat o nemovitost a že za poklad nebude považována kupř. antická mozaika či jiné vyobrazení dějin na zdech (fresky). Je zřejmé, že se tedy bude jednat o cennou věc movitou.¹³⁴

Co se týče nabývání vlastnictví k pokladu, panovala v tomto nejednotná úprava. Zprvu byl za nabyvatele – vlastníka pokladu považován vlastník pozemku, na kterém byl učiněn nález pokladu. S obdobím principátu došlo ke

¹²⁹ DOSTALÍK, Petr, *Texty ke studiu římského práva soukromého*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Dokumenty (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-150-2, s. 53.

¹³⁰ Dále se objevovaly definice pokladu i v Theodosiánském a Justiniánském kodexu.

¹³¹ Ustanovení § 398 ABGB; § 984 BGB; čl. 723 ZGB; čl. 716 Code Civil.

¹³² SALÁK, Pavel, jr., *Vlastnické právo k pokladu*, Právník č. 10/201, str. 899-916, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 5. 1. 2021).

¹³³ Srov. SALÁK, Pavel, jr., *Vlastnické právo k pokladu*, Právník č. 10/201, str. 899-916, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 5. 1. 2021) a PRAŽÁK, Josef M., SEDLÁČEK, Josef, NOVOTNÝ, František. *Latinsko-český slovník., A-K [Pražák, 1955]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955. viii, 743. s. 14.

¹³⁴ SALÁK, Pavel. *Vliv římského práva v oblasti práva věcného v občanském právu na našem území v 19. a 20. stol.* In FRÝDEK, Miroslav, TAUCHEN, Jaromír, *Soukromé právo v proměnách věků: sborník příspěvků z letní školy*. 2011. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, ISBN 978-80-210-5557-5, s. 17

změně a nalezené poklady spadaly do vlastnictví císařského fisku. To však císaři nebránilo v rozhodnutí přenechat poklad někomu jinému. S další změnou přišel císař Hadrian, který zavedl dělení pokladu mezi nálezce a vlastníka pozemku, na kterém byl poklad nalezen.¹³⁵ Nálezci pokladu připadly rovněž ty poklady, které byly nalezené náhodou na posvátné či zasvěcené půdě. Poklady nalezené na cizím pozemku nebo na pozemku císařském náhodou náležely z poloviny nálezci a z poloviny vlastníkovu pozemku, resp. císařskému fisku.¹³⁶ Za dobu panování císaře Severa Alexandra se pak poklad stával regálem – majetkem císaře. Za vlády císaře Konstantina Velikého se opětovně část pokladu dostává nálezci. Nálezce ovšem nenabývá vlastnictví nálezem, jako v dobách císaře Hadriána, ale již jen ve formě odměny.¹³⁷ V případě, kdy však někdo hledal poklad na cizím pozemku úmyslně, a navíc bez povolení vlastníka pozemku, připadl takto nalezený poklad plně do vlastnictví vlastníka pozemku.¹³⁸

Za situace, kdy byla nalezena jiná věc, než kterou bylo možné považovat za poklad, kupříkladu věc ztracenou, nálezce k této nenabýval vlastnického právo. Vlastnictví ztracené věci i nadále svědčilo tomu, kdo ji ztratil, přičemž tento pouze pozbyl její držbu. Výjimku z tohoto pravidla bylo možné nalézt v případě, kdy nalezenou věc bylo objektivně možné považovat za opuštěnou, a nálezce nevěděl, komu tato věc patřila. Nálezce pak mohl k věci nabýt vlastnické právo vydržením.¹³⁹ Ohledně odměny za nalezení věci, bylo římské právo poměrně skoupé. Nálezci nejenže nepřiznávalo za nalezení cizí věci právo na odměnu, požadování takovéto prémie bylo dokonce považováno za amorální.¹⁴⁰ Jedinou satisfakcí nálezce mohl být nárok na náhradu vynaložených nákladů, které v

¹³⁵ Srov. VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6005-0, s. 49 a SALÁK, Pavel. *Nabytí vlastnictví k pokladu - mezi soukromým a veřejným právem*. In FRÝDEK, Miroslav, TAUCHEN, Jaromír, *Poceta Karlu Schellemu k 60. narozeninám*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2012, ISBN 978-80-7418-144-3, s. 501-502.

¹³⁶ KRÜGER, Paul, ed. *Justiniánské Instituce: Iustiniani Institutiones*. Přeložil Peter BLAHO, přeložil Michal SKŘEJPEK. V Praze: Karolinum, 2010. Fontes iuris romani. ISBN 978-80-246-1749-7, s. 107.

¹³⁷ SALÁK, Pavel. *Vliv římského práva v oblasti práva věcného v občanském právu na našem území v 19. a 20. stol.* In FRÝDEK, Miroslav, TAUCHEN, Jaromír, *Soukromé právo v proměnách věků: sborník příspěvků z letní školy*. 2011. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, ISBN 978-80-210-5557-5, s. 20-21.

¹³⁸ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910, s. 373.

¹³⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny*. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0, s. 115-117.

¹⁴⁰ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6005-0, s. 48-49.

této souvislosti nálezci vznikly. Náhrada vynaložených nákladů byla vypočtena dle zásad obstarání cizích záležitostí bez příkazu.¹⁴¹

3.2. Právní úprava nálezů a nálezů v ABGB

Obdobně jako u předcházející kapitoly této práce, i v případě ABGB byl již tento významný předpis nastíněn v části 2.4. týkající se originálních způsobů nabytí vlastnického práva. Byly zde mj. vyčteny základní způsoby nabytí vlastnického práva za účinnosti ABGB.

Obecný zákoník občanský z roku 1811 (Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud.), německy Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB) v zásadě vycházel z římského práva. Bylo možné zde nalézt značné množství shodných ustanovení s římským právem.¹⁴²

Již bylo uvedeno, že dle ustanovení § 386 ABGB se opuštěná věc (movitá či nemovitá) stávala věcí ničí a každý si ji tak mohl přivlastnit. ABGB považovalo nabytí vlastnického práva nálezem opuštěné věci za okupaci.¹⁴³ K tomu, aby bylo možné věc považovat za opuštěnou a mohlo dojít k jejímu přivlastnění, byl v souladu s ustanovením § 388 ABGB vyžadován úmysl vzdát se vlastnického práva (*animus derelinquendi*). V případě, kdy nálezce vlastníka věci znal či mohl z nalezené věci vlastníka poznat, měl povinnost tuto věc vlastníku navrátit. V opačném případě byl povinen věc, dle ustanovení § 389 ABGB, oznámit do osmi dnů na příslušných místech, které byly zákonem určeny dle hodnoty věci. Pakliže hodnota nalezené věci svou hodnotou převyšovala jeden zlatý, muselo být oznámení učiněno způsobem, který byl v daném místě obvyklý. Pokud byla hodnota věci ještě vyšší, byla dána povinnost ohlásit takovýto nález vrchnosti, za kterou byl považován bezpečnostní úřad, četnictvo či místní policejní úřad.¹⁴⁴

¹⁴¹ REBRO, Karol. *Rímske právo súkromné: vysokoškolská učebnica pre právnické fakulty vysokých škôl*. Bratislava: Obzor, 1980, s. 150.

¹⁴² DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. ISBN 978-80-87382-41-7, s. 25.

¹⁴³ RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008. Klasická právnická díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, s. 111

¹⁴⁴ SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. V Praze: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. Právnická knihovna, s. 225.

Príslušné inštitúcie pak mali povinnosť takovýto nález vyhlásiť. Nalezená vec mohla byť po dobu určenou ponechaná v opatrovaní nálezcu, či vydražena a jej hodnota súdne uložená alebo dána do úschovy tretej osobe.¹⁴⁵ Vlastník veci sa mohol do roka o vec prihlásiť, a pokiaľ dokázal, že mu vlastnícke právo svedčí, bola mu vec, prípadne jej hodnota v peniazoch, po uhradení výloh spojených s nálezom a nálezného, vydaná. Pokiaľ sa vlastník do roka neprihlásil, nabyl nálezca k veci užívacie práva a po uplynutí promlčecí doby i právo vlastnícke. ABGB pamatoval i na situácie, kedy bola vec nalezená viacerými osobami – tieto pak mali k veci rovnaké práva a povinnosti.¹⁴⁶

V hlavnej tretej časti druhého dielu sa ABGB venuje nabytí vlastníctva príslušným, kde sú zahrnuté i nálezy vecí. Ustanovenie o nálezu sa člení do troch pododielov, a to nálezu vecí ztracených, skrytých predmetov a v neposlednej rade nálezu pokladu. Na rozdiel o nálezu pokladu, nález ztracenej či skrytej veci nabytí vlastníckeho práva nezakladal. V prípade nálezu týchto vecí náležely nálezcu iba osobné, nikoli vecné nároky.¹⁴⁷

Stejně jako v ABGB (§§ 388 – 394 ABGB), kde je o ztracených věcech pojednáno jako o prvých, i v této práci se budeme těmito věcmi věnovat nejdříve. V ABGB nebyly znaky ztracené věci stanoveny výslovně, a proto byly dovozovány až praxí. Za ztracenou věc byla považována taková věc, která se dostala z vlastníkovu moci bez jeho vůle a vědomí, byla ponechána na všeobecně přístupném místě, kde může být třetí osobou objevena a současně vlastník již neví, kde se věc nachází, resp. mohl vědět, kde se věc pravděpodobně nachází, ale neví, jak se k této dostat a její nalezení by bylo dílo pouhé náhody.¹⁴⁸ Pouhá nepřítomnost vlastníka ovšem neznamenala, že věc možné považovat za ztracenou. Dle judikatury nebylo možné za nález považovat zvednutí „věci jiné osobě vypadlé, když tato jest ještě na dosah a mohla býti pouhým zavoláním na

¹⁴⁵ Ustanovení § 390 ABGB.

¹⁴⁶ Ustanovení §§ 391, 392 a 394 ABGB.

¹⁴⁷ SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. V Praze: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. Právnická knihovna, s. 222.

¹⁴⁸ Tomuto se například věnovala i judikatura Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 24. 9. 1936, Rv I 2364/34 (Vážný 15435), která v tomto případě nálezkyni přisvědčila právo na náleznou, jelikož ta neviděla, že hodinky vypadly z výkladu žalované firmy a nejednalo se pouze o situaci, kdy kdosi pozoroval, že někdo věc ztrácí.

ztrátu upozorněna“.¹⁴⁹ Věcí ztracenou mohla být jen věc movitá a hmotná. Vzhledem ke své povaze nemohly být ztracenou věcí věci nehmotné či věci nemovité. Za nálezce byl považován ten, kdo věc spatřil a zároveň se jí zmocnil. V případě pouhého zahlédnutí, bez současného zmocnění se věci, nebylo možné takovou osobu označit za nálezce.¹⁵⁰

Při nalezení věci ztracené měl nálezce obdobné povinnosti jako u nalezení věci opuštěné, jak uvedeno výše. Měl tedy povinnost věc vrátit jejímu vlastníku, pokud mu byl znám; v případě, že mu znám nebyl, měl povinnost nález ohlásit¹⁵¹ a po jejím ohlášení bylo možné věc ponechat u nálezce, třetí osoby či v úschově úřadu. Jestliže nebylo možné uschovat věc bez jejího poškození či by v souvislosti s její úschovou vznikly nepoměrné náklady, bylo možné věc vydražit ve veřejné dražbě. Následně běžela vlastníkově věci lhůta jednoho roku, během které se mohl o věc přihlásit. Pokud vlastnictví věci prokázal, byla mu věc, po uhrazení vynaložených nákladů na úschovu a nálezného, vydána. Nálezci náleželo nálezné ve výši deseti procent z běžné ceny nalezené věci v době nálezů; v případě, že by však takto vypočteného nálezného přesáhla tisíc zlatých, příslušelo nálezci pouze ve výši pěti procent. V případě nároku na nálezné nebylo dále rozhodné, zda se vlastník přihlásil k nalezené věci dříve, než byl takovýto nález vyhlášen či zda nálezce ihned poznal, komu nalezená věc patří.¹⁵² Co ovšem nárok na nálezné podmiňovalo, byla povinnost nálezce se o nálezné přihlásit. Jestliže tak neučinil, jeho nárok zanikal. Dále byl činěn rozdíl mezi nálezným a odměnou za vrácení nalezené věci. Odměna za vrácení nalezené věci mohla být slíbena vedle nálezného, a to veřejným příslibem vlastníka, nebo držitele, který věc ztratil. Nálezci rovněž svědčilo zadržovací právo k nalezené věci; pokud vlastník věci odmítl vyplatit nálezné a náklady spojené s uschováním věci, nemusel nálezce věc

¹⁴⁹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír, *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl druhý (§§ 285-530). Praha: CODEX Bohemia 1998 (reprint původního vydání), 2014, ISBN 80-85963-60-4, s. 387-388.

¹⁵⁰ SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. V Praze: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. Právnická knihovna, s. 222-223.

¹⁵¹ U věci v hodnotě převyšující 25 zlatých musel být nález vyhlášen třikrát ve veřejných novinách.

¹⁵² Srov. ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír, *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl druhý (§§ 285-530). Praha: CODEX Bohemia 1998 (reprint původního vydání), 2014, ISBN 80-85963-60-4, s. 392 a SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 271.

vydat. Vlastník věci se však mohl povinnosti vyplatit nálezné a náklady zprostit tím, že nálezci věc ponechal, a to i za situace, kdy by měla jen velmi nízkou hodnotu či by byla věc úplně bezcenná.¹⁵³

Pakliže se vlastník věci do jednoho roku od vyhlášení nálezce k věci nepřihlásil, nabyl nálezce k věci pouze užívací právo a nestával se vlastníkem věci. Vlastník, případně původní držitel, se ovšem i nadále mohli k vlastnictví věci přihlásit a věc, nebo utržené peníze, pokud byla věc vydražena, jim musely být vydány. Nálezci pak vedle nálezného a nákladů náležely i užitky z věci.¹⁵⁴ Po marném uplynutí promlčecí doby již k nabytí vlastnického práva nálezcem došlo. Výjimkami z tohoto pravidla byly situace, když nálezce ohledně nálezce nepostupoval v souladu se zákonem stanovenými povinnostmi nebo když před uplynutím promlčecí doby zjistil vlastníka věci, avšak věc mu nevrátil, popřípadě zatajil, že věc má.¹⁵⁵

Na nepoctivé nálezce pamatoval ABGB v ustanovení § 393, kde byly stanoveny sankce, které mu hrozily za porušení zákonem uložených povinností. Za porušení tam stanovených povinností mohla být, vedle nálezce, odpovědná i jiná osoba (kupř. uschovatel). Druhá věta předmětného ustanovení konstatuje, že nebude-li nálezce šetřit povinnosti zde uvedené, pozbude právo na nálezné a současně bude stíhán podle trestního zákoníku za podvod.

Závěrem ještě uvádím změnu některých výše uvedených ustanovení, ke kterým došlo vládním nařízením č. 64/1944 Sb. ABGB začalo namísto zlatých užívat koruny; došlo ke zkrácení lhůty pro oznámení nálezce, která nově činila jen tři dny (z původních osmi dnů) a lhůta byla zkrácena i původnímu vlastníku pro přihlášení se k nálezce, která nově činila tři měsíce, resp. u cennějších věcí jeden rok.¹⁵⁶

¹⁵³ SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. V Praze: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. Právnická knihovna, s. 229-230.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 230-232.

¹⁵⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír, *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl druhý (§§ 285-530). Praha: CODEX Bohemia 1998 (reprint původního vydání), 2014, ISBN 80-85963-60-4, s. 398.

¹⁵⁶ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 241.

Druhé v pořadí jsou nálezy skrytých předmětů (§§ 395 – 397 ABGB). Jak jsme si již nastínili výše, za skryté předměty jsou považovány takové věci, které jejich vlastník ukryl před zásahy třetích osob a současně v důsledku plynutí času se místo úkrytu věci stalo vlastníkově věci neznámým, bez rozlišení, zda se tak stalo v důsledku jeho zapomnění či v důsledku příchodu právních nástupců.¹⁵⁷ Od věcí ztracených byly odlišovány právě vůlí vlastníka – u ztracených věcí vůle vlastníka pozbytá nad věcí absentuje, zatímco u skrytých věcí je hlavní složkou, jelikož vlastník věci tak činí právě proto, aby věc nebyla jinými osobami nalezena. Jedná se o volní jednání vlastníka, který předmět úmyslně skryl. Toto dokládá i soudní praxe, která konstatovala, že ztracené a skryté věci nejsou totožné, protože u věcí skrytých je přítomen úmysl vyloučit moc třetích osob a jejich odkrytí je zpravidla spojeno jen s obtížemi či je dílem náhody. V ustanovení § 395 ABGB jsou zmiňovány možnosti úkrytu předmětů jejich zakopáním, zazděním či jiným skrytím. Z výše uvedeného vyplývá, že skrytými předměty mohly být pouze věci movité, přičemž nebylo činěno rozdílu, zda jsou ukryty ve věcech movitých či nemovitých.¹⁵⁸

Co se týče nálezu skryté věci, ABGB v zásadě odkazoval na ustanovení týkající se nálezu věcí ztracených. Nálezce byl tak povinen věc vrátit vlastníkově věci, pokud mu byl znám či jej z okolností mohl poznat, a pokud tak učinit nemohl, byl povinen nález příslušně ohlásit. Ustanovení o nálezech skrytých předmětů výslovně uvádí, že se užije postup uvedený v ustanoveních zabývajících se věcmi ztracenými.¹⁵⁹ Odlišně od věcí ztracených bylo u skrytých předmětů pojato nálezné. Na nálezné vznikl nálezci nárok pouze tehdy, pokud bylo postaveno na jisto, že vlastník věci o místě úkrytu nevěděl. Vlastník věci byl tedy povinen dokázat, že o úkrytu věděl s tím, že za dostatečně průkazné se nepovažovalo to, že o místě úkrytu věděl zemřelý zůstavitel, případně třetí osoba.

¹⁵⁷ SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. V Praze: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. Právnická knihovna, s. 236.

¹⁵⁸ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír, *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl druhý (§§ 285-530). Praha: CODEX Bohemia 1998 (reprint původního vydání), 2014, ISBN 80-85963-60-4, s. 387-403.

¹⁵⁹ Ustanovení §§ 395 – 397 ABGB.

Pokud nálezci vznikl nárok na nálezné, jeho výše se určovala opět podle ustanovení o věcech ztracených.¹⁶⁰

Nález pokladu, jedná se o poslední typ nálezů vyjmenovaný v ABGB (§§ 398 – 401 ABGB). Svou systematikou byl nález pokladu zařazen pod způsob nabytí vlastnického práva přivlastněním. K tomuto však prof. Randa zaujímal jiný postoj, když nález pokladu zařadil pod zvláštní nabývací způsob, když již samotným nálezem nabývá nálezce vlastnické právo k takto objevené věci a vlastník věci, ve které byl nález učiněn, nabývá vlastnické právo z titulu vlastnictví této věci. Vlastnické právo k nálezům se tedy mělo dělit mezi vlastníka věci, ve které byl nález učiněn, a nálezce.¹⁶¹ Dle § 398 ABGB byly za poklad považovány „...odkryté věci v peněžích, šperku, nebo jiných drahocennostech, které tak dlouho v úkrytu ležely, že jejich dřívějšího vlastníka nelze se dovědět, pak služí poklad...“. Pokladem tak byly cenné věci, tj. peníze, skvosty (např. zlato či šperky), cenné papíry, archeologicky či numismaticky cenné předměty, které byly ukryty tak dlouho, že již nebylo možné zjistit, komu patří. Naopak co za poklad považováno nebylo, byly součástí nemovitých věcí, jako kamenné ozdoby domů či jiné ozdoby, mezi které byly zařazeny např. mozaiky.¹⁶² Názory se mezi odborníky lišily i v oblasti místa, resp. povahy, nálezů věci. Autoři rakouských komentářů k ABGB z jazykového významu ustanovení § 399 ABGB dovozovali, že poklad mohl být uložen pouze v nemovité věci. S tímto názorem se neztotožnil prof. Randa, stejně jako prof. Sedláček či dr. Rouček, kteří konstatovali, že cenné věci, považované za poklad, mohou být ukryty i ve věcech movitých.¹⁶³

¹⁶⁰ SALÁK, Pavel. *Nabytí vlastnictví k pokladu - mezi soukromým a veřejným právem.* In FRÝDEK, Miroslav, TAUCHEN, Jaromír, *Pocta Karlu Schellemu k 60. narozeninám.* 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2012, ISBN 978-80-7418-144-3, s. 502.

¹⁶¹ RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém.* Praha: ASPI, 2008. Klasická právnická díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, s. 111.

¹⁶² SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému.* V Praze: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. Právnická knihovna, s. 238.

¹⁶³ Srov. SALÁK, Pavel. *Historie osnovy Občanského zákoníku z roku 1937: inspirace, problémy a výzvy.* Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8828-3, s. 59; ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír, *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Díl druhý (§§ 285-530). Praha: CODEX Bohemia 1998 (reprint původního vydání), 2014, ISBN 80-85963-60-4, s. 405 a RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém.* Praha: ASPI, 2008. Klasická právnická díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, s. 109.

Oznamovací povinnost nálezů pokladů v ABGB stanovila, že nálezce je povinen nález oznámit vrchnosti. Judikaturou bylo dovozeno, že se přiměřeně užijí ustanovení o ohlášení nálezů ztracené věci. Následně byla oznamovací povinnost upravena¹⁶⁴ tak, že se již měly oznamovat jen předměty s vědeckou či uměleckou hodnotou. Jelikož nemuselo být vždy zcela zřejmé, zda se jedná o poklad či o věc skrytou, bylo doporučováno oznámit nález vždy. Toto doporučení mělo jednoduché vysvětlení, protože pokud by se následně ukázalo, že se jednalo o věc skrytou, jejíž nález nebyl ohlášen, přišel nálezce o svůj podíl. Rovněž mohlo v praxi činit potíže určení vědecké či umělecké hodnoty, a proto bylo rozhodně žádoucí nález ohlásit v každém případě.¹⁶⁵

Ohledně nabývání vlastnického práva byl již shora nastíněn názor prof. Randy ohledně nabývání vlastnického práva k nálezům jeho rozdělením mezi nálezce a vlastníka věci, ve které byl nález objeven. ABGB však z počátku dělil poklad na tři části, a to mezi nálezce, vlastníka pozemku a část připadající státu. Toto dělení ABGB opustilo s dvorským dekretem č. 970 ze dne 16. června 1846. Stát již nejevnil zájem o takto nalezené věci a své části se vzdal. Nadále se tak poklad dělil už jen mezi nálezce a vlastníka pozemku.¹⁶⁶

Nálezce ovšem o svůj podíl mohl přijít. Důvody, kdy se tak mohlo stát, byly zakotveny v ustanovení § 400 ABGB. Udělení takovéto sankce nastalo v případě, kdy se nálezce při hledání pokladu dopustil nedovoleného jednání, pokud hledal poklad úmyslně na cizím pozemku i přes nesouhlas vlastníka tohoto pozemku či nález zatajil. Za nedovolené jednání byly také původně považovány nekalé praktiky jako čarodějnictví, zaklínání či rituály. Později se jednalo spíše o konání činěné v rozporu s trestním zákoníkem či policií.¹⁶⁷ Pakliže nálezce

¹⁶⁴ Dvorský dekret č. 970 ze dne 16. června 1846.

¹⁶⁵ Srov. ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír, *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl druhý (§§ 285-530). Praha: CODEX Bohemia 1998 (reprint původního vydání), 2014, ISBN 80-85963-60-4, s. 412 a SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. V Praze: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. Právnícká knihovna, s. 238.

¹⁶⁶ SALÁK, Pavel. *Nabytí vlastnictví k pokladu - mezi soukromým a veřejným právem*. In FRÝDEK, Miroslav, TAUCHEN, Jaromír, *Pocťa Karlu Schellemu k 60. narozeninám*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2012, ISBN 978-80-7418-144-3, s. 503.

¹⁶⁷ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír, *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl druhý (§§ 285-530). Praha: CODEX Bohemia 1998 (reprint původního vydání), 2014, ISBN 80-85963-60-4, s. 412.

jedním z výše uvedených důvodů pozbyl právo nabýt vlastnictví k pokladu, připadl jeho díl udavači, a není-li ho, díl připadl státu. V tomto lze spatřit rozdíl oproti římskému právu, kde v těchto případech (úmyslné hledání pokladu na cizím pozemku) byl celý poklad přisouzen vlastníkovu pozemku.

Ustanovení § 401 ABGB je posledním ustanovením o nálezů pokladu a je věnováno situaci, kdy dojde k nálezů pokladu dělníky. Konkrétně stanoví, že: „*Naleznou-li dělníci poklad náhodou, náleží jim z něho jakožto nálezcům polovina. Jsou-li však vlastníkem zjednány výslovně ku vyhledání pokladu, musí se spokojiti svou řádnou mzdou.*“ V případě neúmyslného nálezů pokladu tak dělníkům náležela polovina nálezů. Pokud by ovšem byli k hledání pokladu najati, nález připadl tomu, kdo si je k této práci zřídil a dělníkům náležela pouze řádná mzda, kterou jim byl povinen vyplatit vlastník pozemku, který si je k hledání pokladu najal.

3.3. Právní úprava nálezů a nálezného mezi lety 1918 – 1950 se zaměřením na Osnovu roku 1937

S koncem první světové války a vzniku samostatné Československé republiky roku 1918 docházelo ke snahám o zavedení vlastního soukromoprávního kodexu – občanského zákoníku. Pro zachování právní kontinuity byl nicméně prozatímně do právního řádu recipován, zákonem č. 11/1918 Sb., o vzniku samostatného státu československého, ABGB. Záměr prozatímnosti byl zřejmý již z čl. 2 zákona, který výslovně konstatoval, že: „*Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.*“ Kontinuita tedy byla zachována, avšak při přijetí ABGB vznikl problém jiný. ABGB byl platný pouze na území českém, ale pro území Slovenska a Podkarpatské Rusi platilo právo uherské, které bylo postaveno zejména na obyčejovém právu.¹⁶⁸ Nejen z důvodu zastaralosti ABGB, jak již byl v tu dobu předpis vnímán, ale i z důvodu nastalého právního dualismu, byly projeveny snahy o vytvoření nové kodifikace občanského práva. Novým kodexem měla být

¹⁶⁸ Srov. BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7, s. 433 a VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6005-0, s. 309-310.

v zásadě novelizace ABGB, ze kterého měla být vypuštěna zastaralá či nadbytečná ustanovení.¹⁶⁹

V období mezi lety 1918 až 1946, resp. 1950, bylo tedy na kodifikaci občanského práva průběžně pracováno a rovněž byly zveřejňovány výsledky těchto prací. Nejdříve byly práce rozděleny do pěti subkomitétů s tím, že návrhy změn byly zveřejňovány postupně v letech 1921 až 1924 v samostatných publikacích. Poté byly postupně představeny jednotlivé osnovy občanského zákoníku, vycházející z ABGB, které na našem území platilo až do roku 1950, a to Osnova z roku 1931, Osnova z roku 1937 a Osnova z roku 1946.¹⁷⁰ Pro účely této práce se budu nicméně podrobněji věnovat pouze Osnově z roku 1937, která, ačkoli nebyla nakonec z důvodu složitého politického vývoje ve společnosti, kdy byla uzavřena Mnichovská dohoda a počala druhá světová válka, přijata, se dá považovat v tomto období za nejpodstatnější. Osnova z roku 1937 se stala význačnou inspirací při rekodifikaci občanského práva v 21. století a do značné míry z ní vychází i zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Jak již bylo řečeno, jedním z výsledků těchto prací byl tedy vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937. Nález byl věnován, společně s okupací, hlava sedmá. Na rozdíl od ABGB byl již nález považován za samostatný nabývací titul, nikoli jako zvláštní způsob okupace. Co však zůstalo totožné jako v ABGB, bylo členění na věci ztracené, věci skryté a poklad.

Největší prostor byl, z pohledu nálezu, věnován věcem ztraceným. Inspirace ABGB je zde zřejmá. V ustanoveních §§ 160 až 167 bylo osnovou zakotveno, že ztracenou věc nesmí nikdo považovat za opuštěnou a nesmí si ji přivlastnit. Nálezce měl povinnost vrátit ji vlastníkov, pokud mu byl znám a když nebylo možné vlastníka dohledat a věc měla hodnotu větší než dvacet československých korun, byl povinen nález ohlásit příslušnému úřadu. Tento úřad vydal nálezci potvrzení o převzetí nálezu a poté nález vyhlásil. Nález rovněž mohl být uložen u nálezce a nebylo-li to možné, vhodné uložení zajistil úřad. Avšak

¹⁶⁹ SALÁK, Pavel. *Nález pokladu mezi ABGB a Osnovou OZ z r. 1937 aneb cesta tam a zase zpátky*. Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, roč. 21, Supplementum 2013, ISSN 1210-9126, s. 271.

¹⁷⁰ SALÁK, Pavel a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937. Inspirace, problémy a výzvy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017, ISBN 978-80-210-8829-0, s. 26.

nalezená věc v hodnotě vyšší než jeden tisíc československých korun byla uložena do úschovy soudu. V případě hrozící škody věci, která měla být uschována, bylo přistoupeno k veřejné dražbě a výtěžek uložen.

Vlastníkovi věci svédčila roční lhůta pro přihlášení se k nálezu a prokázání jeho vlastnictví. Pokud vlastník své vlastnické právo úspěšně prokázal, byla mu věc (případně peníze z veřejné dražby), i s užitky, po uhrazení nálezného a nákladů, předána. Dle § 163 bylo nálezné stanoveno takto: „...*Nálezné činí deset ze sta obecné ceny nálezů. Dosáhla-li by podle tohoto výpočtu odměna deseti tisíc československých korun, vyměří se z ostatku jen pět se sta. Má-li věc hodnotu jen pro toho, kdo ji ztratil, nebo pro jejího vlastníka, vyměří se nálezné podle slušného uvážení. Nálezné přísluší nálezci i tehdy, když vlastníka lze poznati zřejmě buď ze znamení na věci nebo z jiných okolností.*“

Jestliže se k nálezu nepřihlásil nikdo, nabyl nálezce k věci či tomu, co se za ni utržilo, užívací právo. Po uplynutí jednoho roku se stále vlastník věci mohl přihlásit a věc či peníze mu byly, opět po uhrazení nákladů a nálezného, vydány. Po uplynutí tří let od vyhlášení nálezů či ode dne nálezů, pokud nebyl nález vyhlášen, nálezce nabyl k věci právo vlastnické. Nálezce se však nalezené věci a nálezného mohl vzdát, pokud před úřadem prohlásil, že ji nabýt nechce; v takovém případě na jeho místo nastoupila obec, v jejímž obvodu byl nález učiněn. Osnova z roku 1937 pamatovala i na nečestné nálezce, kteří pokud jednali proti tomu, co bylo výše uvedeno, odpovídali za škodu tím vzniklou a současně pozbyli práva jim tímto předpisem přiznaná. I spoluvlastnictví bylo jednoznačně inspirované ABGB, když nalezením věci více osobami přiznávalo těmto totožná práva a povinnosti.¹⁷¹

Věcem skrytým se v Osnově z roku 1937 věnuje pouze jediné ustanovení, které zůstalo v nezměněné podobě z Osnovy z roku 1931, a které stanoví, že: „*Co je ustanoveno o nálezů věci ztracené, platí také, naleznou-li se věci zakopané, zazděné nebo jinak skryté. Nálezné však nenáleží, když vlastník o věci věděl.*“¹⁷²

¹⁷¹ Ustanovení §§ 164 – 167 Vládního návrhu, kterým se vydává občanský zákoník (Osnova z roku 1937).

¹⁷² Ustanovení § 168 Vládního návrhu, kterým se vydává občanský zákoník (Osnova z roku 1937).

Nález pokladu doznal změn a navrátíl se k původnímu znění ABGB (před novelizací z roku 1846), které poklad dělilo na tři části, a to mezi nálezce, vlastníka pozemku (resp. věci, ve které byl nález pokladu učiněn) a stát. Definice pokladu zněla v ustanovení § 169 takto: „*Poklad je drahocenná věc, o které lze se domnívati, že již dlouho byla skryta a že nikomu nepatří. Za drahocennou věc je považovati také každý výtvor, který má hodnotu vědeckou nebo uměleckou.*“ Již Osnovou z roku 1931, a Osnova z roku 1937 znění převzala, byl rozšířen pojem pokladu o věci s hodnotou vědeckou či uměleckou. Za poklad tak byly považovány i archeologické nálezy, i v těch případech, kdy jejich hodnota nespočívala v drahých kovech. Právě zájem státu na zachování jeho kulturního dědictví byl důvodem, proč došlo navrácení nároku státu na poklad.¹⁷³

Nálezce měl rovněž povinnost nález ohlásit příslušnému úřadu, a pakliže tak neučinil, stihla ho sankce v té podobě, že jeho třetina připadla vlastníkovu pozemku. Zatajil-li by nález vedle nálezce i vlastník pozemku, ztratili své třetiny oba dva, a tyto připadly obci, v jejímž obvodu byla věc nalezena.

Z důvodové zprávy k Osnově z roku 1937 vyplývá, že zákonodárce počítal s přípravou nového zákona¹⁷⁴, který by upravil právní poměry památek. Úprava navrhovaná v Osnově 1937 by tak valně pozbyla na praktické ceně, avšak i po jeho přijetí by měla úprava pokladu v občanském zákoníku své místo, jelikož ne všechny nalezené věci budou současně památkou.¹⁷⁵

3.4. Právní úprava nálezů a nálezů ve středním kodexu (zákon č. 141/1950 Sb.)

S nástupem komunistické strany roku 1948 do vedení našeho státu došlo nejen ke změnám ve společnosti, ale pochopitelně i na poli práva. V rámci tzv. právníkové dvouletky došlo k reformě práva, jejímž výsledkem byl zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, označovaný jako střední kodex, s účinností

¹⁷³ Srov. SALÁK, Pavel. *Nález pokladu mezi ABGB a Osnovou OZ z r. 1937 aneb cesta tam a zase zpátky*. Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, roč. 21, Supplementum 2013, ISSN 1210-9126, s. 273 a SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, s. 354-355.

¹⁷⁴ Vládní nařízení č. 274/1941 Sb., o archeologických památkách, ze dne 12. 6. 1941.

¹⁷⁵ Vládní návrh, kterým se vydává občanský zákoník (Osnova z roku 1937) s. 267.

k 1. 1. 1951. Byl v něm patrný vliv a inspirace ruským občanským zákoníkem z roku 1922 a principy sovětské ústavy z roku 1936. Byla vymezena nová role státu a jednotlivce, jakož i jejich vzájemný vztah, došlo k nadřazení zájmů socialistické společnosti – byl upřednostněn kolektivní zájem nad zájmem jednotlivce, byl odstraněn právní dualismus a rovněž byla nově definována role občanského práva, zejména zpochybněním jeho soukromoprávní povahy.¹⁷⁶ Změnám se nevyhnula ani oblast vlastnického práva. Soukromé vlastnictví bylo považováno za pozůstatek buržoasního období, který je nutno odstranit a důraz byl kladen na monopolní státní vlastnictví, kterému byla také poskytována vyšší ochrana. Změny v oblasti vlastnictví reflektované ve středním kodexu mj. vyplývaly z Ústavy přijaté roku 1948.¹⁷⁷

I nález věci tak doznal změn. Nález byl zakotven v hlavě sedmé týkající se nabývání vlastnictví a systematicky byl zařazen mezi jiné způsoby nabývání vlastnictví. Ve středním kodexu (§§ 120 – 123) se však nově objevil již jen nález věcí ztracených a skrytých. Od účinnosti středního kodexu náš právní řád výslovně pojem pokladu neupravuje a zná pouze nález věci skryté obecně.¹⁷⁸ Důvodová zpráva ovšem uváděla, že nález pokladu jako takový z občanského zákoníku nezmizel a byl zahrnut pod nález věcí skrytých. Úprava občanského zákoníku byla pojímána jako podpůrná vůči veřejnoprávním předpisům a v případě nálezu pokladu začal převládat veřejný zájem na zachování kulturního dědictví nad soukromým zájmem nálezce.¹⁷⁹ Nálezu pokladu nalezeného během archeologických vykopávek se tak primárně věnovalo vládní nařízení č. 274/1941 Sb., o archeologických památkách.

Význam veřejného zájmu lze sledovat i v tom, kdo měl poskytovat péči nalezeným věcem. Jelikož mnoho nalezených pokladů mělo určitou historickou hodnotu, měl to být právě stát a jeho instituce, který zajistil, že s nalezeným

¹⁷⁶ BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7, s. 425.

¹⁷⁷ KNAPP, Viktor. *Vlastnictví v lidové demokracii: právní úprava vlastnictví v Československé republice*. Praha: Orbis, 1952, s. 510.

¹⁷⁸ PETR, Bohuslav, *K nálezu věcí skrytých a otázce pokladu v novém občanském zákoníku*, *Právní rozhledy*, 22/2016, s. 788, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 3. 1. 2021).

¹⁷⁹ BĚLOVSKÝ, Petr, *Nález pokladu ve vývoji soukromého práva*, *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 24, s. 894, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 3. 1. 2021).

pokladem bude řádně a s veškerou péčí naloženo.¹⁸⁰ Nabývání vlastnictví bylo rozlišováno dle způsobu nálezů pokladu. Pokud k nálezům došlo během výkopových prací, které příslušely pouze archeologickému ústavu, připadl poklad státu. V případě, kdy poklad tvořily drahé kovy či jiné drahé suroviny, náleželo vlastníku pozemku právo na náhradu obecné ceny nalezené hmoty. U náhodného nálezů pokladu bylo postupováno dle občanskoprávních předpisů. Náhodný nález pokladu však musel být ohlášen archeologickému ústavu nebo starostovi obce, případně na četnické stanici.¹⁸¹

S účinností od května roku 1958 došlo ke změně a úprava pokladu byla zpracována zákonem č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách. Tento zákon sice již nepracuje s termínem „poklad“, ale užívá slovní spojení náhodného nálezů skryté věci historické či kulturní hodnoty. Dle § 17 tohoto zákona náležely veškeré nálezů státu a nálezci byla přiznána odměna až do výše ceny hmoty, pokud se jednalo o nález zhotovený z drahého kovu či jiné cenné suroviny. Nebylo-li možné určit odměnu tímto způsobem, zákon přiznával nálezci desetiprocentní odměnu z muzejní ceny nálezů, ale tato výše mohla být národním výborem snížena, pokud by bylo nálezne nepřiměřeným ziskem.¹⁸² Lze tedy pozorovat odchýlení od úpravy římského práva či ABGB, které nálezci přiznávaly poměrnou část pokladu.

Obdobně jako u ABGB či Osnovy z roku 1937 byl nálezce povinen vydat věc vlastníkovu nebo tomu, kdo ji ztratil. Pokud tak nálezce neučinil (nebyl mu vlastníku znám) a nejednalo se o věc nepatrné ceny, byl nálezce povinen věc odevzdána místnímu národnímu výboru, který nález vyhlásil a vlastníkovu věci běžela jednoletá lhůta (oproti ABGB došlo ke zkrácení lhůty) k přihlášení. Nepřihlásil-li se vlastníku, nabyl vlastnictví k věci, ceny nikoli jen nepatrné, stát a nálezci byly uhrazeny náklady s nálezem spojené a nálezne ve výši 10 %. Přihlásil-li se vlastníku věci, hradil náklady a nálezne on a věc či peníze za ni tržené mu byly vydány spolu s užitky. Pakliže se jednalo o věc nepatrné hodnoty a vlastníku se nepřihlásil, nález připadl nálezci. Výše nálezneho mohla být

¹⁸⁰ SALÁK, Pavel. *Nabytí vlastnictví k pokladu - mezi soukromým a veřejným právem*. In FRÝDEK, Miroslav, TAUCHEN, Jaromír, *Pocta Karlu Schellemu k 60. narozeninám*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2012, ISBN 978-80-7418-144-3, s. 504.

¹⁸¹ Ustanovení § 6 odst. 1 a § 7 vládního nařízení č. 274/1941 Sb., o archeologických památkách.

¹⁸² BĚLOVSKÝ, Petr, *Nález pokladu ve vývoji soukromého práva*, Právní rozhledy, 2004, roč. 12, č. 24, s. 894, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 3. 1. 2021).

s přihlédnutím k poměrům nálezce a vlastníka nebo toho, kdo věc ztratil, anebo kdyby plně nálezné bylo nepřiměřeným ziskem, soudem moderována – přiměřeně snížena.¹⁸³

Na nálezy věcí skrytých (věci zakopané, zadržané nebo jinak skryté, u nichž není známo, komu patří) se v souladu s ustanovením § 123 středního kodexu vztahovala úprava týkající se nálezů věcí ztracených.

3.5. Právní úprava nálezů a nálezného v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb.

Eskalace atmosféry konce 50. let minulého století vyústila v přijetí nové československé ústavy – Ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky ze dne 11. 7. 1960, která prohlásila stát za Československou socialistickou republiku. V souvislosti s přijetím nové ústavy také započaly práce na novém občanském zákoníku, který by dostatečně reflektoval progresivní politický, hospodářský vývoj ve státě a korespondoval s komunistickými idejemi. Tendence opuštění koncepce občanského zákoníku jako všeobecné normy civilního práva, které byly zjevné již v předchozím občanském zákoníku z roku 1950, byly tímto zákoníkem dokonány.¹⁸⁴

Za dobu účinnosti tohoto občanského zákoníku nicméně došlo s rokem 1989 ke změně politického režimu a soukromých poměrů. S ohledem na tuto skutečnost bylo nutno přizpůsobit i znění občanského zákoníku. Novelou č. 509/1991 Sb. došlo k návratu ke značnému množství institutů, které byly komunistickou stranou deformovány, případně vypuštěny úplně. Ačkoli byla novela občanského zákoníku vnímána spíše jako provizorní, a tudíž neměla ambice vyřešit všechny nedostatky občanského práva, občanský zákoník z roku 1964 po různých novelách zůstal v účinnosti až do konce roku 2013.¹⁸⁵

¹⁸³ Ustanovení §§ 120 – 122 zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

¹⁸⁴ Srov. BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7, s. 440-457 a DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. ISBN 978-80-87382-41-7, s. 33.

¹⁸⁵ Srov. VETEŠNÍK, Pavel, *Jiné způsoby nabytí vlastnictví věci z historického pohledu* in VOJÁČEK, Ladislav, TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel, *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 240-241, dostupné z

Zprvu byl v občanském zákoníku z roku 1964, v souladu s § 452 („*Neoprávněným majetkovým prospěchem je prospěch získaný plněním bez právního důvodu nebo plněním z neplatného právního úkonu, jakož i prospěch získaný z nepoctivých zdrojů*“) ve spojení s § 453 odst. 1 („*Neoprávněný majetkový prospěch má také ten, kdo si ponechá věc nalezenou. Nelze-li nalezenou věc vrátit tomu, kdo ji ztratil, je nutno nález hlásit bez zbytečného odkladu místnímu národnímu výboru. Nepřihlásí-li se vlastník nalezené věci do roka, připadá věc státu. Nálezce má právo na náhradu nutných nákladů*“) nález věci ztracené, opuštěné či skryté zařazen do skutkové podstaty neoprávněného majetkového prospěchu. Ponechání si nalezené věci bylo považováno za neoprávněný majetkový prospěch nálezce a nálezce byl povinen nalezenou věc vrátit jejímu vlastníkov, případně tomu, kdo ji ztratil, pokud jeho totožnost znal. V opačném případě musel nález ohlásit místnímu národnímu výboru bez zbytečného odkladu. Vlastníkovi věci následně počala běžet prekluzivní jednorozční lhůta, ve které měl možnost se k věci přihlásit, a pokud tak neučinil, věc připadala státu. Ustanovení § 453 odst. 2 konkrétně stanovilo, že: „*Věci opuštěné nebo skryté, jejichž vlastník není znám, připadají do vlastnictví státu. Kdo si je přisvojí nebo kdo jich užívá, je povinen státu je vydat, popřípadě vydat i neoprávněný majetkový prospěch takto získaný.*“ Na rozdíl o předchozích úprav, ovšem nálezci nenáleželo nálezné, ale pouze náhrada nutných nákladů. Náhradu nutných nákladů byl pak povinen vyplatit vlastník věci, pakliže se o ni přihlásil, či stát, pokud k přihlášení vlastníka nedošlo.¹⁸⁶

Před novelou z roku 1991 tedy nebyl nález věci ztracené, opuštěné či skryté považován za nabývací způsob, neboť jak uvedeno výše, veškeré nalezené věci, jejichž vlastník nebyl znám, připadaly státu. Pakliže se stát dostal do pozice vlastníka věci, svědčilo mu dokonce právo domáhat se vlastnickou žalobou na vydání věci vůči tomu, kdo ji zadržoval neoprávněně. Značný odklon od tradičního pojetí nálezce a přivlastnění bylo možné taktéž sledovat v úpravě věci skrytých a opuštěných – opuštěné věci se již nestávaly věci ničí, oproti římském

https://www.law.muni.cz/sborniky/soukrome_pravo/Promeny_soukromeho_prava.pdf (cit. ze dne 12. 11. 2020) a BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7, s. 436.

¹⁸⁶ PĚTR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originálním způsobem*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-332-5, s. 27.

právu či ABGB, avšak připadly do vlastnictví státu.¹⁸⁷ Obdobně jako v občanském zákoníku z roku 1950 se ani v občanském zákoníku z roku 1964 nález pokladu samostatně neobjevoval a byl podřazen po věci skryté s tím, že nález pokladu byl primárně zakotven v zákoně č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách.¹⁸⁸

Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, který platil až do konce roku 1987, byl následně s účinností od 1. 1. 1988 nahrazen zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který je účinný do dnešních dnů. Úprava archeologických nálezů byla v zásadě převzata ze zákona o kulturních památkách s tím rozdílem, že již neobsahovala možnost snížení nálezného v případě nepřiměřeného zisku. Výše odměny tak byla zákonem daná¹⁸⁹ a státním orgánům již nenáležela taková (výslovně uvedená) libovůle určování její výše. I v novém pojetí odměny byla nicméně možnost její moderace zakotvena, a to souslovím „do výše ceny materiálu“ či „až do výše deseti procent“ a do současnosti se na tomto znění nic nezlepšilo. Jednalo-li se tedy archeologický nález, který byl zhotoven z drahých kovů nebo jiných cenných materiálů, náležela nálezci odměna do výše ceny materiálu; v ostatních případech až do výše deseti procent kulturně historické hodnoty archeologického nálezů určené na základě odborného posudku. Vedle odměny měl nálezce rovněž nárok na náhradu nutných nákladů vzniknuvších v souvislosti s archeologickým nálezem.¹⁹⁰ Jak již bylo uvedeno výše, poklad nebyl samostatně v občanském zákoníku upraven, a pokud se vymykal definici stanovené zákonem o státní památkové péči, bylo postupováno dle ustanovení občanského zákoníku o věcech skrytých.

Předmětnou novelou občanského zákoníku z roku 1991 byl nález navrácen mezi nabývací tituly a rovněž bylo obnoveno nálezcovo právo na nálezný, a to ve výši 10 % ceny nálezů. Nález věci ztracené byl nově upraven v § 135 občanského zákoníku. Vedle náhrady nutných nákladů tak nálezci náleželo i nálezný. Tato

¹⁸⁷ BĚLOVSKÝ, Petr, *Nález pokladu ve vývoji soukromého práva*, Právní rozhledy, 2004, roč. 12, č. 24, s. 894, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 3. 1. 2021).

¹⁸⁸ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008. Zákony - komentáře. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 601.

¹⁸⁹ Ustanovení § 23 odst. 4 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

¹⁹⁰ SALÁK, Pavel. *Nabytí vlastnictví k pokladu - mezi soukromým a veřejným právem*. In FRÝDEK, Miroslav, TAUCHEN, Jaromír, *Poceta Karlu Schellemu k 60. narozeninám*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2012, ISBN 978-80-7418-144-3, s. 504.

práva nálezce se promlčovala v obecné tříleté promlčecí době.¹⁹¹ Nálezce musel nalezenou věc odevzdat vlastníkově a jestliže mu tento nebyl znám, musel věc vydat příslušnému státnímu orgánu. I nadále ovšem nálezce k věci, po uplynutí jednoleté lhůty, kdy se vlastník o věc nepřihlásil, vlastnické právo k věci nenabyl a věc připadla do vlastnictví státu. Na rozdíl od římského práva či ABGB znění občanského zákoníku z roku 1964 výslovně počítalo jen s navrácením věci vlastníkově a zcela přehlíželo případné ostatní oprávněné držitele. Mohlo tedy dojít k situaci, kdy vlastník věci svěřil tuto třetí osobě, která ji také ztratila, ale nálezce byl povinen věc vrátit vlastníkově.¹⁹²

Novelou č. 359/2005 Sb. s účinností od 1. 10. 2005 došlo ke změně místa ohlášení, ke zkrácení lhůty pro přihlášení se k nalezené věci a k změně subjektu nabytí vlastnického práva, pokud se vlastník věci v dané lhůtě nepřihlásil. Dle předchozí právní úpravy byl nálezce zavázán k odevzdání věci příslušnému státnímu orgánu, pokud mu vlastník věci nebyl znám. Nově byl nálezce v takovéto situaci povinen odevzdat věc obci, na jejímž území k nálezce došlo. Obec byla následně povinna nález vyhlásit na úřední desce a vlastníkově běžela lhůta šesti měsíců přihlášení se k věci. V případě, že se vlastník věci ve stanovené lhůtě přihlásil a své vlastnictví prokázal, byl v souladu s § 135 odst. 3 povinen nahradit obci náklady, které jí v souvislosti s opatrováním věci vznikly, a poté mu byla věc vydána. Pokud se vlastník nepřihlásil, vlastnického právo k nalezené věci nabyla obec.¹⁹³ Toto ustanovení ovšem bylo v praxi schopné vyvolat potíže. Pakliže byla věc nalezena mimo zastavěnou obec, kupř. pole, les, nemuselo být pak postaveno na jisto, na území které obce k nálezce došlo.¹⁹⁴ I za účinnosti této novely měl nálezce, dle ustanovení § 135 odst. 2, vedle práva na úhradu nutných nákladů (náklady spojené s odevzdáním věci), právo na nálezné. Nálezné činilo deset procent obvyklé ceny s tím, že za obvyklou cenou byla považována cena tržní, nikoli cena dle obliby vlastníka.¹⁹⁵ Pokud ovšem vlastník věci naznal, že pro

¹⁹¹ TÉGL, Petr, *Nález věci v návrhu nového občanského zákoníku České republiky*, Právnick č. 5/2008, s. 505-515, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 3. 1. 2021).

¹⁹² FIALA, Josef. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-395-9, s. 426.

¹⁹³ Tamtéž s. 426.

¹⁹⁴ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan, ELIÁŠ, Karel, *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009, 2471 s. ISBN 978-80-7400-108-6, s. 780.

¹⁹⁵ PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originálním způsobem*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-332-5, s. 28.

něho má ztracená věc nevyčíslitelnou hodnotu (kupř. staré rodinné fotografie), samozřejmě mu dané ustanovení nebránilo v tom, aby nálezce odměnil dle rozumného uvážení.¹⁹⁶ Druhá věta odstavce 2 tohoto paragrafu hovoří o situaci, kdy zvláštní právní předpis může stanovit práva nálezce odlišně. Za tento zvláštní předpis byl považován výše uvedený zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.¹⁹⁷

Nálezce byl tedy povinen věc odevzdat vlastníkově věci či obci. Právní úprava ovšem nepamatovala na situaci, kdy nálezce ztracenou věc takto neodevzdal. Jak uvádí doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D. „*Nálezce by totiž – vzhledem k nedostatku dobré víry – nemohl vlastnické právo k nalezené věci ani vydržet. Teoreticky by tak původní vlastník zůstal vlastníkem i nadále, což by mohlo přinést situace dosti nepraktické. Je to sice poměrně paradoxní závěr, ovšem zákon zde zřejmě jiný výklad neumožňuje.*“¹⁹⁸ Předpoklad dobré víry vyplývá i z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn.: 21 Cdo 1216/2015, nálezce nebyl bez dalšího (pouze na základě skutečnosti, že věc našel) oprávněn stát se vlastníkem nalezené cizí věci. Nebylo ovšem vyloučeno, že nálezce nabytí vlastnictví k takové věci vydržením. Nejvyšší soud v právní větě však výslovně uvádí, že držba musí být oprávněná „*Jedním z předpokladů nabytí vlastnictví k věci vydržením tedy je oprávněná držba věci po stanovenou dobu, přičemž podmínkou oprávněné držby je dobrá víra držitele, že mu věc nebo právo patří. Bez splnění uvedeného předpokladu nemůže k nabytí vlastnictví vydržením dojít.*“

V souladu s ustanovením § 135 odst. 4 občanského zákoníku platil obdobný režim i pro nález věci skryté a věci opuštěné. Přiměřeně se tedy předmětná ustanovení týkající se věci ztracených užíla i na věci skryté a opuštěné. Stejně jako u věci ztracené má nálezce povinnost tuto věc vrátit vlastníkově, je-li mu znám, respektive oznámit její nález obci.

¹⁹⁶ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008. Zákony - komentáře. ISBN 978-80-7201-687-7, s. 599.

¹⁹⁷ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan, ELIÁŠ, Karel, *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009, 2471 s. ISBN 978-80-7400-108-6, s. 781.

¹⁹⁸ TÉGL, Petr, *Nález věci v návrhu nového občanského zákoníku České republiky*, Právník č. 5/2008, s. 505-515, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 3. 1. 2021).

4. Platná právní úprava nálezů a nálezů v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb.

Prvním dnem roku 2014 vešel v účinnost nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., v praxi často označován zkratkou „NOZ“. Počátek příprav tohoto předpisu se datuje až do roku 2001, kdy byl vládou schválen věcný záměr zákona.¹⁹⁹ Již výše bylo uvedeno, že tento občanský zákoník do značné míry vychází z rakouského občanského zákoníku a Osnovy z roku 1937. Jedná se skutečně o velkou rekonstrukci občanského práva v České republice a jejím cílem bylo odpoutání se od sovětského práva a návrat k evropským kontinentálním konvencím – návrat k římskému právu.²⁰⁰ Jak vyplývá z důvodové zprávy, v NOZ již byly reflektovány mezinárodní smlouvy, jakož i právní předpisy Evropské unie.²⁰¹

Nálezům se věnují ustanovení § 1051 a násl. Na rozdíl o předchozí právní úpravy (občanský zákoník č. 40/1964 Sb.) je patrné důkladnější zakotvení nálezů. Došlo k opuštění zjednodušeného pojetí zakotveného v ustanovení § 135 zákona č. 40/1964 Sb., z kterého byl zřejmý zájem státu na přivlastnění nálezů, když tento připadal do jeho vlastnictví, nikoli do vlastnictví nálezce. Jak uvádí důvodová zpráva, praxe byla ovšem často odlišná, a proto vznikla potřeba podrobnější úpravy, která by v co největší míře zohlednila jednotlivá specifika věcí ztracených, skrytých, i opuštěných.²⁰²

Stávající občanský zákoník neobsahuje právní úpravu nálezů pokladu, jak tomu bývá v ostatních kontinentálních zákonících.²⁰³ JUDr. Salák k tomuto uvádí, že: *„Nový občanský zákoník nepřevzal, na rozdíl od tradičních zákoníků, institut nabytí vlastnického práva k pokladu. Není to chybou, jelikož tyto „poklady“ pro svůj kulturně-historický význam spadají pod regulaci ochrany kulturního dědictví. Na druhou stranu by i zde bylo vhodné, aby stát dokázal náležitě odměnit nálezce.*

¹⁹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dostupné z www.beck-online.cz.

²⁰⁰ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. ISBN 978-80-87382-41-7, s. 33.

²⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dostupné z www.beck-online.cz.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).

*Jinak totiž hrozí, že tyto nálezy budou zatajovány.*²⁰⁴ JUDr. Bohuslav Petr k závěrům doktora Pavla Saláka doplňuje, že jak právní teorie, tak i praxe pojem poklad znají a je ukryta podmnnožině pojmu skrytých věcí ve smyslu ustanovení § 1063 a násl. NOZ.²⁰⁵ Zásadní problém, jak jsem také už uvedla v části zpracovávající archeologické předpisy, však spatřuji zejména v nedostatečném a nemotivujícím odměňování nálezců, který je zakotven v zákoně o státní památkové péči, a s tím souvisejícím případným zatajování nálezů.

V případě nálezů je tedy v NOZ rozlišováno mezi věcmi ztracenými a skrytými. I nadále se archeologickým nálezům, tedy i pokladu, věnuje zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který je, jak bylo konstatováno, účinný dodnes. V případě nálezů je také možno pozorovat i zvláštní situace, na které dopadají speciální právní předpisy, jako je například zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu, zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) či zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, o kterých však bylo již pojednáno výše, a proto se jimi na tomto místě již nebude více zabírat.

Nejprve přistupme k rozboru věcí ztracených. NOZ se nálezům ztracených věcí věnuje v ustanoveních §§ 1051 až 1062. Z předmětných ustanovení vyplývá, že je zde dána vyvratitelná právní domněnka, že každý vlastník má zájem ponechat si věc ve svém vlastnictví – presumuje se tedy, že každý si chce své vlastnictví podržet, a proto je třeba na nalezenou věc nahlížet jako na ztracenou, nikoli opuštěnou. Tato právní domněnka je vyjádřena hned v první větě § 1051, která říká, že: „*Má se za to, že si každý chce podržet své vlastnictví a že nalezená věc není opuštěná...*“. Vlastník věci tudíž automaticky neztrácí vlastnické právo k věci, pouze pozbývá její držbu. Rozlišení, zda se bude jednat o věc opuštěnou či ztracenou, bude třeba činit v každém jednotlivém případě s tím, že v rozhodování bude hrát značnou roli rovněž hodnota nalezené věci. V pochybnostech není nálezce oprávněn považovat za věc ničí a okupovat ji – NOZ toto vyjadřuje druhou větou uvedeného ustanovení, a to, že: „*...Kdo věc najde, nesmí ji bez*

²⁰⁴ SALÁK, Pavel, *Poklad a nálezné – historické souvislosti*, Právní rozhledy 8/2016, s. 278, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).

²⁰⁵ PETR, Bohuslav, *K nálezům věcí skrytých a otázce pokladu v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy, 22/2016, s. 788, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).

*dalšího považovat za opuštěnou a přivlastnit si ji“.*²⁰⁶ Výjimku z tohoto pravidla zakotvil zákonodárce v ustanovení § 1051 NOZ, kde výslovně uvádí, že v případě nalezení movité věci, která měla pro vlastníka zřejmě jen nepatrnou hodnotu a současně byla zanechána na místě přístupném veřejnosti, považuje se za opuštěnou bez dalšího – platí zde fikce opuštění věci.²⁰⁷

V případě uskutečnění nálezu, je tak nálezce povinen věc navrátit vlastníku věci či tomu, kdo věc ztratil, pokud je tento zjistitelný. Do právního řádu se tedy navrácí možnost nálezce odevzdat věc nevlastníkovi.²⁰⁸ Není-li možné seznat, komu věc náleží a současně není věc považována za opuštěnou, je nálezce povinen ohlásit nález obci (za ohlášení obci je považováno i ohlášení obecní policii, jelikož ta je, v souladu se zákonem č. 553/1991 Sb., o obecní policii, orgánem obce), na jejímž území byla věc nalezena, bez zbytečného odkladu, zpravidla do tří dnů. Takovýto nález je pak obec povinna obvyklým způsobem oznámit. Vyhlášení je prováděno veřejným oznámením na úřední desce (zprístupněna i způsobem umožňujícím dálkové připojení), místní televizí či rozhlasem, SMS zprávami, případně prostřednictvím internetových stránek.²⁰⁹ Pakliže se vlastník věci či její oprávněný držitel v přiměřené době (zpravidla se bude jednat o několik týdnů až měsíců) o věc nepřihlásí a věc má značnou hodnotu (řády statisíců korun českých), je obec, v souladu s § 1053 odst. 1 NOZ povinna přijmout taková vhodná opatření, aby nález vešel v širší známost. Za další vhodná opatření může být považován například regionální tisk či televize.²¹⁰ V druhém odstavci § 1053 zákon ukládá obci povinnost vlastníku věci nález oznámit a vyzvat ho k jejímu převzetí, pokud je obcí vlastník zjištěn, zejména z nezaměnitelných označení věci.

Pakliže nebude možné z nezaměnitelných znaků nálezu poznat, kdo ji ztratil a komu má být tedy věc vrácena, obec rozhodne o způsobu úschovy věci.

²⁰⁶ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek III. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-546-7, s. 163.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 159.

²⁰⁸ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2, s. 461-462.

²⁰⁹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek III. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-546-7, s. 168.

²¹⁰ SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 271.

Ta pak může být uschována buď v dispozici obce, případně u nálezce či jiné osoby, pokud tyto osoby s tím souhlasí (souhlas může být učiněn jak písemně, tak ústně) a je-li to vhodné, případně věc může být svěřena do soudní úschovy nebo může být uschována jiným vhodným způsobem (např. advokátní, notářská či bankovní úschova).²¹¹ K soudní úschově se zpravidla přistupuje v případě, kdy má věc značnou hodnotu nebo se jedná o peníze o vyšší částce. Jestliže nelze nalezenou věc uschovat bez patrné škody nebo kterou lze uschovat jen s nepoměrnými náklady, může být prodána ve veřejné dražbě. Výtěžek z prodeje, po odečtení nákladů, bude pak uschován v souladu s předešlými pravidly. Tomu, kdo věc ztratil, počíná běžet vyhlášením nálezku jednoletá lhůta k přihlášení se k věci. V případě, že se v uvedené lhůtě nikdo o věc nepřihlásí, je nálezce nebo jiná osoba, které byla věc svěřena do úschovy, nakládat s věcí jako poctivý držitel a jako ten je oprávněn věc užívat či jinak s věcí nakládat. Rovněž mu náležejí všechny plody oddělené od věci hlavní. Přihlásí-li se ovšem vlastník o nalezenou věc v jednoleté lhůtě od vyhlášení, případně ještě i po uplynutí jednoho roku od vyhlášení, ale před uplynutím tří let, je mu věc, po stržení nálezného a nákladů, vydána. Na rozdíl od vydání věci v situaci, kdy se o věc přihlásí do jednoho roku od vyhlášení nálezku, se po uplynutí této lhůty nemusejí vlastníkovu vrátet užítky a plody.²¹²

Nálezci ze zákona tedy náleží náhrada nákladů a nálezného, které je stanoveno ve výši 10% ceny nálezku a pokud se jedná o věc, která je objektivně považována za věc nepatrné hodnoty, ale z hlediska subjektivního věc hodnotu pro vlastníka (nebo toho, kdo ji ztratil) má, náleží nálezci nálezného podle slušného uvážení. Nálezného bude nálezci náležet i tehdy, když lze vlastníka věci zřejmě rozpoznat ze znamení na věci či z jiných okolností. Již rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky z roku 1922 hovořilo o nálezném tak, že: *„Nálezného dle svého zákonodárného účelu jest v první řadě slušnou a spravedlivou odměnou za péči, kterou nálezce vynaloží ve prospěch majetkových zájmů toho, kdo ztráty utrpěl, a za majetkový prospěch, jež mu*

²¹¹ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek III. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-546-7, s. 170.

²¹² Tamtéž, s. 175-176.

*touto činností přivodil, ovšem ale také vzpruhou, aby taková péče o cizí majetkový zájem byla vynaložena.*²¹³

Pojem slušného uvážení ovšem může v praxi činit potíže, jelikož se jedná o pojem neurčitý a jelikož doposud nebylo o takovémto nároku soudně rozhodováno, nemůžeme se opřít ani o současnou judikaturu. Určité vodítko lze spatřit v dalším rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21. 5. 1931, Rv 1 1482/30 (Vážný 10809), který řešil problematiku nalezené závěti. Československé soudy konstatovaly, že: „*Byla-li nalezena závěť a odevzdána osobě z ní oprávněné, nejde sice o nález ztracené věci, nálezci však přes to přísluší přiměřená odměna podle § 403 ABGB.*“ V tomto případě se jednalo o záchranu cizí věci, která, pokud by nebyla nálezcem objevena a čestně odevzdána, dědicům by se bezpochyby zhoršil majetkový prospěch, a proto soudy naznaly, že je zde spravedlivé nálezci nálezné přiznat. Obdobné ustanovení nalezneme i ve stávající právní úpravě, a to v ustanovení § 3008 NOZ, které říká, že: „*Osobě, která zachrání cizí věc od nevyhnutelné ztráty nebo zkázy, náleží přiměřená odměna, nanejvýš desetina ceny věci, a náhrada účelně vynaložených nákladů. Vlastník věci se povinnosti k úhradě zbaví, nepožaduje-li zachráněnou věc nazpět.*“ Pokud nebude nálezci odměna vyplacena či bude mít za to, že určení její výše je nesprávné a nespravedlivé, bude tento oprávněn domáhat se stanovení výše odměny soudem podle ustanovení § 136 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. I přes neurčitost termínu „slušného uvážení“ mám nicméně za to, že byl na tomto místě užit správně. Jen těžko by bylo možné patričně a spravedlivě obecně nastavit, v jaké výši nálezci v těchto specifických případech náleží odměna. Nálezcovo právo na nálezné se promlčuje v obecné tříleté promlčecí lhůtě, počítané od okamžiku předání věci vlastníkovi nebo tomu, kdo ji ztratil.²¹⁴ K tomuto je však ještě vhodné uvést, že jak vyplývá ze stanoviska Ministerstva vnitra, nálezce nemusí projeviti vůli požadovat nálezné, jelikož takovou vůli NOZ presumuje.²¹⁵

²¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. 4. 1922, Rv I 7/22 (Vážný 1642).

²¹⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek III. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-546-7, s. 173.

²¹⁵ Stanovisko Ministerstva vnitra ve věci ztrát a nálezů ze dne 25. 11. 2014, dostupné z file:///C:/Users/Asus/AppData/Local/Temp/Stanovisko_ve_v%C4%9Bci_ztr%C3%A1t_a_n%C3%A1lez%C5%AF_-_dopln%C4%9Bn%C3%AD.pdf (cit. ze dne 7. 1. 2021).

Oproti dosavadní právní úpravě je zde dána možnost nabytí vlastnického práva k nalezené věci v případě, kdy se ani ve tříleté lhůtě od vyhlášení nálezů o věc nikdo nepřihlásí. Po uplynutí této lhůty pak osoba, které byla věc svěřena do úschovy, nabude k věci nebo k výtěžku za ni utrženému vlastnické právo. Pokud ovšem s nabytím vlastnictví osoba nesouhlasí, nemůže být k tomuto nucena a vlastnické právo nabude obec. Dle stanoviska Ministerstva vnitra je doporučováno, aby obec nálezce poučila o tom, že se práva na nabytí vlastnictví může vzdát.²¹⁶

Nově se v občanském právu zavádí povinnost odevzdání nálezů, který byl učiněn ve veřejné budově či ve veřejném dopravním prostředku (§ 1052 odst. 2 NOZ). V takovém případě je nálezce, pokud mu není vlastník či ten, kdo věc ztratil znám, povinen věc odevzdat provozovateli tohoto zařízení. Provozovatel pak postupovat v souladu s jinými právními předpisy a není-li jich, je povinen se chovat jako by byl sám nálezcem věci.

Nepatrná hodnota věci, která je nalezena, bude jistě svoji roli hrát nejen v situaci ohledně nároku na nálezný, ale rovněž v případě oznámení nálezů. Shora bylo již nastíněno ustanovení § 1051 NOZ, kde se má za to, že jedná-li se o movitou věc nepatrné hodnoty a byla-li zanechána na veřejně přístupném místě, je věc považována za opuštěnou. Stejně jako u pojmu „slušného uvážení“ se i zde dostáváme do někdy možná až svízelné situace. Na rozdíl od ABGB, současný občanský zákoník totiž nepřichází s určením hranice, co je věc nepatrné hodnoty a co již ne. Dle některých názorů (např. prof. Spáčil) je takováto hranice stanovena částkou ve výši 250,- Kč. Tato hodnota plyne z inspirace právní úpravy sousedních států, zejména z Rakouska, kde nálezce nemusí nález oznámit, pokud má zjevně nižší hodnotu než 10 eur.²¹⁷ Nicméně jednoznačně toto definováno a určeno není. Stanovení alespoň nějaké hranice ovšem považuji za žádoucí, jelikož odevzdávání každého nálezů, který by byl učiněn, může vést k neúměrnému zatížení státního aparátu, a to jak administrativního, tak kapacitního (úschovy). I zde si ovšem bude muset Česká republika počkat na

²¹⁶ Stanovisko Ministerstva vnitra ve věci ztrát a nálezů ze dne 25. 11. 2014, dostupné z file:///C:/Users/Asus/AppData/Local/Temp/Stanovisko_ve_v%C4%9Bci_ztr%C3%A1t_a_n%C3%A1lez%C5%AF_-_dopl%C4%Bn%C3%AD.pdf (cit. ze dne 7. 1. 2021).

²¹⁷ SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 271.

judikaturu, případně novelizaci občanského zákoníku. Do té doby lze tak doporučit, aby byl odevzdán každý nález, pokud nelze s jistotou říct, že se jedná o nález nepatrné hodnoty dle § 1051 NOZ. V opačném případě by nálezce nejenže pozbyl práva na nálezné a náhradu nákladů, nemohl by k věci ani nabýt vlastnické právo, a navíc by se mohl dostat do rozporu s pravidly definovanými trestním či správním právem, o čem bude samostatně pojednáno v následující kapitole.

Občanský zákoník, stejně jako např. ABGB, pamatuje na situace, kdy dojde k nálezu věci více osobami. Tyto osoby pak mají k nálezu stejná práva a povinnosti. Dle § 1062 NOZ je za spolunálezce považován i ten, kdo věc zpozoruje a snaží se ji dostihnout, třebaže se jí dříve uchopil někdo jiný. Jelikož jsou spolunálezci oprávněni i zavázáni společně a nerozdílně, nebude rozhodující, zda o nálezné požádají oba nebo jen jeden z nich. Když ovšem o nálezné požádá jen jeden z nich a tomu bude i nálezné vyplaceno, mají ostatní spolunálezci vůči tomuto spolunálezci nárok na regres.²¹⁸

Obdobně jako u předchozí právní úpravy občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., i zde je režim věcí zakopaných, zadržovaných či jinak skrytých²¹⁹ řešen příslušnými ustanoveními o věcech ztracených (§ 1063 NOZ). Občanský zákoník pouze stanoví odlišnosti od této obecné úpravy. Předně je nález ohlašován nejen obci, ale i vlastníkovu pozemku, na kterém byla věc nalezena. Toto je rovněž rozdíl oproti dřívější úpravě, kdy nálezce takovou povinnost neměl – vlastník pozemku se na takovém nálezu nikterak neparticipoval. Další odchylku lze spatřovat v případě nároku na nálezné, když toto nálezci nepřisluší vždy. Nárok na nálezné nevzniká tehdy, když vlastník věci ji před okolními vlivy na určitém místě ukryl a o tomto místě věděl. Pouhé povědomí o tom, že v daném místě existuje nějaká skrytá věc, však nestačí a vlastník věci musí mít povědomí o tom, kde přesně, případně s jistou mírou přesnosti, se úkryt nachází. Současně se lze domnívat, jelikož to zákon výslovně neuvádí, že v případě rozporu, zda vlastník o skryté věci a jejím úkrytu věděl, bude důkazní břemeno ležet na vlastníkovu, nikoli na nálezci.²²⁰ Nálezné rovněž nebude nálezci náležet, pokud

²¹⁸ SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 271.

²¹⁹ Skrytá věc se od ostatních odlišuje tím, že do úkrytu dostala úmyslně, nikoliv náhodně.

²²⁰ SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).

byl k nalezení věci zjednán. V takovém případě bude oprávněn požadovat po osobě, která si jej k hledání najala, pouze sjednanou odměnu. O soukromoprávním ujednání k nálezu bude pojednáno samostatně v kapitole deváté této práce, a proto není na tomto místě úmyslně více rozpracováno.

I v záležitosti nabývání vlastnického práva je možné shledat rozdílnou úpravu. Pokud bude věc nalezena v nemovité věci, vlastnictví této nemovitosti bude hrát významnou roli, jelikož novým vlastníkem věci se stane buď nálezce nebo právě vlastník pozemku, na kterém byla věc nalezena. Pojmem „pozemek“ je třeba vnímat v širším slova smyslu. Bude pod ním zřejmě spatřována např. i skryš, jelikož věci mohou být ukryty i v movitých věcech, byť to není zákonem výslovně předpokládáno. Jak uvádí JUDr. Bohuslav Petr, pojem skryš je dosti vágní, jelikož pokaždé nemusí představovat věc v právním slova smyslu a jedná se v zásadě o místo, kde se skrytá věc konkrétně nachází (díra v zemi, případně součást věci hlavní sledující její právní osud).²²¹ Naopak JUDr. Ondřej Horák k tomuto zaujímá jiný postoj, když tvrdí, že skrytá věc se nestane součástí věci, v níž byla objevena, ani jejím příslušenstvím, a i nadále zůstává věcí samostatnou.²²² Judikatura k tomuto bohužel stále schází a až její vývoj ukáže, závěry kterého právního proudu jsou správné.

Rozhodující pro určení vlastnictví bude pak pouze ujednání těchto osob (nálezce a vlastníka pozemku) – kdo nabude vlastnické právo a kdo bude vyplacen. Lze si rovněž představit, že se tyto osoby dohodnou na spoluvlastnictví věci. Pokud se ovšem neshodnou, NOZ na tyto situace pamatuje, a přisuzuje nalezenou věc *ex lege* vlastníkovi pozemku, který poté vyplatí nálezci polovinu hodnoty nálezů. Nárok ve výši poloviny hodnoty nálezů je tedy podstatně vyšší, než nálezné v případě nálezů věcí ztracených. Navíc majetkový prospěch z nálezů nemá již jen nálezce, ale i vlastník pozemku – každému případně jedna polovina. Dle ustanovení § 1064 odst. 2 NOZ však může nalezená věc připadnout i do vlastnictví státu, kraje nebo obce, pokud tak stanoví jiný právní předpis. Za takovýto právní předpis lze považovat i zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové

²²¹ PETR, Bohuslav, *K nálezu věcí skrytých a otázce pokladu v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy, 22/2016, s. 788, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).

²²² HORÁK, Ondřej, „*Avšak poklad není částí gruntu a o akcesi nelze tudíž mluvit*.“ Ještě k nálezům věcí skrytých, Právní rozhledy, 3/2017, str. 98, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).

péči. Je otázkou, zda nebude třeba brát v potaz i jiné předpisy, jako jsou kupříkladu dekrety prezidenta republiky.²²³ Tomuto tématu bude věnována kapitola 6. této práce.

Stejně jako v případě nálezů, u kterých bude postupováno podle speciální právní úpravy – např. dle zákona o střelných zbraních a střelivu, i o právní úpravě nálezů podléhajících zákonu č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, již nebude na tomto místě pojednáno, jelikož těmto byla věnována samostatná kapitola 2.6.7. o předpisech upravujících archeologické nálezy a částečně se k nim ještě vrátíme v podkapitole týkající se tzv. štěchovického pokladu.

²²³ SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).

5. Trestněprávní důsledky neohlášení nálezů

V případě, kdy nebudou uskutečněné nálezy řádně a včas oznámeny, mohou být s tímto konáním, nebo spíše nekonáním, spojeny trestněprávní důsledky. Samotné téma postihů dle trestního, případně správního práva by vydalo na samostatnou práci. Jelikož mám ovšem za to, že alespoň rámcové nastínění problematiky je z hlediska této práce žádoucí a vhodné, je mu pozornost věnována, nicméně nebude záměrně zpracováno do podrobností.

V rámci občanského práva se neoznámeným nálezům věnuje § 1061 NOZ, který stanovuje, že: „*Nálezci, který nález neoznámí, přisvojí si jej nebo jinak poruší své povinnosti, nenáleží úhrada a nálezné, ani nemůže nález užívat nebo nabyt k němu vlastnické právo podle ustanovení tohoto zákona o nálezů. Tím není dotčena jeho povinnost nahradit škodu.*“ Nálezci tedy z pohledu soukromého práva nevznikne právo na nálezné a ani náhrada nákladů s tím spojených, nenabude vlastnické právo a není vyloučena náhrada škody. Z pohledu veřejného práva má však takovéto jednání závažnější důsledky. Dle hodnoty nalezené věci se bude jednat buď o postih dle správního práva či potrestání v souladu s předpisy práva trestního.

Z pohledu správního práva (zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích) se osoba²²⁴ dopustí přestupku tím, že si přisvojí cizí věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby.²²⁵ Korespondujícím trestným činem je trestný čin zatajení věci dle ustanovení § 219 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kterého se dopustí ten, kdo si přisvojí cizí věc nikoli nepatrné hodnoty, která se dostala do jeho moci nálezem, omylem nebo jinak bez přivolení osoby oprávněné. Hranice mezi přestupkem a trestným činem je stanovena částkou 10.000,- Kč.

Za přestupek je možné uložit pokutu do výše 50.000,- Kč. Pakliže je ovšem tento přestupek spáchán opakovaně po nabytí právní moci rozhodnutí o přestupku, je uložena pokuta do částky 70.000,- Kč. Dle ustanovení § 52 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, lze rovněž uložit omezující opatření a v případě přestupku spáchaného mezi osobami blízkými lze

²²⁴ Fyzická, právnická nebo podnikající fyzická osoba.

²²⁵ Ustanovení § 8 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

zahájit a případně v již zahájeném řízení pokračovat jen se souhlasem osoby přímo postižené spácháním přestupku (§ 79 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich).²²⁶

Prisvojením hodnotnějšího nálezu, tedy pokud hodnota cizí věci dosahuje částky nejméně 10.000,- Kč, bude naplněn formální znak trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 219 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Tím však není vyloučena ani odpovědnost pro trestný čin krádeže dle § 205 trestního zákoníku. „Rozdíl mezi krádeží a zatajením věci spočívá ve skutečnosti, zda pachatel při nálezu věci ví, komu patří, a zda ji odnímá z dispozice vlastníka. Cizí věc se může dostat do moci pachatele i omylem.“²²⁷ Tomu přisvědčila i judikatura Nejvyššího soudu České republiky²²⁸, která konstatovala, že jestliže je pachatelí známo, komu věc patří a oprávněný ji má v dispozici (kupř. má ji v dosahu či se pro ni může vrátit), bude se jednat o krádež. V situaci, kdy je pachatel přesvědčen, že se jedná o věc ztracenou, případně skrytou, a která není v moci oprávněné osoby, bude se jednat o trestný čin zatajení cizí věci.²²⁹ V závislosti na výši škody²³⁰ bude pachatel potrestán odnětím svobody (v nejpřísnější sazbě až na osm let), zákazem činnosti či peněžitým trestem.

Správních deliktů je možné se dopustit i dle speciálních právních předpisů. Již v kapitole 2.6.4. Horní úprava, báňské předpisy a lesní zákon, byly uvedeny postihy v případě nedodržení zákonných pravidel pro ohlášení nálezu či neoprávněného sběru. Například podle ustanovení zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, je za přestupek uložena pokuta až do výše 50.000,- Kč pro fyzickou osobu, resp. 2.000.000,- Kč pro právnickou či podnikající fyzickou osobu.²³¹ Dle § 19 odst. 1 zákona

²²⁶ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích. Komentář*. 2. vydání, 2020, Praha: C. H. Beck, s. 981-990, Nakladatelství C. H. Beck, dostupné z www.beck-online.cz.

²²⁷ Tamtéž s. 981-990.

²²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn.: 8 Tdo 342/2008.

²²⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1961-1969, Nakladatelství C. H. Beck, dostupné z www.beck-online.cz.

²³⁰ Ustanovení § 138 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, stanoví, že rozumí škodou nikoli nepatrnou škoda dosahující částky nejméně 10 000 Kč, škodou nikoli malou škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč, větší škodou škoda dosahující částky nejméně 100 000 Kč, značnou škodou škoda dosahující částky nejméně 1 000 000 Kč a škodou velkého rozsahu škoda dosahující částky nejméně 10 000 000 Kč.

²³¹ Ustanovení §§ 44 a 44a zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě.

č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), je každý oprávněn vstupovat do lesa a sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou klest, která leží na zemi. Z důvodu nejasnosti termínů „vlastní potřeba“ a „klestí“ vznikají mezery, které pak v praxi nahrávají zejména nepoctivým česačům lesních plodů, kteří bohužel z důvodu neurčitosti zůstávají často nepotrestáni.²³² Ten, kdo vykonává právo myslivosti, ačkoli mu toto právo nesvědčí, jelikož se pak dopouští trestného činu pytláctví.²³³ Závěrem ještě zmíním přestupky spáchané dle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. V souladu s §§ 35 a 39 předmětného zákona se osoby, které nedisponují oprávněním provádět archeologický průzkum, avšak hledají poklad a k tomuto kupříkladu užijí detektor kovů nebo jiný obdobný prostředek, dopustí nelegálního archeologického výzkumu²³⁴ a mohou být postiženy pokutou do výše 4.000.000,- Kč a zákazem činnosti až na dva roky.²³⁵ Ohledně užití detektoru kovů nebo jiného obdobného prostředku, čímž se má nálezce dle stanoviska Ministerstva kultury dopustit nelegálního archeologického výzkumu, je ovšem třeba na tomto místě zopakovat, že ministerstvo není oprávněno vydávat závazné stanovisko, a proto i případné udělení sankcí dle tohoto zákona by v těchto případech mohlo být sporné. V této práci jsem opakovaně vyjevila názor, že neodměňování nebo dokonce trestání nálezců s detektory kovů či jinými prostředky, kteří se zachovají čestně a nález řádně oznámí, čímž zachovají jeho hodnotu a hodnotu místa nálezů, považuji za velmi neblahý a společensky nežádoucí jev, který by měl být co možná nejrychleji napraven, tak aby Česká republika zbytečně nepřicházela o cenné kulturně historické dědictví a s tím spojené informace o našich předcích. Tyto mají (zpravidla) mnohem vyšší hodnotu, než která by byla vyplacena nadšeným hledačům pokladů, kteří, pokud by bylo náležité a odměna postavena tak, že by měli právní jistotu, že je, při dodržení nastavených pravidel, obdrží, měli velkou motivaci s nálezem zacházet tak, abych nedošlo k jejich případnému poškození. V rámci kapitoly osmé rigorózní práce se tomuto tématu budu ještě částečně věnovat.

²³² PETR, Bohuslav in SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 255.

²³³ SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5, s. 261.

²³⁴ Stanovisko Ministerstva kultury, odbor památkové péče, ve věci nálezného za archeologický nález ze dne 26. 7. 2007, č. j.: 9711/2007.

²³⁵ Ustanovení §§ 35 a 39 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

6. Benešovy dekrety ve vztahu k nálezu a náleznému

V závěru čtvrté kapitoly této práce jsem uváděla, že je třeba brát v potaz, v případě nálezů a nálezného, i jiné předpisy, kterými mohou být např. dekrety prezidenta republiky. S ohledem na okolnosti spojené s koncem druhé světové války a případných nálezů z té doby, je tedy třeba podívat se i na platnost a dosah tzv. Benešových dekretů.

Během druhé světové války a krátce po jejím skončení byly vydávány dekrety prezidenta dr. Edvarda Beneše.²³⁶ Dekretální činnost československé exilové vlády probíhala nejprve v zahraničí, s blížícím se koncem války se pak činnost přesunula na území Československa.²³⁷ Tato činnost exilové vlády navazuje na československý právní řád před zářím roku 1938. Dekrety jsou považovány za akty vydávané formou právního předpisu s mocí zákona a jako takové jsou nedílnou součástí československého právního řádu. Od jejich vydání budí emoce, je ovšem třeba tyto právní dokumenty po obsahové stránce posuzovat v časovém kontextu, kdy a za jakých okolností byly vydávány. Svým obsahem zasahovaly do různých oblastí, za tu hlavní je však možné považovat zásah do vlastnických práv. Ke změnám v oblasti vlastnického práva došlo zejména dekretem prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa a dekretem č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.²³⁸ Konfiskace majetku byla pak prováděna *ex lege* a bez náhrady. Ačkoli byla dána možnost prokázat splnění podmínek pro poskytnutí výjimky z postihu, tedy vyvrátit právní domněnku, často docházelo k uplatňování tzv. kolektivní odpovědnosti vůči skupinám určitých národností.²³⁹

V této oblasti byl rovněž relevantní dekret prezidenta ze dne 31. srpna 1945 č. 54/1945 Sb., o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry, který byl vydán v reakci na výzvu Velké

²³⁶ Celkem bylo vydáno 144 dekretů (v zahraničí 46 dekretů, v Československu 98 dekretů).

²³⁷ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0755-2, s. 186-187.

²³⁸ HRDINA, Pavel, HARTMANOVÁ, Hedvika, *Ležící pozůstalost a konfiskační dekrety*, Právní rozhledy 3/1998, s. 120, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 28. 1. 2021).

²³⁹ WINKLER, Pavel, *Dekrety prezidenta republiky z období 1940-1945* In: *Právní aspekty odsunu sudetských Němců*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1995, s. 21-30.

Británie, USA a Francie po zahájení pařížské reparační konference v roce 1945, a to ke stanovení válečných škod. Z hlediska československého práva položil tento dekret prezidenta právní základ k soupisu válečných škod za účelem určení nároků na reparace a jejich odškodnění.²⁴⁰ Podle § 1 odst. 1 tohoto dekretu „*se vyšetřují a zjišťují škody, které v době po 17. září 1938 utrpěli českoslovenští státní občané v obvodu zemí České a Moravskoslezské nebo v cizině na životě, těle nebo na zdraví (usmrčením, vězněním, internováním, deportováním, zlým nakládáním a pod.) nebo odcizením, zavlčením mimo státní území, zabráním, zničením, poškozením nebo jinakou ztrátou věcí movitých nebo nemovitých anebo jiným způsobem (na výdělku, důchodu a pod.)*“, které byly způsobeny zejména válečným činem, při okupaci Československé republiky nebo teroristickými akcemi. Toto se vztahovalo i na právnické osoby (či jiným souborům osob a majetkovým podstatám), jejichž sídlo je v obvodu zemí České nebo Moravskoslezské.²⁴¹

Zmíněné dekrety (dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. a dekret č. 108/1945 Sb.) se nevztahovaly pouze na osoby německé či maďarské národnosti, ale na všechny tzv. zrádce, kolaboranty či osoby státně nespolehlivé. Dekrety pamatovaly jak na konfiskaci majetku fyzických osob, ale i osob právnických – jejich primárním účelem bylo postihnoutí majetku německého a maďarského státu, případně těch právnických osob, které se podílely na vedení druhé světové války nebo sloužily nacistům.²⁴²

Jak jsem již uvedla, vydání a existence tzv. Benešových dekretů byly v průběhu doby předmětem nejrůznějších zpochybňování a napadání jejich platnosti, zejména se strany sudetoněmeckých sdružení, která požadovala zrušení dekretů. Posledním obdobím, kdy se dekrety prezidenta dostaly do popředí nejen právní, ale i politické debaty, byla přístupová jednání České republiky do Evropské unie a následně ještě v souvislosti s ratifikací tzv. Lisabonské smlouvy. Nejdříve je třeba uvést, že z důvodu existence Benešových dekretů byla v roce

²⁴⁰ Dekrety prezidenta republiky z hlediska současnosti, dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/dekrety-prezidenta-republiky-z-hlediska-soucasnosti-2039/> (cit. ze dne 7. 2. 2021).

²⁴¹ Ustanovení § 1 dekretu prezidenta č. 54/1945 Sb., o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry.

²⁴² JECH, Karel. *Němci a Maďaři v dekretach prezidenta republiky: <>Deutschen und Magyaren in den Dekreten des Präsidenten der Republik : studie a dokumenty 1940-1945*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003. ISBN 80-7239-132-1, s. 62.

2002 ustavena Evropskou komisí skupina expertů vedená prof. J. A. Froweinem, která měla za úkol zhodnotit otázku souladu dekretů s hodnotami práva evropských společenství. Závěrem zkoumání bylo zjištění, že dekrety nezakládají právní překážku vstupu České republiky do Evropské unie²⁴³, není vyžadováno jejich zrušení nebo zrušení legislativy s nimi související, a že vyvolaný spor o dekrety je spíše otázkou politickou a historickou o legalitě a legitimitě odsunu československých Němců po válce. Zákonnost podle závěrů komise je třeba vyvozovat z politických základů a zákonů aktuálních v době jejich posuzování, nikoli z postavení Československa po roce 1945.²⁴⁴ K problematice platnosti dekretů prezidenta se věnovala i Poslanecká sněmovna České republiky, která v dubnu roku 2002 odhlasovala jednomyslně, že tzv. Benešovy dekrety jsou součástí právního řádu České republiky.²⁴⁵ V případě tzv. Lisabonské smlouvy pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství projevil tehdejší prezident republiky Václav Klaus obavu, že přijetím této smlouvy dojde k prolomení Benešových dekretů a žádal o výjimku z uplatňování Listiny základních práv EU pro občany České republiky. Z důvodů její možné protiústavnosti se Lisabonské smlouvě věnoval k podnětu senátorů i Ústavní soud České republiky, který vyslovil názor, že po posouzení smlouvy je možné konstatovat, že smlouva je v souladu s ústavním pořádkem České republiky a prezident republiky ji tedy následně podepsal.²⁴⁶ Ohledně výjimky pro Českou republiku z Listiny základních práv EU lze říct, že byla vyjednána jako tzv. opt-out. Jedná se spíše o politickou dohodu, na základě které Česká republika přistoupila k již vypracovanému Protokolu č. 30²⁴⁷ o uplatňování Listiny základních práv EU. Obava o prolomení Benešových dekretů, čímž by byla dána možnost retroaktivního přezkumu a nového majetkového poválečného uspořádání, se ukázala jako mylná, nevycházejíc z právního posouzení věci, avšak z případného zneužití práva jako nástroje politiky. Jako zásadní důkaz k tomuto tvrzení je zejména uváděno, že právní předpisy Evropské unie nemají zpětnou

²⁴³ Česká republika vstoupila do Evropské unie 1. května roku 2004.

²⁴⁴ BLAIVE, Muriel a Georges MINK, ed. *Benešovy dekrety: budoucnost Evropy a vyrovnání se s minulostí*. Praha: CeFRoS, 2003. ISBN 80-86569-65-9, s. 28, 57.

²⁴⁵ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0755-2, s. 400-401.

²⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2009, č. 387/2009 Sb.

²⁴⁷ Protokol č. 30 si společně vyjednalo Polsko a Velká Británie a byl schvalován v rámci ratifikace Lisabonské smlouvy. Výjimku si tyto státy vyjednaly řádnou formou protokolu k Lisabonské smlouvě, na rozdíl od České republiky, která nejdříve výjimku nepožadovala a uplatňovala ji až ex post.

účinnost. Nadto článek 345 Smlouvy o fungování Evropského společenství, zakotvuje zásadu, že: „*Smlouvy se nijak nedotýkají úpravy vlastnictví, uplatňované v členských státech.*“ a Protokol č. 30 není nikterak zacílen na majetková práva.²⁴⁸

Z hlediska předmětu této práce se však budu věnovat zejména dekretu č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fonděch národní obnovy ze dne 25. října 1945. V oblasti majetkových práv se jedná o jeden z nejdůležitějších dekretů. Cílem a účelem dekretu bylo konfiskování movitého a nemovitého majetku, včetně práv majetkových, jako jsou pohledávky, cenné papíry, vklady a práva nehmotná, který byl ke dni faktického skončení německé a maďarské okupace nebo ještě stále je ve vlastnictví subjektů vyjmenovaných v citovaném dekretu. Jak již bylo uvedeno, konfiskace probíhala *ex lege* a bez náhrady ve prospěch Československé republiky.²⁴⁹

Osoby, jejichž majetku se konfiskace týkala, byly v § 1 odst. 1 dekretu rozděleny do tří skupin. Do první skupiny byly zařazeny právnické osoby – Německá říše, Maďarské království, osoby veřejného práva podle německého nebo maďarského práva, německé strany nacistické, maďarské politické strany a další německé a maďarské právnické osoby. Druhou skupinou byly fyzické osoby německé a maďarské národnosti, vyjma těch osob, které se neprovinily vůči českému a slovenskému národu, zůstaly věrné Československu, bojovaly za osvobození či samy trpěly nacistickým či fašistickým terorem. Do třetí skupiny patřily fyzické osoby, ale takové, které: „*vyvíjely činnost proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-republikánské státní formě, bezpečnosti a obraně Československé republiky, které k takové činnosti podněcovaly nebo jiné osoby svěsti hleděly, záměrně podporovaly jakýmkoliv způsobem německé nebo maďarské okupanty nebo které v době zvýšeného ohrožení republiky*“ a další takové osoby ve smyslu § 18 velkého retribučního dekretu.²⁵⁰ Nejednalo se tedy pouze o osoby německé a maďarské národnosti, ale

²⁴⁸ FOREJTOVÁ, Monika, *Výjimky z Listiny základních práv EU pro ČR?* dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/vyjimky-z-listiny-zakladnich-prav-eu-pro-cr#note-4> (cit. ze dne 26. 1. 2021).

²⁴⁹ KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. "Benešových dekretů": dekrety prezidenta republiky 1940-1945.* Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1, s. 313-316.

²⁵⁰ Dekret prezidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech.

o všechny osoby, které se proti československému státu provinily a byly označeny za zrádce, kolaboranty či osoby státně nespolehlivé – tedy i Čechů, kteří se dopouštěli trestné činnosti proti státu a podíleli se na nacistických zločinech.²⁵¹

Jak uvedeno shora, předmětem konfiskace byly všechny nemovité věci jako jsou domy, pozemky apod.; dále se jednalo o majetek movitý (např. šperky); a majetková práva jako jsou veškeré pohledávky (např. typu pohledávky z náhrady škody), cenné papíry (např. státní dluhopisy, obligace, akcie, losy) vklady a podíly na obchodních společnostech, různá oprávnění a práva, jako např. vkladní knížky, právo na ochranné známky apod. Uvedený majetek pak podléhal konfiskaci v případě, že tento měl vztah k území Československé republiky, případně byl přímo umístěn na tomto území, a to bez ohledu na bydliště, pobyt nebo sídlo osoby, jejíž majetek byl konfiskován.²⁵²

Předmětem konfiskace naopak nebyl movitý majetek osobní povahy, který byl nezbytný k uspokojení základních životních potřeb či k výkonu zaměstnání. Za takový majetek byly například považovány potraviny, oděvy, prádlo, peřiny, domácí náradí či nástroje. Dále nebyl za předmět konfiskace považován majetek, který v období od 29. září 1938 pozbyly osoby nepatřící do výše uvedených skupin v důsledku okupace nebo politické, rasové či národní perzekuce. Pokud byl majetek ve spoluvlastnictví, měli spoluvlastníci, kteří nespádali do vyjmenovaných skupin, možnost žádat o poskytnutí náhrady. Pro správu konfiskovaného majetku byly dekretem zřízeny Fondy národní obnovy. Byly zřízeny jako samostatné právnické osoby za účelem spravování svěřeného majetku ve prospěch státu s tím, že podléhaly kontrole ministerstva financí a nejvyššího účetního a kontrolního úřadu.²⁵³

Ohledně konfiskačních dekretů je ještě třeba zdůraznit, že dekrety prezidenta republiky jsou integrální součástí československého, resp. českého

²⁵¹ PAVLÍČEK, Václav, *O dekretch prezidenta republiky* In: *Právní aspekty odsunu sudetských Němců* / Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1995, s. 30.

²⁵² PALEČKOVÁ, Drahomíra. *Konfiskace nepřátelského majetku podle dekretu prezidenta republiky ze dne 25. října 1945, čís. 108 Sb.* V Praze: Státní tiskárna, 1946. Příručky pro národní výbory, s. 31-32.

²⁵³ Srov. JECH, Karel, KAPLAN, Karel, *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945: dokumenty*. 2. opr. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-115-1, s. 844 a SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0755-2, s. 195.

právního řádu, kdy jejich forma a způsob vydávání byly pouze vynucenou reakcí na německou agresi a útlak, které eskalovaly v druhou světovou válku a faktické znemožnění výkonu činností předpokládaných ústavou pro jednotlivé orgány.²⁵⁴ Po skončení druhé světové války byly navíc v březnu 1946 dekrety ratifikovány Prozatímním Národním shromážděním Československé republiky ústavním zákonem č. 57/1946 Sb., kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekrety presidenta republiky, ze dne 28. 3. 1946. Tímto ústavním zákonem tak byla potvrzena platnost všech dekretů prezidenta a současně byly od jejich počátku prohlášeny za zákony a ústavní dekrety za ústavní zákony, čímž byla zajištěna právní jistota a kontinuita Československa a jeho právního řádu. Nadto byl postup československé vlády v souladu s mezinárodními ujednáními přijatými Postupimskou dohodou ze dne 2. 8. 1945 a Pařížskou reparační dohodou, která uznala právo Československa na konfiskaci německého majetku.²⁵⁵ Legalita a legitimita vydání prezidentských dekretů byla rovněž opakovaně konstatována v nálezech Ústavního soudu. Nálezem Ústavního soudu sp. zn.: Pl. ÚS 14/94 byl zamítnut návrh na zrušení dekretu č. 108/1945 Sb., s odůvodněním, že: „*Právní vztahy těmito akty založené jsou tak nejen důsledkem válečných událostí, ale jsou současně i výsledkem legálně projevené československé (české) zákonodárné moci, sledující odstranění škod vzniklých důsledkem mimořádných poměrů z doby nesvobody, a proto jim přísluší ochrana vyplývající z předpisů československého (českého) právního řádu.*“ A dále že: „*...normativní akt již splnil svůj účel a po dobu více než čtyř desetiletí již nezakládá právní vztahy a nemá tedy již nadále konstitutivní charakter, nelze dnes za uvedené situace zkoumat jeho rozpor s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou...,neboť takový postup by postrádal jakoukoli právní funkci. Opačný postup by zpochybnil princip právní jistoty, jenž je jednou ze základních náležitostí současných demokratických právních systémů.*“²⁵⁶ Jednalo se o jedinou možnost, jak vydávat rozhodnutí s právní silou a mocí zákona²⁵⁷ a v Evropě nebyl tento postup nikterak výjimečný,

²⁵⁴ PAVLÍČEK, Václav. *O české státnosti: úvahy a polemiky*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0489-2, s. 222.

²⁵⁵ MATĚJKA, Dobroslav, *Právní aspekty odsunu sudetských Němců: sborník*. 2., upr. a dopl. vyd. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. ISBN 80-85864-19-3, s. 10, 23-28.

²⁵⁶ Např. nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 1995, sp. zn.: Pl. ÚS 14/94 (nález byl vyhlášen pod č. 55/1995 Sb.), kterým zamítl návrh na zrušení dekretu prezidenta č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.

²⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 1995, sp. zn.: Pl. ÚS 14/94 (nález byl vyhlášen pod č. 55/1995 Sb.).

obdobnou praxi využívaly i ostatní státy, kterými byly kupříkladu Francie, Norsko, Polsko, Lucembursko nebo Belgie.²⁵⁸

Se závěry Ústavního soudu co do legality a legitimacy vydávání prezidentských dekretů se ztotožňují, avšak závěr, že dekreta již nadále nemohou zakládat právní vztahy považují za sporný. Spornost spatřují zejména v případě, kdy by byly na území České republiky nalezeny věci z druhé světové války, které byly původně ve vlastnictví osob, jejichž majetek byl zkonfiskován. Podle tohoto platně vydaného dekretu jsou takovéto věci již od okamžiku konfiskace ve vlastnictví Československé, resp. České republiky, ale neznamena to, že by nebyly tyto dekreta schopny zakládat právní vztahy. Toto může být významné zejména v případě, pokud by se někomu skutečně podařilo nalézt tzv. štěchovický poklad. Pakliže by se totiž jednalo o předměty, které byly na základě těchto dekretů prezidenta zkonfiskovány, platilo by, že se od počátku účinnosti předmětného dekretu staly vlastnictvím České republiky. V takovém případě by se nyní jednalo o věc sice skrytou, nicméně s vlastníkem. Pokud by došlo k jejímu nález, měl by nálezce, za splnění dalších zákonných podmínek, tedy vůči státu nárok na zákonné nálezné.

²⁵⁸ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekreta: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0755-2, s. 317.

7. Mezinárodní právo a právo EU v oblasti nálezů a nálezného

Ke komplexnímu posouzení nálezů a práva na nálezné je ještě třeba zmapovat mezinárodněprávní úpravu a úpravu práva Evropské unie. Nejdříve se budu věnovat relevantním mezinárodním úmluvám, na které bude navazovat právní úprava EU a v závěru kapitoly se zaměřím na mezinárodní soudní praxi.

7.1. Mezinárodní právo

7.1.1. Dohoda č. 150/1947 Sb., o reparacích od Německa, o založení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata

V reakci na druhou světovou válku byla v Paříži po jejím konci, konkrétně 21. prosince 1945, sjednána dohoda č. 150/1947 Sb., o reparacích od Německa, o založení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata (dále jen „dohoda o reparacích“).

Postupimskou dohodou ze dne 2. srpna 1945, neboli Závěrečným protokolem postupimské konference, bylo vedle rozhodnutí o odsunu německého obyvatelstva rozhodnuto i o německých reparacích v duchu usnesení jaltské konference. Dle tohoto bylo Německo nuceno v nejvyšší možné míře nahradit škody a útrapy způsobené Spojeným národům, za něž se německý lid nemůže vyhnout odpovědnosti (hlava IV.). Na tyto body Postupimské dohody navazuje dohoda o reparacích.²⁵⁹ Účel dohody bylo mezi zainteresovanými státy²⁶⁰, mezi které patřilo i Československo, spravedlivě rozdělit úhrn statků, které byly společně označovány jako reparace od Německa („německé reparace“) a zřízení Mezispojeneckého reparačního úřadu. Československo s dohodou o reparacích projevílo prostřednictvím prozatímního národního shromáždění souhlas dne 30. ledna 1946.²⁶¹

²⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 1995, sp. zn.: Pl. ÚS 14/94 (nález byl vyhlášen pod č. 55/1995 Sb.).

²⁶⁰ Vlády Albánie, Spojených států amerických, Austrálie, Belgie, Kanady, Dánska, Egypta, Francie, Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku, Řecka, Indie, Lucemburska, Norska, Nového Zélandu, Nizozemska, Československa, Jihoafrické Unie a Jugoslávie.

²⁶¹ Dohoda č. 150/1947 Sb., o reparacích od Německa, o založení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata.

Dohoda o reparacích položila základ k vyřešení otázek spojených s německými reparacemi. Reparační nároky, které měla každá z osmnácti zemí obdržet z německých reparací, byly určeny touto dohodou s tím, že tyto země byly, v souladu se závěry Postupimských dohod, odkázány na německé reparace v západních okupačních pásmech Německa.²⁶² Dohodou o reparacích byly tedy v části I. článku 1 pro signatární vlády stanoveny procentuální podíly na německých reparacích, a to v rámci kategorií A a B. Do kategorie A jsou zahrnuty všechny druhy německých reparací vyjma těch, které jsou zahrnuty v kategorii B, do které patří všechno průmyslové a jiné provozní zařízení odvezené z Německa, jakož i námořní obchodní lodě a plavidla pro vnitrozemskou dopravu. Pro Československo se v rámci kategorie A (ve vztahu k německému majetku v cizině) jednalo o 3,00 % a v kategorii B (ve vztahu k průmyslovému majetku v tehdejším západním Německu) o 4,30 %.

Zásadním ustanovením dohody o reparacích je zejména část I. článek 6, konkrétně odstavce A a D. V souladu s odstavcem A: „*Každá signatární vláda si ponechá formou, již si sama zvolí, německý nepřátelský majetek v její pravomoci, nebo bude jím disponovati takovým způsobem, aby se nemohl vrátiti do německého vlastnictví neb pod německou kontrolu, a odečte tento majetek od svého podílu na reparacích (a to čistou hodnotou bez dlužných daní, břemen a správních výloh, jiných věcných břemen váznoucích na určitých kusech majetku a zákonitých smluvních nároků proti bývalým německým vlastníkům tohoto majetku).*“ Odstavec D článku 6 byl do dohody o reparacích zahrnut na návrh Československa a navazuje na odstavec A. Tímto odstavcem došlo k mezinárodně právnímu stvrzení konfiskace německého nepřátelského majetku. Judikatura SRN pod pojem „německý majetek“ výslovně podřadila i majetek sudetských Němců²⁶³. Obdobně se vyjádřil i Nejvyšší rakouský soud, který československá poválečná konfiskační opatření označil za právoplatná (kupř. rozsudek ze dne 19. 11. 1958 č. 27 Cg 407/57). Smluvním státům, mezi kterými bylo i Československo, tedy vzniklo právo na část německých reparací, kdy toto mělo

²⁶² Dekrety prezidenta republiky z hlediska současnosti, dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/dekrety-prezidenta-republiky-z-hlediska-soucasnosti-2039/> (cit. ze dne 7. 2. 2021).

²⁶³ Dle smlouvy č. 300/1938 Sb., mezi Česko-Slovenskou republikou a Německou říší o otázkách státního občanství a opce ze dne 20. 11. 1938 jsou za německé státní příslušníky považováni i sudetští Němci (toto občanství nepozbyli ani po kapitulaci Německa) a tudíž i jejich majetek byl považován za majetek německý.

být uspokojeno z německého majetku, který byl zanechán a zabaven na území republiky.²⁶⁴

K oprávněnosti majetkových sankcí, tj. konfiskaci majetku, se, jak již bylo uvedeno, vyjádřil i Ústavní soud České republiky ve svém nálezu ze dne 8. března 1995, sp. zn.: Pl. ÚS 14/94, když konstatoval, že má: „...*konfiskace nepřátelského majetku nejen vnitrostátní zákonný podklad v dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., připouštějícím vyvrátitelnost domněnky odpovědnosti, a navíc sice působícím ex lege, ale jen vůči těm osobám, ohledně nichž bylo pravomocně rozhodnuto, že jsou splněny podmínky pro konfiskaci podle tohoto dekretu (§ 1 odst. 4), ale je založena i na mezinárodním konsensu vyjádřeném v již citovaných dokumentech postupimské konference a pařížského ujednání. Nešlo tedy o svévolné zbavení majetku, jehož nepřípustnost byla stanovena až v článku 17 Všeobecné deklarace lidských práv. Také uvedený moment svévole sehrává při úvahách o oprávněnosti konfiskace majetku nepřátel důležitou roli; poukazuje totiž na legitimitu zbavení majetku tehdy, nelze-li, vedle splnění dalších podmínek, takový akt považovat za svévolný. O tom, že na straně Československa v kontextu válečných událostí i postojů vítězných mocností nešlo o takovou svévoli, o pouhé "zahalení se" do roucha obecného zájmu, porušujícího však ve skutečnosti základní práva jednotlivce, lze sotva pochybovat.*“²⁶⁵

Československo bylo vyzváno ke stanovení válečných škod, které v souladu s dekretem prezidenta č. 54/1945 Sb., o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry, vyčíslilo v celkové výši 19 471,6 mil. \$. K úhradě škod ovšem došlo jen v nepatrné výši, a to 91,3 mil. \$, tedy zhruba 0,4 %, a částka ve výši 19 380,3 mil. \$ zůstala neuhrazena a nekryta. V roce 1959 v Bruselu učinila československá delegace na závěrečném jednání Mezispojeneckého reparačního úřadu prohlášení, jímž si

²⁶⁴ Dekrety prezidenta republiky z hlediska současnosti, dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/dekrety-prezidenta-republiky-z-hlediska-soucasnosti-2039/> (cit. ze dne 7. 2. 2021).

²⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 1995, sp. zn.: Pl. ÚS 14/94 (nález byl vyhlášen pod č. 55/1995 Sb.).

vláda Československa vyhradila uplatnění všech práv na odčinění všech válkou způsobených škod.²⁶⁶

7.1.2. Úmluva o řešení záležitostí vzešlých z války a okupace (tzv. Převodní smlouva)

S výše uvedenou dohodou o reparacích souvisí i Úmluva o řešení záležitostí vzešlých z války a okupace (tzv. Převodní smlouva), která vzešla v platnost 5. května 1955. Tato dohoda byla v roce 1952 uzavřena mezi USA, Francií, Velkou Británií a Spolkovou republikou Německo v Bonnu v návaznosti na dřívější výnosy o reparacích a náhradách škod způsobených Německem v druhé světové válce, zejména prostřednictvím zabaveného majetku. V Bonnu ovšem nebyla uzavřena jen tato dohoda a všechny se pak staly v modifikované formě součástí tzv. Pařížských dohod z roku 1954. Na základě Pařížských dohod získala SRN zpět státní suverenitu a současně se v článku 3 kapitoly VI. této úmluvy zavázala, že v budoucnu nevznese žádných námitek proti opatřením, která byla či budou provedena proti německému majetku v zahraniční nebo jinému majetku, který byl zabaven za účelem reparace nebo restituce; dále nebudou ze strany SRN vznášeny námitky vůči nakládání s tímto majetkem, který byl pro účely reparace či restituce zabaven v důsledku válečného stavu anebo na základě dohod, které uzavřely nebo uzavřou mocnosti s jinými státy (např. Pařížská dohoda o reparacích). Převodní úmluva současně obsahovala závazek SRN, že nepřipustí, aby němečtí občané podléhající pravomoci SRN vznesli jakékoliv nároky vyplývající z opatření, která byla provedena z důvodu existence válečného stavu v Evropě se signatárními vládami Deklarace spojených národů ze dne 1. ledna 1942 (případně vládami, které k deklaraci přistoupily anebo těmi vládami, které byly ve válečném stavu s Německem či vládami jmenovitě uvedenými Převodní smlouvě – mezi tyto patří i Československo), a to ani proti těmto státům, ale ani proti jejich občanům.²⁶⁷

²⁶⁶ Dekrety prezidenta republiky z hlediska současnosti, dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/dekrety-prezidenta-republiky-z-hlediska-soucasnosti-2039/> (cit. ze dne 7. 2. 2021).

²⁶⁷ Srov. Dekrety prezidenta republiky z hlediska současnosti, dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/dekrety-prezidenta-republiky-z-hlediska-soucasnosti-2039/> (cit. ze dne 8. 2. 2021) a ŠTURMA, Pavel, *Rozsudek MSD ve věci určitého majetku*, Právní zpravodaj, 5. 4. 2005, s. 14, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 8. 2. 2021).

Ačkoli byla Převodní úmluva původně zamýšlena jako dočasná do doby, než bude problém reparací finálně vyřešen mírovou smlouvou mezi Německem a jeho bývalými nepřáteli, k uzavření této mírové smlouvy však nikdy nedošlo. Definitivní vyřešení přišlo až s uzavřením Smlouvy o konečném urovnání ve vztahu k Německu ze dne 12. září 1990 v Moskvě, která je často označována jako „smlouva 2+4“. Na jednání bylo stanoveno, že tzv. Převodní úmluva skončí současně se vstupem v platnost této smlouvy²⁶⁸ s tím, že článek 3 odst. 1 a 3 kapitoly VI. ovšem zůstane i nadále v platnosti.²⁶⁹

7.1.3. Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (99/2000 Sb. m. s.)

Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (99/2000 Sb. m. s.), označovaná jako Maltská konvence, byla přijata v lednu 1992 v Maltské Vallettě s tím, že Českou republikou byla podepsána dne 17. prosince 1998 ve Štrasburku, a Parlamentem ČR následně ratifikována dne 22. března 2000. Signatáři této Úmluvy jsou členské státy Rady Evropy a ostatní státy – smluvní strany Evropské kulturní úmluvy.

Úkolem a cílem úmluv je dosáhnouti jednoty mezi jejími členy zejména v ochraně a naplňování ideálů a zásad, jež jsou jejich společným archeologickým dědictvím, které je základním prvkem pro poznávání minulosti celého lidstva. Evropské archeologické dědictví je však ohroženo poškozováním způsobeným narůstajícím počtem tajných či nevědecky prováděných vykopávek, velkých rozvojových projektů, přirozenými riziky a nedostatečnou informovaností veřejnosti.²⁷⁰

Za součást archeologického dědictví jsou považovány „veškeré pozůstatky a objekty a jakékoli jiné stopy po lidstvu z minulých období; jejichž uchování a studium umožňuje vysledovat vývoj historie lidstva a jeho vztah k přirozenému prostředí; o nichž jsou hlavními zdroji informací vykopávky nebo objevy a další metody výzkumu lidstva; které jsou situovány na jakémkoli místě, které spadá pod

²⁶⁸ V platnost vešla dnem 15. 3. 1991.

²⁶⁹ ŠTURMA, Pavel, *Rozsudek MSD ve věci určitého majetku*, Právní zpravodaj, 5. 4. 2005, s. 14, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 8. 2. 2021).

²⁷⁰ Preambule Úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy.

*jurisdikci Stran.“ A dále: „stavby, konstrukce, skupiny budov, zastavěná území, movité objekty, památky dalšího druhu a také jejich související prostředí nacházející se jak na souši, tak pod vodou“.*²⁷¹

Strany úmluvy se dále mj. zavázaly k vedení soupisu archeologického dědictví nebo zaručení toho, aby archeologické výzkumy byly vědecky smysluplné, byly zpracovány soupisy a mapy archeologických lokalit či se uskutečňovala výměna informací o prováděných archeologických výzkumech a vykopávkách, včetně spolupráce na mezinárodních výzkumných programech. Rovněž panuje zájem na ochraně informací souvisejících s archeologickým dědictvím, a proto úmluva strany navrhuje k práci s veřejností, aby se zvyšovalo povědomí veřejnosti a tomto dědictví, a v případě nálezů byly tyto řádně oznámeny, aby nedocházelo ke zbytečným ztrátám jak samotných nálezů, ale i míst, kde byly uskutečněny.²⁷² V rámci informování veřejnosti by dále mělo docházet ke vzdělávacím aktivitám o hodnotě archeologického dědictví a vystavování předmětů tak, aby se zvyšovalo povědomí veřejnosti o naší minulosti. Tato činnost bude zpravidla prováděna archeologickými ústavy ve spolupráci s muzei a může se tak dít kupříkladu na výstavách či prostřednictvím odborných publikací.²⁷³

7.2. Stručné shrnutí mezinárodních úmluv a Benešových dekretů ve vztahu k nálezům

Na základě shora uvedeného docházím k závěru, že by případné nálezy věcí z druhé světové války na území České republiky, případly dle zmíněných mezinárodních dohod a úmluvy ve spojení s tzv. Benešovými dekrety, do vlastnictví České republiky. V takovém případě by tak i nálezní nálezcům vyplácela Česká republika.

7.3. Právo EU

V rámci zpracování této práce jsem se rovněž zaměřila na studium předpisů Evropské unie týkající se nálezů a případných nároků na nálezní.

²⁷¹ Článek 1 odst. 2 Úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy.

²⁷² Článek 2, 3, 7, 8 a 9 Úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy.

²⁷³ BUREŠ, Michal. *Management archeologického dědictví*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2014. ISBN 978-80-261-0378-3, s. 133.

Uzavírám, že ohledně nálezů mají jednotlivé státy EU svou vlastní vnitrostátní úpravu a žádná jednotná úprava pro členy EU tedy neexistuje.

7.4. Mezinárodní soudní praxe

Stejně jako u práva Evropské unie vztahující se k nálezům a případného nároku na nálezné, i v případě mezinárodní soudní praxe docházím k závěru, že žádná taková doposud není a veškeré spory vzniklé z institutu nálezu byly řešeny na úrovni jednotlivých států.

Určitý potenciál ke vzniku mezinárodního sporu týkajícího se nálezů a nálezného vidím v nálezech z období světových válek, které mohou zasahovat do vlastnických práv dotčených států. Dále připadá v úvahu, že v případě uskutečnění nálezu tzv. štěchovického pokladu, se budou např. státy jako Německo či Izrael domáhat vydání artefaktů zde nalezených. Je však otázkou, zda na ně budou mít nárok či nikoli. Konkrétně štěchovickému pokladu a s tím souvisejících právních otázek, které by jistě v případě jeho nálezu vyvstaly, se věnuji v kapitole 8.2. této práce.

8. Nálezy a nálezné – příklady z praxe

Pro dokreslení právní úpravy občanského práva a předpisů upravujících archeologické nálezy je na místě uvést i několik konkrétních případů, se kterými bylo možné se v praxi setkat a také jeden dosud nerealizovaný nález, který tolik víří emoce nejen ve společnosti osob zabývajících se děním po druhé světové válce.

8.1. Uskutečněné nálezy na území České republiky

8.1.1. Nález stříbrných mincí – Blanensko

První případ, kterému se budu věnovat, je nález stříbrných mincí datovaných do 16. století. Nález byl uskutečněn začátkem roku 2020 v lese na Blanensku. Nálezce užil při hledání detektor kovů a nejednalo se o náhodný nález. Naopak prováděl, dle výše zmíněného stanoviska Ministerstva kultury ze dne 26. 7. 2007, nelegální archeologický průzkum, a proto mu nebylo nálezné přiznáno. V tomto případě se jednalo o poctivého nálezce, když jakmile mu bylo zřejmé, že něco našel, v hledání nepokračoval a bezodkladně kontaktoval pracovníky Muzea Blanenska. Tím, že v hledání nepokračoval, tak neponičil místo nálezu a umožnil odborníkům zdokumentovat celou oblast nálezu. Oblast nálezu může být z hlediska kulturněhistorického mnohdy stejně hodnotná, jako samotný nález.²⁷⁴

Mám za to, že pokud se nálezce zachová tak, že ochrání nález a jeho místo, stejně jako to udělal nálezce v tomto případě, bylo by minimálně slušné, nálezné či odměnu nálezci přiznat. V daném případě měla Česká republika štěstí, nálezce o nálezné neusiloval, a navíc se zachoval čestně, nemusí tomu tak ovšem být vždy a ztráty pak na takových nálezech můžou být nedozírné. Každého totiž nemusí motivovat odměna, jak to nazvalo Muzeum Blanenska, ve formě volného vstupu do expozic tohoto muzea a možnost další spolupráce při plánovaných archeologických terénních průzkumech, kterou nálezci Muzeum Blanenska nabídlo.²⁷⁵

²⁷⁴ Objevil poklad a oznámil to, nálezné ale nedostane. Problémem je použití detektoru kovů, dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/blansko-poklad-stibrne-mince-jiri-pernica_2001161438_ako (cit. ze dne 16. 1. 2021).

²⁷⁵ Hledač našel poblíž Blanska poklad. Šedesátku stříbrných mincí zkoumají odborníci, dostupné z <https://www.blansko.cz/clanky/2020/01/hledac-nasel-pobliz-blanska-poklad-sedesatku-stibrnych-minci-zkoumaji-odbornici> (cit. ze dne 16. 1. 2021).

8.1.2. Nález mincí v Pardubickém kraji (Plchůvky na Choceňsku a Chýšť na Pardubicku)

Další unikátní nálezy jsou z Pardubického kraje. Jedná se o dva případy nálezů, a to nález mincí z let 1471 – 1616 nedaleko Plchůvek na Choceňsku z roku 2019 a nález stříbrných mincí z konce desátého století v katastru obce Chýšť na Pardubicku z roku 2015. Ačkoli se jedná o jeden kraj, v každém případě krajští radní postupovali, co do výše nálezného, odlišně.

Nejdříve bude popsán případ Plchůvek na Choceňsku. Zde nálezkyně ohlásila nález 461 mincí, jejichž kulturně historická hodnota byla oceněna na částku 892 tisíc. V tomto případě krajští radní, dle svých slov, postupovali podle schválených směrnic a nálezkyni bylo vyplaceno nálezné v souladu se zákonem o státní památkové péči – do výše ceny materiálu, je-li archeologický nález zhotoven z drahých kovů nebo jiných cenných materiálů – ve výši 10.200,- Kč (maximální výše podle obsahu stříbra a zlata v mincích).²⁷⁶ V tomto případě bylo postupováno striktně dle zákona, rozhodně se ale nedá říct, že by se jednalo o motivační ohodnocení řádně ohlášeného nálezu.

Ve druhém případě radní Pardubického kraje postupovali naprosto odlišně. Případ je od toho prvního vzdálený pouze čtyři roky a nálezce při něm objevil v listopadu 2015 v katastru obce Chýšť na Pardubicku stovky mincí zvaných denáry. Stejně jako v prvním případě, i v tomto se nálezce zachoval přesně tak, jak mu ukládá zákon a díky tomu bylo možné prozkoumat místo nálezu. Při tomto zkoumání navíc archeologové zjistili, že poklad je ale ještě početnější, než se zprvu zdálo. Pokud by kraj postupoval striktně podle zákona, nálezci by náleželo nálezné maximálně ve výši jedenácti tisíc korun českých, kraj se v tomto případě ovšem rozhodl přihlídnout i ke kulturněhistorické hodnotě nálezu, nikoli jen čistě materiální a nechal si zpracovat posudek Národním muzeem v Praze, které hodnotu nálezu stanovilo na částku 23,5 milionu korun. Hejtman Pardubického kraje k tomu tehdy uvedl: *„Při vyčíslení nálezného jsme přihlédlí k obecné právní normě, že nálezné činí desetinu ceny nálezu. Kdybychom postupovali podle památkového zákona, kde se odměna stanovuje z ceny drahého kovu, ze kterého je*

²⁷⁶ Nálezkyni mincí vyplatí almužnu. Je to podle tabulek, brání se kraj, dostupné z https://www.idnes.cz/pardubice/zpravy/nalezne-nalez-minci-vychodoceske-muzeum-pardubicky-kraj-poklad-chocen.A191206_123349_pardubice-zpravy_lati (cit. ze dne 18. 1. 2021).

*vyroben, činilo by nálezné přibližně 11 tisíc korun. Taková zanedbatelná částka by znamenala ztrátu motivace pro další nálezce v budoucnosti, což může vést k neodevzdání podobných hodnotných nálezů.*²⁷⁷

Obdobně jako v případě nálezů v katastru obce Chýšť na Pardubicku, postupoval Pardubický kraj v případě nálezů 3000 let staré bronzové nádoby v Kladině na Pardubicku, kde nálezce obdržel desetinový podíl nálezného, tedy 340.500,- Kč. Ačkoli se jedná o bronz a nálezné by podle zákona mělo vypočítat dle ceny materiálu, jde především o římskou nádobu, jejíž kulturněhistorická hodnota je mnohem vyšší, kraj se to rozhodl zohlednit.²⁷⁸

Lze polemizovat, zda ve druhém a třetím případě kraj postupoval v souladu se zákonem, když zákon říká, že pokud je věc zhotovena z drahých kovů nebo jiného cenného materiálu, náleží nálezné do výše ceny takového materiálu. Mám však za to, že rozhodnutí kraje zohlednit i kulturněhistorickou hodnotu je bezesporu mnohem více motivující (a dle mého úsudku i správné – z pohledu ochrany archeologického dědictví) a případné nálezce bude jistě méně lákat ponechat si takto objevený poklad v soukromé sbírce, byť se samozřejmě jedná o protizákonný postup. Stát, prostřednictvím kraje, tak dal najevo, že o takovéto nálezy skutečně stojí a poctivé nálezce má zájem příslušně odměnit. I na těchto případech je vidět rozdílnost v postupech, a to i v rámci jednoho kraje, a bylo by nanejvýš žádoucí, aby tuto nekonceptnost stát napravil.

8.1.3. Tzv. modřanský poklad

V březnu roku 2014 bagrista vyrýpl v Praze – Modřanech nádobu, která obsahovala 351 zlatých mincí, 417 mincí stříbrných a několik stříbrných šperků (nejstarší z roku 1771 a nejmladší z roku 1937). Dalo by se tak očekávat, že nálezné bude připadat právě pouze tomuto bagristovi, který se ještě týž měsíc o své nálezné přihlásil. V červnu toho roku se ovšem o nálezné přihlásili ještě další tři osoby, a to místostarosta Prahy 12 a dva úředníci, kteří, dle jejich slov, na

²⁷⁷ Nálezce pokladu století dostane dva milióny, podle zákona měl nárok na 11 tisíc, dostupné z <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/nalezce-pokladu-stoleti-dostane-dva-miliony-podle-zakona-mel-narok-na-11-tisic-40006163> (cit. ze dne 18. 1. 2021).

²⁷⁸ Tamtéž.

místě byli a nebýt jich, bagrista by si vykopaného pokladu nevšiml a zasypal by jej. Bagrista toto tvrzení odmítl.

Ocenění nálezného bylo vypočteno dle zákona o státní památkové péči, a to dle ceny kovů o hmotnosti 6,9 kilogramu. Nálezné tak dle posudku, který si Magistrát hlavního města Prahy nechal zhotovit, činilo 1,8 milionu korun českých. Jelikož však vznikl spor o to, kdo je skutečně nálezcem, magistrát odmítl nálezné vyplatit. Tři roky trvající spor mezi bagristou a úředníky skončil ústupkem bagristy a podepsáním společného prohlášení, že všichni čtyři zúčastnění se považují za spolunálezce a nálezné jim má být vyplaceno rovným dílem.²⁷⁹

Tento případ ukazuje, jaké situace mohou při nálezech nastat a které si bylo před tím možné jen těžko představit. Nemusí se tedy jednat pouze o nejasnosti v případě určení nálezného, ale i určení toho, kdo je nálezcem.

8.1.4. Tzv. hrušovanský poklad

I nález tzv. hrušovanského pokladu je svým způsobem specifický. Začátkem roku 2014 objevila dvojice mužů poklad nedaleko Hrušovan nad Jevišovkou skládající se z pěti tisíc mincí s vysokým obsahem drahého kovu. Mince byly následně archeology datovány do období vlády císaře a krále Františka Josefa I. (od poloviny 19. století až do roku 1915).

Poklad nálezci nicméně objevili pomocí detektorů kovů, a tudíž jim, v souladu s již zmiňovaným stanoviskem Ministerstva kultury, nálezné nebylo vyplaceno. Jelikož se ovšem jednalo o poctivé nálezce, kteří svůj objev řádně ohlásili, rozhodlo se vedení Jihomoravského kraje nálezce odměnit, i vzhledem k významu toho nálezu, částkou dvaceti tisíc pro každého. Hodnota mincí byla stanovena na částku jeden a půl milionu korun a nálezci původně očekávali větší

²⁷⁹ Srov. Spor o nálezné za poklad: Bez nás by to zasypal, říká politik. Koukám, kam hrabu, oponuje bagrista, dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/bez-nas-by-poklad-zasypal-rika-politik-koukam-kam-hrabu-opon/r~3bd560f0bde311e68b970025900fea04/> (cit. ze dne 18. 1. 2021) a Bagrista ustoupil, nálezné za poklad si rozdělí s exradním a úředníky. Jinak bych nedostal nic, říká, dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/bagrista-ustoupil-nalezne-za-poklad-si-rozdeli-s-exradnim-a/r~2ea10ede0f1e11e7b2a40025900fea04/> (cit. ze dne 18. 1. 2021).

nálezne, avšak vzhledem k dosavadní zákonné úpravě a přístupu státních orgánů, lze přičíst radním Jihomoravského kraje alespoň snahu slušné nálezce odměnit.²⁸⁰

8.1.5. Nález pokladu na vrchu Zlatník

Poslední příklad uskutečněných nálezů, kterým se v této práci budu zabývat, je datován do roku 2010 – tedy za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. V tomto případě našel amatérský hledač pokladů ve stráni Pilského údolí pod hradem v Boskovicích (někdy je lokalita také nazývána jako vrch Zlatník), džbán plný stříbrných mincí, jehož celková hodnota, dle vyjádření znalců, přesahuje milion korun. Kulturněhistorická hodnota je však mnohonásobně vyšší.

Nálezce si byl nejspíše vědom unikátnosti nálezu a také toho, že by mu zřejmě nálezne ani jiná odměna vyplacena nebyla, protože dle dostupných informací na místo vyrazil za účelem hledat poklad a rovněž k hledání použil „minohledačku“, a rozhodl se zachovat nečestně a nález zamlčet. Část pokladu si ponechal a část prodal překupníkovi z Brněnska za 850.000,- Kč, čímž se oba dopustili trestného činu zatajení věci a podílnictví.²⁸¹

S postupem, který zvolil tento nálezce, se rozhodně nelze ztotožnit, případ však jen bohužel dokládá, jak nesprávně je nálezne či odměna v zákoně o státní památkové péči nastaveno. Nálezci pak skutečně ztrácí motivaci nález řádně a poctivě ohlásit a uchylují se k protiprávnímu jednání. Na zatajování pokladů, které se děje i v důsledku nemotivujícího odměňování nálezců, zcela jistě stát nemůže mít zájem. Jsem toho přesvědčen, že by měly být nastaveny rámce pro tzv. amatérské hledače (ať již k hledání používají detektory kovu či se zabývají studiem historie, které jim následně pomůže k nalezení pokladu atd.) tak, aby nedocházelo k případným neohlášeným nálezům či ničení míst nálezů a zároveň tito byli motivováni nálezy neskrývat.

²⁸⁰ Kdo poctivě odevzdá nalezený poklad, nemusí dostat nic, dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1011341-kdo-poctive-odevzda-nalezeny-poklad-nemusi-dostat-nic> (cit. ze dne 18. 1. 2021).

²⁸¹ Nálezci pokladu u Brna se připravili o velké peníze, dostupné z <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/nalezci-pokladu-u-brna-se-pripravili-o-velke-penize-185332> (cit. ze dne 18. 1. 2021).

8.2. Tzv. štěchovický poklad

Legenda o tzv. štěchovickém pokladu je datována do období konce druhé světové války. V dubnu roku 1945 již mělo být nacistům zřejmé, že se konec války blíží a byli nuceni ukrýt naloupené poklady – zlato, klenoty, přístupová hesla k nacistickým kontům ve Švýcarsku, umělecká díla, říšské marky a valuty, technologie pro výrobu tajných zbraní atd. Z tohoto důvodu měl být 18. dubna 1945 z Berlína vypraven speciální vlak s nákladními automobily, které byly naloženy bednami obsahující výše zmíněné cennosti a dokumenty. O dva dny později měly z Berlína odletět ještě dva letouny naložené dalšími 80 bednami s pokladem. Dne 22. dubna téhož roku se všechny bedny měly nacházet v Praze a s ohledem na vývoj války se nacisté rozhodli k uložení pokladu na našem území, konkrétně v obci Hradištko. Místo ke skrytí pokladu bylo vybráno zejména z toho důvodu, že zde francouzští a ruští zajatci z nedalekého koncentračního tábora zřídili štoly, kam měl být také poklad uložen. Oblast Štěchovic měla pro nacisty i tu výhodu, že z ní bylo v roce 1942 vystěhováno obyvatelstvo a byl zde zřízen výcvikový prostor zbraní SS (např. zřízena ženijní škola).²⁸²

Od té doby se stal tzv. štěchovický poklad zájmem, někdy až středobodem života, mnoha lidí a institucí. Poklad byl hledán našimi, ale i cizími vojsky, zpravodajskými a tajnými službami, ale i soukromými hledači. Mezi soukromé hledače je jistě možné zařadit pana Josefa Mužíka a pana Helmuta Gaensela, kteří jsou v České republice v souvislosti s hledáním tohoto pokladu zřejmě nejznámější. Nikdo však doposud poklad nenalezl. Jediný větší nález se uskutečnil v únoru roku 1946, kdy k rokli Dušno dorazila americká armáda a vyzvedla a odvezla třicet beden. Po protestech československé strany byly bedny vráceny, ale zda se vrátilo vše, co původně bylo obsahem beden či zda nebyl obsah změněn, již zřejmě nikdy nikdo neověří. Pochybnosti o tom, že nebylo vráceno vše, co bylo odvezeno, však vyvstaly. V bednách se ovšem víceméně měly objevovat dokumenty významné pro Čechy o německých okupačních metodách (např. zápisy SS pro Čechy a Moravu, denní zprávy Gestapa, seznamy českých kolaborantů atd.). Žádné zlato, ani klenoty nebo přístupy k tajným účtům ve Švýcarsku však součástí být neměly. Podle žurnalisty Jaroslava V. Mareše ve skutečnosti není štěchovický poklad o ukrytých bednách

²⁸² MAREŠ, Jaroslav V. *Štěchovický poklad - konec legend: skutečný příběh válečných Štěchovic*. Praha: Euromedia Group, 2020. Universum (Euromedia Group). ISBN 978-80-242-6960-3, s. 7-9.

s cennostmi a dokumenty, byla to pouze nacisty zkonstruována legenda k tomu, aby ochránili informace o tom, že pod Štěchovickou přehradou budovali „podzemní pracoviště“ ke zhotovení atomové bomby.²⁸³ I proto, že součástí beden vyzvednutých americkými vojáky nebylo již zmíněné zlato atd., trvá zájem o hledání a nalezení tzv. štěchovického pokladu dodnes.

Tato práce si samozřejmě neklade za cíl dokumentovat vývoj situace na konci druhé světové války a krátce po jejím skončení, strategické postupy jednotlivých vojsk ani cesty a způsoby, kterými vojska ustupovala. Jelikož ale doposud nikdo poklad nenalezl a ani nepřišel s tvrzeními a důkazy, které by jasně a bezezbytku dokládaly, že žádný tzv. štěchovický poklad (v podobě zlata, čísel účtů ve Švýcarsku atd.) neexistuje, vyvstává dle mého názoru zajímavá, a zároveň velmi složitá, právní otázka o tom, kdo by, pokud by byl poklad nalezen, byl vlastníkem skrytých věcí, jakým právním předpisem by se řídil, zda by nálezci, a to i nálezci z řad zarputilých hledačů, náleželo nálezné, kdo by jej byl případně povinen vyplatit apod.

První část této složité otázky, kterou je, dle mého názoru, třeba zodpovědět, je otázka vlastnického práva. S ohledem na průběh druhé světové války se dá předpokládat, že některé z věcí byly předmětem loupeží, tj. nacisté se jich zmocnili bez souhlasu jejich vlastníků. Rovněž se dá očekávat, že obsahem pokladu budou předměty (např. zlato), které byly původně ve vlastnictví různých osob či států (např. Židů). Bude se ale zřejmě jednat i o dokumenty či předměty, které byly vytvořeny německou armádou. K zodpovězení této části otázky je třeba zohlednit tzv. Benešovy dekrety a dohodu č. 150/1947 Sb., o reparacích od Německa, o založení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata.

Jak vyplývá z kapitoly šesté a sedmé (týkající se dohody č. 150/1947 Sb., o reparacích od Německa, o založení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata a tzv. Převodní smlouvy) této práce, kde byly relevantní dekrety prezidenta rozebrány, Parlament České republiky rozhodl

²⁸³ MAREŠ, Jaroslav V. *Štěchovický poklad - konec legend: skutečný příběh válečných Štěchovic*. Praha: Euromedia Group, 2020. Universum (Euromedia Group). ISBN 978-80-242-6960-3, s. 8, 24, 274-278.

v roce 2002 o tom, že tyto předpisy jsou součástí českého právního řádu. Ani vstup do Evropské unie v roce 2004 či přijetí Lisabonské smlouvy neměl na platnost dekretů vliv a nedošlo tedy k jejich prolomení. Rovněž Ústavní soud opakovaně konstatoval, že dekreta prezidenta jsou legální a legitimní součástí právního řádu a odmítl jejich zrušení. S poukazem na dekret prezidenta č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondch národní obnovy, který stanoví, že veškerý nemovitý, movitý majetek a jiná majetková práva, který byl ke dni faktického skončení německé a maďarské okupace, nebo ještě stále je ve vlastnictví subjektů vyjmenovaných v citovaném dekretu, se stává majetkem Československé, resp. České, republiky, lze mít za to, že i případný obsah pokladu, by připadl do vlastnictví České republiky. Obdobné závěry plynou i z uvedené dohody o reparacích a navrácení měnového zlata, kde Česká republika doposud nevyčerpala jí přidělené podíly (uhrazeno cca 0,4 %) a k dosáhnutí limitu by zřejmě nedošlo ani kdyby byl štěchovický podklad nalezen (přestože v něm hledači předpokládají velké množství zlata). Závěry ohledně nálezů z druhé světové války ve vztahu k mezinárodním úmluvám a Benešovým dekretům byly již částečně nastíněny v kapitole 7. této práce. Na tomto místě tedy pouze zrekapituluji, že Česká republika ke štěchovickému pokladu, pokud nějaký existuje, vlastnické právo již zřejmě nabyla a jako vlastník by pak byla povinna, za splnění všech zákonných podmínek (jako je např. řádné ohlášení a odevzdání nálezu), nálezci vyplatit nálezná a náhradu vzniklých nákladů.

Další otázkou je, jakým právním předpisem by se nález řídil. Zda by byl užit aktuální civilní kodex – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, či právní předpis účinný v době, kdy pravděpodobně došlo k ukrytí pokladu. Nález je svou systematikou v občanském zákoníku zařazen do části třetí – absolutní majetková práva, hlava druhá – věcná práva. Při určování, jakým právním řádem se bude případný nález tzv. štěchovického pokladu řídit, je třeba zhodnotit ustanovení § 3028 NOZ, které ve svém druhém odstavci hovoří mj. o věcných právech, a to: *„Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.“* Z první věty daného odstavce vyplývá, že na věcná práva se vztahují ustanovení NOZ, s výjimkou jejich vzniku nebo práv a povinností vzniklých přede dnem účinnosti NOZ. Komentář

k danému ustanovení uvádí, že je třeba jej vztáhnout na veškerá subjektivní práva či povinnosti vyplývající z okruhu osobních, rodinných a věcných práv upravených v části první, druhé a třetí NOZ, vyjma případů, k nimž se vztahuje zvláštní přechodné ustanovení (kupř. zajištění závazku zástavním právem dle § 3073 NOZ). Pro tato práva pak zákon vychází z principu nepravé retroaktivity – na jejich vznik a na práva a povinnosti z nich vzniklé je tedy aplikována dosavadní právní úprava, zatímco jejich obsah se již řídí NOZ.²⁸⁴ V tomto konkrétním případě jsem tedy toho názoru, že na nalezení štěchovického pokladu by se z pohledu práva nahlíželo dle aktuální právní úpravy a na právní poměry s ním spojené by se tedy aplikoval NOZ, případně další právní předpisy (např. zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči).

U štěchovického pokladu se dá předpokládat, že se z pohledu civilního práva bude jednat o věc skrytou dle ustanovení § 1063 NOZ, nikoli ztracenou. Podle veřejně známých informací byl nacisty poklad ukryt pod zem s tím záměrem, aby nedošlo k nežádoucím zásahům třetích osob. Zároveň je ještě nutné vyřešit otázku, zda se bude jednat o nález spadající pod zákon o státní památkové péči či nikoli. Zákon o státní památkové péči hovoří o archeologických nálezech jako o „*věci (soubor věcí), která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí*“. Podmínka zachování zpravidla pod zemí by byla v tomto případě zřejmě splněna. Větší problém bude však činit vymezené období – od počátku vývoje do novověku. Nedokonalost této definice jsem již uvedla v části týkající se 2.6.7. týkající se předpisů upravujících archeologické nálezy. Ze závěrů této podkapitoly vyplývá, že značný problém činí termín „do novověku“. Není postaveno na jisto, zda je tím myšleno do počátku novověku nebo do konce novověku a jaké období je vůbec za novověk považováno a ani judikaturou toto bohužel nebylo osvětleno. S ohledem na rozbor v kapitole o archeologických nálezech bych se nicméně přiklonila k názoru, že v případě nálezů artefaktů z období druhé světové války, jako je štěchovický poklad, by se o nález dle zákona o státní památkové péči nejednalo. Zrekapituluji pouze, že k tomuto závěru dospívám zejména s odkazem na znění důvodové zprávy k zákonu o státní památkové péči, které hovoří o tom,

²⁸⁴ HOLUB, Tadeáš, PRAŽÁK, Pavel, *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou. Svazek XIV - Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015 - 3081)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

že o archeologický nález se bude jednat v případě nálezu, který bude „především z období, z nichž nejsou písemné prameny (nebo jen částečně)“ – z tohoto období jsou nejen poměrně rozsáhlé písemné prameny, ale i fotografie atd. Dále z vyjádření Archeologického ústavu, který sice na jedné straně nálezy z období druhé světové války do režimu podle zákona o státní památkové péči zahrnuje, na straně druhé uvádí, že aby bylo možné věc považovat za archeologický nález „...musí projít procesem, který způsobí, že neslouží již svému původnímu účelu nebo dalšímu účelu, pro nějž byly adaptovány.“²⁸⁵ Součástí tzv. štěchovického pokladu má být např. i zlato, které bezesporu svůj účel neztratilo. Navíc při uvědomění si doby vydání zákona o státní památkové péči lze předpokládat, že zákonodárce nezamýšlel pod skupinu archeologických nálezů zahrnout i v té době zhruba čtyřicet let staré věci.

Z pohledu nároku na nálezný je ještě třeba zohlednit zarputilé hledače štěchovického pokladu. Tito lidé ve svých snahách často nevyužívají detektory kovu, které jsou v souladu se stanoviskem Ministerstva kultury, často důvodem, proč není nálezcům nálezný vyplaceno, ale pracují s historickými dokumenty, archivními spisy, výpověďmi pamětníků atd. Jedná se tak o jakousi soukromou badatelskou činnost. Na tyto situace nejen předmětné stanovisko, ale ani zákon nepamatuje. Ministerstvo se přiklání k tomu, že v tomto konkrétním případě by nemělo náležet nálezný, náhrada nákladů ani jiná odměna, a vyjadřuje na třetí straně stanoviska názor: „Účel odměny podle § 23 odst. 4 zákona o státní památkové péči je vlastně shodný jako účel nálezného podle § 135 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů [s účinností od 1. 1. 2014 řeší tuto problematiku zejména ustanovení § 1052, § 1056 a § 1061 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, poznámka vydavatele]: odměnit nálezce za to, že odevzdal náhodný (archeologický) nález, nikoli jej odměnit za to, že při svém cíleném hledání archeologických nálezů, prováděném v rozporu se zákonem, skutečně našel archeologický nález a odevzdal jej, porušiv předtím zákonnou povinnost ponechat nález beze změny podle § 23 odst. 3 zákona o státní památkové péči.“²⁸⁶

²⁸⁵ Co je archeologický nález, dostupné z <https://www.arup.cas.cz/co-je-archeologicky-nalez/> (cit. ze dne 25. 1. 2021).

²⁸⁶ Stanovisko Ministerstva kultury, odbor památkové péče, ve věci nálezného za archeologický nález ze dne 26. 7. 2007, č. j.: 9711/2007.

Jelikož stávající právní řád neupravuje ani pojem „archeologický výzkum“ a ani není zakázáno chodit po lese s detektory kovů či studovat historický materiál a následně hledat možné místo úkrytu, jen těžko stát zabrání ponechání si nalezených věcí v rozporu se zákonem.

Ovšem jak již jsem výše uvedla, v případě nálezů štěchovického pokladu, tj. nálezů věcí, které zde zanechala německá vojska, se kloním k názoru, že by mělo být postupováno podle ustanovení občanského práva, nikoli zákona o státní památkové péči.

Pokud by byla užitá ustanovení občanského zákoníku, jednalo by se jistě o věci skryté. V takovém případě by byl nálezce povinen ohlásit nález nejen obci, ale i vlastníkovu pozemku, na kterém byla věc nalezena. Nárok na nálezné by následně nevznikl tehdy, kdyby ji vlastník věci před okolními vlivy na určitém místě ukryl a zároveň o tomto místě věděl, avšak nestačí pouhé povědomí o tom, že v daném místě existuje nějaká skrytá věc, s tím, že v případě rozporu bude důkazní břemeno ležet na vlastníkovu, nikoli na nálezci.²⁸⁷ V případě štěchovického pokladu se dá předpokládat, že pokud existuje a bude nalezen, bude ukryt v nemovité věci. Tímto vyvstává další problematická právní otázka, a to otázka vlastnictví, jelikož dle obecných ustanovení bude vlastník nemovitosti možným vlastníkem věci – novým vlastníkem věci se podle těchto ustanovení stane buď nálezce nebo právě vlastník pozemku, na kterém byla věc nalezena. Výše jsme si ovšem řekli, že s ohledem na dekret prezidenta č. č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy a dohodu č. 150/1947 Sb., o reparacích od Německa, o založení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata, ve spojení s tzv. Převodní smlouvou, se vlastníkem ukrytých věcí stala Česká republika. Byl by tedy užit § 1064 odst. 2 NOZ – nález podle těchto předpisů připadl do vlastnictví státu, který by byl povinen nálezci vyplatit nálezné. Ohledně nálezného by se ale logicky nepoužil § 1064 odst. 2 a přistouplilo by se dle mého úsudku k použití ustanovení § 1056 NOZ týkající se věcí ztracených (s odkazem na § 1063 NOZ, tj. „o nálezu věci zakopané, zazděné nebo jinak skryté platí totéž, co o nálezu ztracené věci“), a Česká republika by nálezci vyplatila 10 % nálezné.

²⁸⁷ SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz. (cit. ze dne 11. 1. 2021).

Jelikož není zákonem zakázáno dohledávání historických informací o druhé světové válce a s tím souvisejících událostí, mám za to, s odkazem na údaje uvedené v této práci, by v případě objevení tzv. štěchovického pokladu mělo být nálezné nálezci přiznáno a vyplaceno. Samozřejmě za předpokladu, že nález řádně ohlásí.

9. Soukromoprávní dispozitivnost a smluvní volnost ve věci nálezů a nálezného

Z hlediska nálezů a nálezného je ještě třeba analyzovat dopady ustanovení § 1065 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, které je svou podstatou velmi podobné ustanovení § 401 ABGB. Na základě tohoto ustanovení ABGB měli dělníci, pokud byli vlastníkem pozemku výslovně ku vyhledání pokladu zjednáni, nárok pouze na svou řádnou mzdu. Předmětné ustanovení ABGB se omezovalo na nález pokladu dělníky²⁸⁸, zatímco ustanovení NOZ hovoří v obecné rovině o „osobě zjednané k nalezení“. „Osoba zjednaná k nalezení ztracené nebo skryté věci není nálezcem a náleží jí jen odměna za hledání, byla-li ujednána.“ Na rozdíl od platné právní úpravy však ABGB přiznávalo dělníkům, kteří našli poklad, aniž by k tomu byli zjednáni (tedy náhodou), nárok na polovinu nálezů.

Předmětné ustanovení bylo tedy inspirováno ABGB, a to i přesto, že Osnovy 1931, 1937, 1946 již podobnou úpravu neměly, a bylo podrobena značné kritice.²⁸⁹ Kupříkladu prof. Rouček v komentáři k ABGB jej považoval za nadbytečné, a navíc do určité míry za nesprávně koncipované. JUDr. Salák k tomuto uvádí, že se na jednu stranu může jednat o ustanovení zbytné, nicméně má za to, že pokud má být zákon srozumitelný nejen odborníkům, ale i veřejnosti, je třeba dát za pravdu prof. Sedláčkovi, že ustanovení své místo v zákoníku má.²⁹⁰ Nicméně jak shora uvedeno, výslovná úprava možnosti zjednání si někoho k vyhledávání pokladů se v právní úpravě objevuje po téměř dvou stech letech, a to v ustanovení § 1065 nového občanského zákoníku. Možnost zjednání si osobu k hledání pokladu, ačkoli nebyla soukromým právem výslovně zakotvena v občanském zákoníku, však, dle mého názoru, byla již v 90. letech minulého století za účinnosti předchozího civilního kodexu. Tomuto tématu se budu věnovat v dalších odstavcích, nejdříve však pojednám o aktuální právní úpravě.

Ačkoli je § 1065 NOZ svou systematikou zařazen pod část nálezů skryté věci, nebude se týkat jen jich. Předmětné ustanovení se týká i věcí ztracených.

²⁸⁸ Ustanovení § 401 ABGB „Naleznou-li dělníci poklad náhodou, náleží jim z něho jakožto nálezcům polovina. Jsou-li však vlastníkem zjednáni výslovně ku vyhledání pokladu, musí se spokojiti svou řádnou mzdou.“

²⁸⁹ SALÁK, Pavel, jr., *Vlastnické právo k pokladu*, Právník č. 10/2014, str. 899-916, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 5. 1. 2021).

²⁹⁰ SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 5. 1. 2021).

Osoba, kterou si někdo jiný najme k hledání skrytých či ztracených věcí, se nestane nálezcem takové věci ve smyslu občanského zákoníku a nenáleží jí nálezné, náhrada nákladů ani jiná plnění. Takové osobě bude náležet pouze odměna, byla-li smlouvou sjednána. Smlouva na hledání věci může, ale nemusí znít výslovně a výlučně na hledání takové věci. Ujednání o zjednání si osoby k nálezce může mít formu pouhé součásti jiné hlavní smlouvy nebo být obsaženo v jejím dodatku. Obsahem smlouvy nemusí být ani přesné označení věci, která je hledána ani zde nemusí být určena odměna. Co ovšem v takovémto závazkovém vztahu být musí je závazek, že je skrytá anebo ztracená věc hledána.²⁹¹

Smlouva mezi tím, kdo si zjednal a tím, kdo byl zjednan bude smlouvou příkazní dle ustanovení § 2430 NOZ, případně smlouvou inominátní dle § 1746 odst. 2 NOZ. Z komentáře k těmto ustanovením pak vyplývá, že bez ohledu na to, zda bude odměna sjednána, nárok na takovou odměnu vznikne, pokud bude kupříkladu obvyklá zejména vzhledem k příkazníkovu podnikání.²⁹² Obligační vztah se nicméně nebude posuzovat podle ustanovení o nálezce skryté věci.²⁹³

Osobou zjednanou k nálezce může být jak fyzická, tak právnická osoba. Dále mám za to, že s ohledem na principy, kterých se NOZ dovolává, ať už se jedná o smluvní volnost stran vyjádřenou v § 1725 NOZ „...*V mezích právního řádu je stranám ponecháno na vůli svobodně si smlouvu ujednat a určit její obsah*“, autonomii vůle stran či zásadu vyjádřenou v § 574 NOZ, že na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné, dávají smluvním stranám značný prostor. Jak již bylo uvedeno, závazek zjednání může být jak obsahem samostatné smlouvy či jen jakýmsi dovětkem jiné smlouvě, lze sjednat paušální odměnu za uskutečněný nález nebo způsob jejího výpočtu. Pokud by byla v takové smlouvě, zejména s ohledem na to, že § 1065 NOZ je systematicky zařazen u nálezů a může snadno dojít k záměně, odměna označena termínem

²⁹¹ SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 5. 1. 2021).

²⁹² Ustanovení § 2438 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

²⁹³ DAVID, Ondřej, JUŘÁTKOVÁ, Petra, KINDL, Milan, KINDL, Tomáš, KINDLOVÁ, Miluše, ŠÍMA, Alexander, a kolektiv autorů. *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou. Svazek IX - Věcná práva (§ 976-1474)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

„nálezné“, mám za to, že vliv na nárok na takto smlouvenou odměnu to mít nebude.

Jak jsem již uvedla, už v devadesátých letech minulého století, byť to nebylo občanským zákoníkem č. 40/1964 Sb., výslovně zakotveno, bylo, podle dále uvedených skutečností, v praxi možné takovouto smlouvu uzavřít. K tomuto závěru jsem došla na základě informací z veřejných rejstříků České republiky, kde je možné dohledat osoby s živností s předmětem podnikání na vyhledávání ztracených a ukrytých věcí pomocí speciální techniky.²⁹⁴ Pod tímto pojmem si lze představit i vyhledávání cenných předmětů (pokladu). Zákonodárce tedy umožnil vznik živnostenského oprávnění osobám, které mohly být k vyhledávání předmětů cenných, skrytých a ztracených zjednány. Pokud by tedy byla takováto smlouva uzavřena a do dnešní doby nezkonsumována, je třeba vyřešit otázku, jakým zákonem se budou právní poměry z ní vzniklé řídit.

K zodpovězení této otázky je třeba posoudit ustanovení § 3028 NOZ.²⁹⁵ Pro účely této práce bude pak relevantní odstavec 3, který říká, že: „*Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti.*“ Pod pojmem „jiné právní poměry“ jsou zamýšleny dvoustranné a vícestranné právní vztahy, které ovšem neplynou z práv osobních, rodinných či věcných, na než se užije právní úprava účinná v době jejich vzniku. V praxi se tedy bude jednat o obligační právní poměry ze smluv, z jiných právních důvodů či z deliktů. K posouzení veškerých otázek spojených s tímto právním poměrem (vztahem) se

²⁹⁴ Společnost Štechovický poklad s.r.o., dostupné z <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=485841&typ=UPLNY> (cit. ze dne 15. 1. 2021).

²⁹⁵ Ustanovení § 3028 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

(1) Tímto zákonem se řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti.
(2) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.
(3) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti.

tedy užije původní právní úprava, a to po celou dobu jeho existence. Účelem je, aby se použila jedna právní úprava co nejkomplexněji a nedocházelo ke střetům různých pravidel a zároveň byl dodržen princip ochrany nabytých práv (*iura quaesita*).²⁹⁶ Tento záměr byl i judikován Nejvyšším soudem²⁹⁷. Byť se už jedná o starší rozhodnutí Nejvyššího soudu, která posuzovala, zda bude k posouzení právních vztahů užit hospodářský zákoník (zákona č. 109/1964 Sb.) či zákoník obchodní (zákon č. 513/1991 Sb.), je možné tyto závěry a principy vztáhnout i na situaci mezi zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a NOZ.

S ohledem na uvedené lze tedy konstatovat, že i na smluvní vztah uzavřený v souvislosti se zjednáním k nálezu, který byl uzavřený nikoli za účinnosti NOZ, se bude posuzovat a řídit právní úpravou účinnou v době, kdy došlo k jeho uzavření, pokud se smluvní strany nedohodnou jinak, tj. nedohodnou-li se, že se práva a povinnosti budou řídit dle NOZ.

²⁹⁶ HOLUB, Tadeáš, PRAŽÁK, Pavel, *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou. Svazek XIV - Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015 - 3081)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

²⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 12. 2006, sp. zn.: 20 Cdo 3469/2006 či rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 1. 2009, sp. zn.: 32 Odo 1659/2006.

10. Závěr

Důvodem, pro který jsem zvolila toto téma rigorózní práce, byla jednak zajímavost problematiky, ale rovněž přesvědčení, že se jedná o oblast práva, která není zrovna předmětem největšího zájmu veřejnosti, a to ani té odborné, ale nikoli bez potenciálu významného dopadu na naši společnost. V úvodu jsem nastínila svou obavu, že při řešení právních otázek s ním souvisejících, dochází k narážkám na limity právní úpravy týkající se nálezů, které mohou v praxi způsobit značné nepříjemnosti a v některých případech i nedozírné škody. Pokud zmiňuji škody, mám tím zejména na mysli škody způsobené případnými zatajenými archeologickými nálezy. Cílem této práce byly snaha o zmapování této poměrně komplikované oblasti a usilování o zodpovězení s ní souvisejících otázek, jakkoli se může zdát na první pohled o relativně jasný institut práva.

První část kapitoly druhé byla věnována vymezení pojmů, které jsou z hlediska nálezů relevantní. Prvotní analýza pojmů se skutečně ukázala jako žádoucí, jelikož s těmito pojmy bylo následně v dokumentu pracováno, což dle mého názoru přispělo k větší přehlednosti a srozumitelnosti rigorózní práce. Následně jsem se ve druhé části této kapitoly zaobírala právními rozdíly nalezených věcí. Významnost tohoto rozboru nastíněná v úvodu práce byla během zpracování této části potvrzena a je zřejmé, že předmět nálezů bude hrát důležitou roli při určení právního předpisu, kterým se nálezce, nálezný, případně jiná odměna bude řídit. Docházím pak mimo jiné k závěru, že při hodnocení a výběru příslušného právního předpisu bude problematické zejména to, zda bude nalezen artefakt, který bude jedněmi považován za nález řídicí se ustanoveními občanského práva, ale druzí jej budou pokládat za nález, jehož právní kvalifikace se bude řídit příslušnými archeologickými předpisy. Jsem toho přesvědčen, že důvod tohoto rozporu spočívá v nejednoznačnosti zákona o státní památkové péči, kde je pojem archeologického nález vymezen poměrně vágně. Zejména nedostatečné vymezení části pojmu „do novověku“ činí potíže, které za více než třicetiletou účinnost předpisu neodstranila ani judikatura. Tento konflikt mezi civilním právem a veřejným předpisem – zákonem o státní památkové péči – se pak s ohledem na zaměření této práce v zásadě line celou rigorózní práci.

Třetí kapitola si kladla za cíl zmapovat historický vývoj institutu nálezů, práva na nálezný a určení vlastnického práva k předmětu nálezů a následně

popsání aktuální právní úpravy nálezů. Mám za to, že tato v úvodu vytyčená meta byla splněna. V průběhu doby doznala právní úprava nálezů a nálezného různých změn. To bylo způsobeno zejména změnami politického režimu na našem území, kdy se socialistické občanské zákoníky, tj. občanský zákoník z roku 1950 a občanský zákoník z roku 1964, odkláněly od soukromého pojetí vlastnického práva, tedy i nálezů, a naopak v nich byl kladen důraz na veřejné vlastnictví, kterému byla do značné míry poskytována i vyšší ochrana. Byl upřednostněn zájem společnosti nad zájmem jednotlivce. S pádem komunistické strany v Československé republice v roce 1989 sice nedošlo k přijetí nového občanskoprávního kodexu, ačkoli to bylo v plánu, ale v občanském zákoníku z roku 1964 přece jen k jistým úpravám došlo, a to i v institutu nálezů. Před rokem 1989 občanský zákoník z roku 1964 nález jako nabývací způsob vlastnického práva neznal, po sametové revoluci se nález jako nabývací způsob do právní úpravy však vrací.

Současná právní úprava se s přijetím nového soukromoprávního kodexu navrácí k tradičnímu pojetí tak, jak jej znal ABGB či osnovy navrhované mezi roky 1918 a 1950. Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.) se tedy významně inspiroval a do značné míry vychází z ABGB a Osnovy z roku 1937. Zároveň je možné konstatovat, že aktuální úprava nálezů je na rozdíl od předchozích právních úprav poměrně podrobná a na první pohled jeví dojem komplexnosti. Při bližším zkoumání však dojdeme k závěru, že do situace, kdy k nálezům dojde, vstupuje mnoho faktorů. Například již zmíněný konflikt mezi soukromým a veřejným právem v podobě občanského zákoníku a zákona o státní památkové péči. Již jsme si řekli, že v oblasti zákona o státní památkové péči judikatura schází a ani v soukromoprávní sféře nám mnoho světla do tohoto institutu nepřináší. Další prostor pro možné zpřesnění spatřuji v určení, za co jsou zákonem považovány věci nepatrné hodnoty. Kupříkladu Rakousko tuto hranici přináší a je jí částka 10 eur, zákonodárce v České republice se v tomto inspirovat nenechal, a vyřešení této otázky ponechává na praxi. Za nejvhodnější to označit nelze, jelikož zejména pro laickou veřejnost to pak může být matoucí a nepřehledné. Ve stávající právní úpravě pak nacházíme nález věcí ztracených a nález věcí skrytých. Institut nálezů pokladu byl se zavedením občanského zákoníku z roku 1950 ze soukromého práva vypuštěn s tím, že částečně měl být

podřazen pod věci skryté a částečně pod právo veřejné jako archeologický nález, neboli předmět, který je ceněný pro svou vědeckou hodnotu.

Dalším příkladem, kde je možné shledat právní úpravu jako nedostatečnou, je lesní zákon. Tento předpis umožňuje sběr lesních plodů, jako jsou třeba borůvky či houby či suché klestí pro vlastní potřebu, ale již nepřináší bližší definici či pravidla pro učení, co je pod pojmem „vlastní potřeby“ míněno, což bohužel třeba nahrává různým sběračům – česačům borůvek, kteří ke sběru často používají nástroje, které pak keře borůvčí ničí, a své úlovky nezdědka prodávají poblíž nejrůznějších silničních komunikací a nejsou za to nikterak potrestáni.

S institutem nálezu souvisí i otázky vzniknuvší v situacích, kdy nálezce svůj objev řádně neohlásí. Takovýto nepoctivý nálezce může být potrestán dle trestních či správních předpisů, kdy v závislosti na výši škody může být pachatel potrestán odnětím svobody, zákazem činnosti či peněžitým trestem. Právě hranice výše škody, které budou hrát v určení trestu značnou roli, byly v roce 2020 změněny tak, že nyní je mezník mezi přestupkem dle správního práva a trestným činem dle práva trestního částka ve výši 10.000,- Kč namísto dosavadních 5.000,- Kč. I toto navýšení může nečestným nálezům nahrávat a částečně i více motivovat k neoznámení nálezu, pokud se ocitne na vážkách, zda se zachovat slušně či nikoli.

Šestá a sedmá kapitola této práce je věnována předpisům, které rovněž mohou do této problematiky vstupovat. Jedná se zejména o dekrety prezidenta, tzv. Benešovy dekrety, mezinárodní dohody či právo Evropské unie. V rámci těchto kapitol byly zpracovány relevantní Benešovy dekrety, zejména dekret týkající se konfiskace majetku, mezinárodní dohoda o reparacích od Německa a úmluva o řešení záležitostí vzešlých z druhé světové války. Po jejich prostudování pak docházím k závěru, že artefakty zanechané na našem území připadly do vlastnictví Československé, resp. České republiky a ta by také byla povinna, v případě jejich nálezu a za splnění zákonných podmínek, vyplatit nálezci nálezně, případně jinou odměnu či náhradu nákladů. Důležitým mezinárodním dokumentem je i Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy, tzv. Maltská konvence, která si klade za cíl chránit historii a dědictví

člověka. Bližší specifikaci, co je za archeologický nález považováno, však ani tento dokument příliš nepřináší a nedostatečnost národní úpravy bohužel nenapravuje. Jednotné právo EU pak v oblasti nálezů věci a s tím souvisejícího nálezného dle výsledků mých studií schází a je ponecháno pouze v rovině národního práva, kde si každý stát stanoví svá pravidla. Taktéž docházím k závěru, že jakákoli mezinárodní soudní praxe doposud není s tím, že veškeré spory jsou řešeny každým jednotlivým státem. Určitý potenciál mezinárodního sporu pak vidím v případě, kdy by byl nalezen tzv. štěchovický poklad, který je předmětem zájmu mnoha lidí a institucí. Tento však nebyl do dnešních dnů nalezen, ani nebyla jakkoli důkazy podložena jeho existence, tudíž se jedná pouze o teoretickou rovinu úvah.

Jelikož jsem přesvědčena, že pro komplexnost práce je žádoucí uvést i příklady z praxe, přináším jejich příkladný výčet v předposlední kapitole. Ta je v zásadě rozdělena do dvou částí, a to na nálezy, které se v praxi staly a jeden nález, který sice nebyl do dnešních dnů objeven, ani není potvrzeno, že skutečně existuje či existuje v podobě, v jaké si jej zarputilý hledači představují, o to zajímavější jsou však s ním spojené právní otázky, které by zajisté po jeho nálezů vyvstaly. Nález, o kterém hovořím, je nález tzv. štěchovického pokladu, a pro jeho zajímavost jsem se rozhodla v druhé části této kapitoly usilovat o zodpovězení právních otázek s tím souvisejících. Rozhodně se nejedná o jednoduché téma, kde i s ohledem na již vyřčený nedostatek zákona o státní památkové péči, dochází k mnoha neznámým. Domnívám se, že tento cíl, tedy zodpovědět dané otázky, byl splněn. Jak již bylo nastíněno, v této kapitole jsem mapovala i nálezy uskutečněné. I do této oblasti bohužel zasáhla neuspokojivá úprava zákona o státní památkové péči. Ačkoli se často jednalo o nálezy, které si byly svou povahou podobné či takřka totožné, často v nich státní instituce postupovaly odlišně, a to i v rámci jednoho kraje. Příkladem za všechny je Pardubický kraj, který se v jednom případě rozhodl držet výslovně litery zákona (odměna do výše ceny kovů, které byly nalezeny) a přiznal nálezkyni nepřilíživě motivující nálezně, ve druhém se rozhodl být inovující a odměnit nálezce s přihlédnutím ke kulturněhistorické hodnotě nálezů, k jejíž určení si nechal zpracovat znalecký posudek. V dalších realizovaných nálezech se dále promítlo stanovisko Ministerstva kultury z roku 2007, které, ač je nezávazné, státní orgány dle něho postupují, a byť poctivým nálezům – tedy těm, kteří nález řádně a včas

ohlásí a ochrání tak nejen nález samotný, ale i místo, kde se nachází, nejenže nepřiznávají žádné nálezné ani jinou odměnu, ale dokonce stanoví, že se dopouští nelegálního archeologického postupu. Dalším zajímavým případem je případ z Prahy, kde bagrista vykopal při své činnosti nález, následně se přihlásil k náleznému a o čtvrt roku později se k témuž nálezu přihlásili ještě další tři osoby, které tvrdily, že i ony jsou nálezci, protože kdyby bagristu neupozornily, ten by nález zakopal. Vznikl mezi nimi spor, který skončil ústupkem bagristy a následně bylo nálezné vyplaceno na čtyři díly. To je jistě případ, který, mám za to, bylo možné si před tím představit jen stěží, ale praxe ho přinesla. Posledním příkladem je případ nečestného nálezce, který nález neodevzdal, dokonce jej částečně prodal, ale spravedlnost ho dostihla, a nakonec byl i s daným nákupčím trestně stíhán.

Závěrečná kapitola je zaměřena na posouzení soukromoprávní dispozitivnosti a smluvní volnosti v oblasti nálezů. Zde pak v aktuální právní úpravě hraje významnou roli ustanovení občanského zákoníku, dle kterého je možné zjednat si osobu k nalezení ztracené nebo skryté věci. Taková osoba pak není považována za nálezce a nenáleží jí nálezné, ale pouze odměna za hledání, byla-li ujednána. Jakkoli se na první pohled může zdát, že se jedná o nový institut, není tomu tak. Již v ABGB se podobné ustanovení vyskytovalo a občanský zákoník z roku 2014 se jím bezpochyby nechal inspirovat. Při studiu dané problematiky dospívám k úsudku, že nejen NOZ a ABGB se této oblasti věnovalo, ale i v 90. letech minulého století, tj. za předchozí právní úpravy, bylo možné podobný smluvní vztah uzavřít. Zákonodárce to sice výslovně v občanském zákoníku neuváděl, ale s ohledem na možnost vzniku živnostenského oprávnění, kde je jako předmět podnikání vyhledávání ztracených a ukrytých věcí pomocí speciální techniky, tuto možnost dal.

11. Cizojazyčné resumé

This rigorous thesis opens with definitions of relevant concepts; thorough analysis of these concepts contributes to a better clarity and comprehensibility of the thesis. Subsequently, I examined legal differences between individual discoveries, since the very nature of a discovery plays a significant role when determining which legislation should govern the following proceedings regarding the discoverer and the discoverer's reward. This examination concluded in stating that such situation might get complicated especially when there is a discrepancy as to what regulations should be applicable – some think it should be the civil law, whereas others think it should be regulations on archaeological discoveries. In my opinion, this conflict can be attributed to the ambiguity of the National Cultural Heritage Act, which defines archaeological discoveries only vaguely; moreover, no further light has been shed on the matter by the existing case law.

The following chapter maps out the evolution of our approaches towards discoveries, reward claims or methods of determining ownership rights, followed by an analysis of our current legal understanding of a discovery. In the course of time, this legal understanding has changed considerably under various political regimes; the socialist civil codes (1950 Civil Code and 1964 Civil Code) deviated from acknowledging private aspects in ownership rights (also in regard to discoveries) in order to emphasise and promote public ownership, which also received higher protection. Up to 1989, the Civil Code did not acknowledge discovery of a thing as a legal title for ownership; this has changed after the Velvet revolution, after which a discovery is acknowledged as a way of ownership acquisition once more. By introducing a new Civil code in 2014, our current legal understanding came back to the traditional view as established by the ABGB. It can be observed that our current legal understanding regarding discoveries is rather detailed when compared to the past ones, however, upon closer examination we may conclude that if an actual discovery is made, there are too many variables to be factored in. To name a few – as mentioned above, there is the conflict between private and public law as represented by the Civil Code and the National Cultural Heritage Act, or the vague definition of an object of negligible value. Our current legal framework does not explicitly state what proceedings should follow when a treasure is discovered; after being omitted from

the private law by the 1950 Civil Code, the current legislation only refers to the discovery of a lost object or a hidden object.

The fifth chapter lists the repercussions of failing to duly report a discovery. A dishonest discoverer may be penalized in accordance with penal or public administrative regulations, allowing the authorities to give even custodial sentences.

Besides penal and public administrative regulations, there are more regulations to be considered, which are addressed in the next two chapters. These are the post-war Decrees of the President of the Republic, the so-called Beneš decrees, international treaties, or the legislation of the European Union.

Considering the discoveries and discoverers' rewards, we can conclude that the Presidential Decree No. 12/1945 Sb., on the Confiscation and Expedited Allocation of the Agricultural Property of Germans, Hungarians, traitors and enemies is of great importance here, as well as the International Agreements on Reparation from Germany, or the convention on post-World War II arrangements. Furthermore, the European Convention on the Protection of Archaeological Heritage (the Valletta Treaty) is of great importance, as it aims to protect the archaeological and anthropological heritage. Sadly, this convention does not clarify the ambiguities regarding the definition of an archaeological discovery and, therefore, does not make up for the insufficient national legal framework. As my research shows, the status of a discovery and matters related to it are not regulated by the EU legislative, leaving it up to the member states to set up their own national regulations. An international judicial practice is likewise non-existent so far, and all disputes are settled by individual member states' judiciary. This might change if the so-called Štěchovice treasure is found, resulting in a large-scale international dispute.

To ensure the thesis is complex, the next chapter deals with real cases. This chapter consists of two parts, the first part covers real discoveries that occurred in the past, and the second part focuses on a potential discovery – the so-called Štěchovice treasure. In my opinion, the discovery of this treasure would give rise to many interesting legal questions and that is why I have decided to

include it in my thesis. The other discoveries described in this thesis are remarkable too, since they have been subjected to the insufficient framework of the Czech National Heritage Act. Even though these discoveries were similar or sometimes almost identical in their nature, the authorities have proceeded differently, even within one region.

The ninth, and final, chapter examines the default rules of private law and the amount of stakeholders' autonomy when it comes to discoveries. Importantly, the Civil Code stipulations allow to hire a person to find a lost or a hidden thing. This stipulation is also inspired by the AGBG; upon studying the issue I can conclude that both, the new Civil Code and ABGB, have dealt with this matter. In the 1990s, before the new Civil Code came into force, it was possible to make a similar contract, nevertheless, it was not explicitly stated in the Civil Code – it is implied by the fact that it was possible to obtain a trade licence for *searching for lost and hidden things using special technology*, thus effectively enabled by the legislator.

12. Seznam použitých pramenů

12.1. Literatura

- FRÝDEK, Miroslav. *Kurs římského práva*. Ostrava: Key Publishing, 2011. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-119-1.
- SOMMER, Otakar, SPÁČIL, Jiří, ed. *Učebnice soukromého práva římského*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-616-5.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910.
- BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. přeprac. vyd., (V nakl. Academia vyd. 1.). Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0243-X.
- KINDL, Milan a Aleš ROZEHNAL. *Nový občanský zákoník: úskali věcných práv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-517-3.
- VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6005-0.
- SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1276, ISBN 978-80-7400-499-5.
- ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.
- BOHÁČEK, Miroslav. *Nástin přednášek o soukromém právu římském*. Praha: Miroslav Boháček, 1945.
- Komentář k § 1045 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabývání vlastnického práva obecně, bod 4. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.
- ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008. Zákony - komentáře. ISBN 978-80-7201-687-7.
- Komentář k § 1063 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Obecně, bod 1. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

- KRÜGER, Paul, ed. *Justiniánské Institute: Iustiniani Institutiones*. Přeložil Peter BLAHO, přeložil Michal SKŘEJPEK. V Praze: Karolinum, 2010. Fontes iuris romani. ISBN 978-80-246-1749-7.
- REBRO, Karol a Peter BLAHO, *Rímské právo*. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, n.p., 1991. ISBN 80-215-0158-8.
- GAIUS. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3.
- DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. ISBN 978-80-87382-41-7.
- PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-332-5.
- FIALA, Josef. *Občanské právo*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2012. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 9788073579487.
- RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008. Klasická právnická díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8.
- RANDA, Antonín, *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1917.
- VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.
- ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan, ELIÁŠ, Karel, *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009, 2471 s. ISBN 978-80-7400-108-6.
- Komentář k § 1045 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabývání vlastnického práva obecně, bod 2. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

- BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7.
- Komentář k § 1109 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabytí vlastnictví od neoprávněného obecně, bod 1. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.
- DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-935-9.
- Komentář k § 1109 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část I. Nabytí vlastnictví od neoprávněného obecně, bod 2. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.
- ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš, a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-354-7.
- JEHLIČKA, Oldřich a Jiří ŠVESTKA. *Občanský zákoník: komentář*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 1996. Beckova edice komentované zákony. ISBN 80-7179-063-X.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana. *Obchodní zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, [1994]-. Beckova edice komentované zákony.
- Komentář k § 1109 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část II. Obecné společné podmínky nabytí od neoprávněného, bod 13. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.
- Komentář k § 1051 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část II. Věc nalezená je ztracená, nebo opuštěná?, bod 7 (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.

- Komentář k § 1063 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část II. Nález věci skryté; bod. 2. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.
- Komentář k § 496 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část III. Věci nehmotné (JUDr. Tomáš Kindl) dostupné z právního systému ASPI.
- LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.
- SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. V Praze: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935. Právnická knihovna.
- ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír, *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl druhý (§§ 285-530). Praha: CODEX Bohemia 1998 (reprint původního vydání), 2014, ISBN 80-85963-60-4.
- ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan, a kol. *Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 1. vydání*, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1236, ISBN 978-80-7400-004-1.
- Komentář k § 1045 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, část IV. Opuštěná nemovitá věc, bod 16. (JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.) dostupné z právního systému ASPI.
- MAKARIUS, Roman. *České horní právo*. Ostrava: Montanex, 1999. ISBN 80-7225-033-7.
- MAKARIUS, Roman. *Horní zákon: komentář k zákonu č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)*. V Ostravě: Anagram, 2012. ISBN 978-80-7342-237-0.
- Komentář k § 176 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) dostupné z právního systému ASPI.
- Komentář k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část II. Vztah stavebního zákona a zákona o státní památkové péči v případě archeologického nálezu dostupné z právního systému ASPI.

- Komentář k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část II. Vztah stavebního zákona a zákona o státní památkové péči v případě archeologického nálezu dostupné z právního systému ASPI.
- Komentář k § 176 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), Komentář LEGES, dostupné z právního systému ASPI.
- Komentář k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část I. Archeologický nálezn dostupné z právního systému ASPI.
- Komentář k § 23a zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část I. Vlastnictví movitých archeologických nálezů dostupné z právního systému ASPI.
- Komentář k § 23 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, část V. Odměna za nálezn a část VI. Náhrada nutných nákladů dostupné z právního systému ASPI.
- TERYNGL, Jiří, KREML, Antonín, *Zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2010, ISBN 978-80-7357-461-1.
- DOSTALÍK, Petr, *Texty ke studiu římského práva soukromého*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Dokumenty (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-150-2.
- PRAŽÁK, Josef M., SEDLÁČEK, Josef, NOVOTNÝ, František. *Latinsko-český slovník., A-K [Pražák, 1955]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955. viii, 743.
- SALÁK, Pavel. *Vliv římského práva v oblasti práva věcného v občanském právu na našem území v 19. a 20. stol.* In FRÝDEK, Miroslav, TAUCHEN, Jaromír, *Soukromé právo v proměnách věků: sborník příspěvků z letní školy*. 2011. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, ISBN 978-80-210-5557-5.
- SALÁK, Pavel. *Nabytí vlastnictví k pokladu - mezi soukromým a veřejným právem*. In FRÝDEK, Miroslav, TAUCHEN, Jaromír, *Poceta Karlu Schellemu k 60. narozeninám*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2012, ISBN 978-80-7418-144-3.
- SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny*. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0.

- REBRO, Karol. *Rímske právo súkromné: vysokoškolská učebnica pre právnické fakulty vysokých škôl*. Bratislava: Obzor, 1980.
- SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7.
- SALÁK, Pavel. *Historie osnovy Občanského zákoníku z roku 1937: inspirace, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8828-3.
- SALÁK, Pavel. *Nález pokladu mezi ABGB a Osnovou OZ z r. 1937 aneb cesta tam a zase zpátky*. Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2013, roč. 21, Supplementum 2013, ISSN 1210-9126.
- SALÁK, Pavel a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937. Inspirace, problémy a výzvy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017, ISBN 978-80-210-8829-0.
- KNAPP, Viktor. *Vlastnictví v lidové demokracii: právní úprava vlastnictví v Československé republice*. Praha: Orbis, 1952.
- VETEŠNÍK, Pavel, *Jiné způsoby nabytí vlastnictví věci z historického pohledu* in VOJÁČEK, Ladislav, TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel, *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, dostupné z https://www.law.muni.cz/sborniky/soukrome_pravo/Promeny_soukromeh_o_prava.pdf (cit. ze dne 12. 11. 2020).
- PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-332-5.
- FIALA, Josef. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-395-9.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek III. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-546-7.

- JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel, *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Zákon o některých přestupcích. Komentář*. 2. vydání, 2020, Praha: C. H. Beck, s. 981-990, Nakladatelství C. H. Beck, dostupné z www.beck-online.cz.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1961-1969, Nakladatelství C. H. Beck, dostupné z www.beck-online.cz.
- SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0755-2.
- WINKLER, Pavel, *Dekrety prezidenta republiky z období 1940-1945* In: *Právní aspekty odsunu sudetských Němců*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1995.
- JECH, Karel. *Němci a Maďaři v dekretch prezidenta republiky: $\langle \rangle$Deutschen und Magyaren in den Dekreten des Präsidenten der Republik : studie a dokumenty 1940-1945*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003. ISBN 80-7239-132-1.
- BLAIVE, Muriel a Georges MINK, ed. *Benešovy dekrety: budoucnost Evropy a vyrovnání se s minulostí*. Praha: CeFReS, 2003. ISBN 80-86569-65-9.
- KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. "Benešových dekretů": dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-352-1.
- PAVLÍČEK, Václav, *O dekretch prezidenta republiky* In: *Právní aspekty odsunu sudetských Němců / Praha : Ústav mezinárodních vztahů*, 1995.
- PALEČKOVÁ, Drahomíra. *Konfiskace nepřátelského majetku podle dekretu prezidenta republiky ze dne 25. října 1945, čís. 108 Sb. V Praze: Státní tiskárna, 1946. Příručky pro národní výbory*.
- JECH, Karel, KAPLAN, Karel, *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945: dokumenty*. 2. opr. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 2002. ISBN 80-7239-115-1.
- PAVLÍČEK, Václav. *O české státnosti: úvahy a polemiky*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0489-2.
- MATĚJKA, Dobroslav, *Právní aspekty odsunu sudetských Němců: sborník*. 2., upr. a dopl. vyd. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. ISBN 80-85864-19-3.

- BUREŠ, Michal. *Management archeologického dědictví*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2014. ISBN 978-80-261-0378-3.
- MAREŠ, Jaroslav V. *Štěchovický poklad - konec legend: skutečný příběh válečných Štěchovic*. Praha: Euromedia Group, 2020. Universum (Euromedia Group). ISBN 978-80-242-6960-3.
- HOLUB, Tadeáš, PRAŽÁK, Pavel, *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou. Svazek XIV - Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015 - 3081)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.
- DAVID, Ondřej, JUŘÁTKOVÁ, Petra, KINDL, Milan, KINDL, Tomáš, KINDLOVÁ, Miluše, ŠÍMA, Alexander, a kolektiv autorů. *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou. Svazek IX - Věcná práva (§ 976-1474)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

12.2. Důvodové zprávy

- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dostupné z www.beck-online.cz.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) dostupné z www.beck-online.cz.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), dostupné z právního systému ASPI.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, dostupné z právního systému CODEXIS.

12.3. Články

- SALÁK, Pavel, *Nález věci skryté a jeho právní úprava v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy 12/2016, s. 419, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).
- TÉGL, Petr, MELZER, Filip, *K rozsudku NS ve věci opuštění nemovité věci*, BULLETIN ADVOKACIE (cit. ze dne 20. 3. 2020).

- KOTÁSEK, Josef, *K nabytí od nevladníka*. Časopis pro právní vědu a praxi. 2005, č. 2, s. 134, dostupné z <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7685> (cit. ze dne 2. 5. 2020).
- VANĚK, Jakub. *Nabytí vlastnického práva od neoprávněného podle nového občanského zákoníku*. Právní rozhledy, 2014, č. 2. s. 46.
- ELIÁŠ, Karel, *Opuštění nemovitosti: Vlastníci se bát nemusejí*. Právo, ze dne 16. 12. 2012. s. 21, dostupné z <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=10474> (cit. ze dne 11. 5. 2020).
- KRECHT, Jaroslav, *Vody a jejich právní povaha*. Právní rozhledy, 23-24/2014, s. 843, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 5. 5. 2020).
- SALÁK, Pavel, jr., *Vlastnické právo k pokladu*, Právník č. 10/201, str. 899-916, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 5. 1. 2021).
- PETR, Bohuslav, *K nálezu věcí skrytých a otázce pokladu v novém občanském zákoníku*, Právní rozhledy, 22/2016, s. 788, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).
- BĚLOVSKÝ, Petr, *Nález pokladu ve vývoji soukromého práva*, Právní rozhledy, 2004, roč. 12, č. 24, s. 894, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 3. 1. 2021).
- TÉGL, Petr, *Nález věci v návrhu nového občanského zákoníku České republiky*, Právník č. 5/2008, s. 505-515, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 3. 1. 2021).
- SALÁK, Pavel, *Poklad a nálezné – historické souvislosti*, Právní rozhledy 8/2016, s. 278, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).
- HORÁK, Ondřej, „Avšak poklad není částí gruntu a o akcesi nelze tudíž mluvit.“ *Ještě k nálezu věcí skrytých*, Právní rozhledy, 3/2017, str. 98, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 11. 1. 2021).
- HRDINA, Pavel, HARTMANOVÁ, Hedvika, *Ležící pozůstalost a konfiskační dekrety*, Právní rozhledy 3/1998, s. 120, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 28. 1. 2021).
- FOREJTOVÁ, Monika, *Výjimky z Listiny základních práv EU pro ČR?* dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/vyjimky-z-listiny-zakladnich-prav-eu-pro-cr#note-4> (cit. ze dne 26. 1. 2021).

- ŠTURMA, Pavel, *Rozsudek MSD ve věci určitého majetku*, Právní zpravodaj, 5. 4. 2005, s. 14, dostupné z www.beck-online.cz (cit. ze dne 8. 2. 2021).

12.4. Judikatura

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 12. 1931, sp. zn.: (RC) RV I 1612/30.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. 4. 1922, Rv I 7/22 (Vážný 1642)
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2015, sp. zn.: 22 Cdo 2528/2015.
- Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 26. 4. 2005 sp. zn.: I. ÚS 696/02.
- Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2018, sp. zn.: 9 A 35/2016.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 12. 2005, sp. zn.: 22 Cdo 2773/2004.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn.: 21 Cdo 1216/2015.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 2. 2007, sp. zn.: 32 Odo 792/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2004, sp. zn.: 28 Cdo 1254/2003.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 5. 2008, sp. zn.: 2 As 74/2007-55.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2019, sp. zn.: 21 Cdo 2257/2018.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 2. 2007, sp. zn.: 32 Odo 792/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 3. 2016, sp. zn.: 31 Cdo 353/2016.
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2006, sp. zn.: I. ÚS 185/05.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 6. 2008, sp. zn.: 22 Cdo 1244/2007.

- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 1. 2009, sp. zn.: 1 As 93/2008.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 24. 9. 1936, Rv I 2364/34 (Vážný 15435).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 21. 5. 1931, Rv I 1482/30 (Vážný 10809).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn.: 8 Tdo 342/2008.
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2009, č. 387/2009 Sb.
- Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 1995, sp. zn.: Pl. ÚS 14/94 (nález byl vyhlášen pod č. 55/1995 Sb.).
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 12. 2006, sp. zn.: 20 Cdo 3469/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 1. 2009, sp. zn.: 32 Odo 1659/2006.
- Rozsudek Nejvyššího rakouského soudu ze dne 19. 11. 1958, č. 27 Cg 407/57.

12.5. Právní předpisy

- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
- Zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
- Zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu).
- Zákon č. 11/1918 Sb., o vzniku samostatného státu československého.
- Císařský patent č. 146/1854 ze dne 23. května 1854, obecný horní zákon.
- Zákona č. 41/1957 Sb., o využití nerostného bohatství (horní zákon).
- Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon).
- Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě.

- Zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích.
- Zákon č. 138/1973 Sb., o vodách.
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
- Vládní nařízení č. 274/1941 Sb., o archeologických památkách.
- Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách.
- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.
- Zákon č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých zákonů (lázeňský zákon).
- Zákon č. 102/1963 Sb., o rybářství.
- Zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství).
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon).
- Vyhláška č. 66/1988 Sb., ministerstva kultury České socialistické republiky.
- Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních).
- Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.
- Polský Kodeks cywilny.
- Německý občanský zákoník (Bürgerliches Gesetzbuch).
- Švýcarský občanský zákoník (Schweizerische Zivilgesetzbuch).
- Francouzský občanský zákoník (Code civil).
- Dvorský dekret č. 970 ze dne 16. června 1846.
- Vládní návrh, kterým se vydává občanský zákoník (Osnova z roku 1937).
- Vládní nařízení č. 274/1941 Sb., o archeologických památkách.
- Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.
- zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

- Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě.
- Dekret prezidenta č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech.
- Ústavní zákon č. 57/1946 Sb., kterým se schvalují a prohlašují za zákon dekrety prezidenta republiky.
- Dekret prezidenta č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.
- Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.
- Dekret prezidenta č. 54/1945 Sb., o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry.
- Dohoda č. 150/1947 Sb., o reparacích od Německa, o založení Mezispojeneckého reparačního úřadu a o vrácení měnového zlata.
- Smlouva č. 300/1938 Sb., mezi Česko-Slovenskou republikou a Německou říší o otázkách státního občanství a opce.
- Úmluva o řešení záležitostí vzešlých z války a okupace (tzv. Převodní smlouva).
- Smlouvy o konečném urovnání ve vztahu k Německu ze dne 12. září 1990 v Moskvě („smlouva 2+4“).
- Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy ze dne 16. ledna 1992 (99/2000 Sb. m. s.).

12.6. Stanoviska

- Stanovisko Ministerstva kultury, odbor památkové péče, ve věci nálezného za archeologický nález ze dne 26. 7. 2007, č. j.: 9711/2007.
- Stanovisko Ministerstva vnitra ve věci ztrát a nálezů ze dne 25. 11. 2014, dostupné z
file:///C:/Users/Asus/AppData/Local/Temp/Stanovisko_ve_v%C4%9Bci_ztr%C3%A1t_a_n%C3%A1lez%C5%AF_-_dopl%C4%9Bn%C3%AD.pdf (cit. ze dne 7. 1. 2021).

12.7. Ostatní

- Co je archeologický nález, dostupné z <https://www.arup.cas.cz/co-je-archeologicky-nalez/> (cit. ze dne 25. 1. 2021).
- Naděje dožití aneb kolika let se můžeme dožít v našem kraji? dostupné z <https://www.czso.cz/csu/xu/nadeje-doziti-aneb-kolika-let-se-muzeme-doazit-v-nasem-kraji> (cit. ze dne 28. 3. 2021).
- AMČR-PAS: Archeologové představují platformu pro spolupráci s amatérskými hledači, dostupné z https://www.arup.cas.cz/wp-content/uploads/2021/03/AM%C4%8CR_PAS_FINAL-1.pdf (cit. ze dne 1. 4. 2021).
- AMČR-PAS Základní principy používání a návod pro archeology, dostupné z <https://zenodo.org/record/4114129#.YGYTuj8zVPY> (cit. ze dne 1. 4. 2021) a AMČR-PAS Základní principy používání a návod pro spolupracovníky, dostupné z <https://zenodo.org/record/4114082#.YGYTuj8zVPY> (cit. ze dne 1. 4. 2021).
- Ministerstvo vnitra připravilo změny zbraňové legislativy, dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/ministerstvo-vnitra-pripravilo-zmeny-zbranove-legislativy.aspx> (cit. ze dne 12. 11. 2020).
- Zbraňová amnestie, dostupné z <https://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-policie-lbk-zpravodajstvi-zbranova-amnestie.aspx> (cit. ze dne 9. 2. 2021).
- Podle sněmovny má být komerční šíření nacistických symbolů trestné. Poslanci řešili i vydírání těhotných žen, dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3257516-podle-snemovny-ma-byt-komercni-sireni-nacistickyh-symbolu-trestne-poslanci-resili-i> (cit. ze dne 25. 1. 2021).
- Objevil poklad a oznámil to, nálezné ale nedostane. Problémem je použití detektoru kovů, dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/blansko-poklad-stibrne-mince-jiri-pernica_2001161438_ako (cit. ze dne 16. 1. 2021).
- Hledač našel poblíž Blanska poklad. Šedesátku stříbrných mincí zkoumají odborníci, dostupné z <https://www.blansko.cz/clanky/2020/01/hledac>

[nasei-pobliz-blanska-poklad-sedesatku-stribrnych-minci-zkoumaj-i-odbornici](#) (cit. ze dne 16. 1. 2021).

- Nálezkyňi mincí vyplatí almužnu. Je to podle tabulek, brání se kraj, dostupné z https://www.idnes.cz/pardubice/zpravy/nalezne-nalez-minci-vychodoceske-muzeum-pardubicky-kraj-poklad-chocen.A191206_123349_pardubice-zpravy_lati (cit. ze dne 18. 1. 2021).
- Nálezce pokladu století dostane dva milióny, podle zákona měl nárok na 11 tisíc, dostupné z <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/nalezce-pokladu-stoleti-dostane-dva-miliony-podle-zakona-mel-narok-na-11-tisic-40006163> (cit. ze dne 18. 1. 2021).
- Spor o nálezné za poklad: Bez nás by to zasypal, říká politik. Koukám, kam hrabu, oponuje bagrista, dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/bez-nas-by-poklad-zasypal-rika-politik-koukam-kam-hrabu-opon/r~3bd560f0bde311e68b970025900fea04/> (cit. ze dne 18. 1. 2021)
- Bagrista ustoupil, nálezné za poklad si rozdělí s exradním a úředníky. Jinak bych nedostal nic, říká, dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/bagrista-ustoupil-nalezne-za-poklad-si-rozdeli-s-exradnim-a/r~2ea10ede0f1e11e7b2a40025900fea04/> (cit. ze dne 18. 1. 2021).
- Kdo poctivě odevzdá nalezený poklad, nemusí dostat nic, dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1011341-kdo-poctive-odevzda-nalezeny-poklad-nemusi-dostat-nic> (cit. ze dne 18. 1. 2021).
- Nálezci pokladu u Brna se připravili o velké peníze, dostupné z <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/nalezci-pokladu-u-brna-se-pripravili-o-velke-penize-185332> (cit. ze dne 18. 1. 2021).
- Společnost Štehovický poklad s.r.o., dostupné z <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=485841&typ=UPLNY> (cit. ze dne 15. 1. 2021).
- Dekrety prezidenta republiky z hlediska současnosti, dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/dekrety-prezidenta-republiky-z-hlediska-soucasnosti-2039/> (cit. ze dne 7. 2. 2021).